

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra genderových studií

Bc. Martina Hamsová

**Svatby organizované svatební agenturou.
Etnografická studie.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Kateřina Kolářová, Ph.D.**

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne Martina Hamsová

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala svým rodičům Hance a Danovi za to, že mi umožnili vystudovat, svému partnerovi Petrovi za nesmírnou podporu a kouzlo, kterým se mu podařilo práci obnovit, když se smazala, své vedoucí práce Mgr. Kateřině Kolářové, Ph.D., za věcné poznámky a notnou dávku trpělivosti, všem párům za ochotu a otevřenost, bez které by tato práce nemohla nikdy vzniknout, své obchodní partnerce Luce za to, že mi poskytla dostatek času na vypracování výzkumu a všem svým blízkým, kteří mě v tom nenechali. Děkuji!

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na svatby, k jejichž realizaci byla přizvána svatební agentura. Práce je zaměřena zejména na průběh svatebního dne, přičemž se soustřeďuje hlavně na zachycení rozložení úkolů a schopností při plánování a působení jednotlivých činitelů (snoubenců, rodičů a organizátorů) a faktorů vedoucích k tomu. Cílem výzkumu je seznámit se s praktikami jednotlivých párů a zaměřit se na rozložení moci, genderové stereotypy a momenty, které jsou mezigeneračně vyjednávány v souvislosti s tradicemi a finančním kapitálem.

Práce popisuje společenské pojetí partnerského vztahu a zachycuje faktory spojené s podobou současných vztahů, jako je změna lásky, intimity a sexuality ve vztahu.

Stěžejním obdobím je přechod na moderní, resp. pozdně moderní podobu tohoto vztahu na našem území, který bude sloužit jako základ pro pozdější analýzu. Svatbu také přiblížím jako měnící se událost s několika složkami, které mohou významně ovlivnit průběh svatby – zejména tradice, zvyky a role a úkoly jednotlivých svatebních aktérů spojených s jejich pravomocemi na svatbě, které mají ekonomický charakter.

Klíčová slova: svatba, láska, moc, gender, tradice, svatební agentura, finanční kapitál

Abstract

This thesis focuses on the weddings, which has been assisted by a wedding agency. The work focuses mainly on the wedding day, on capturing the distribution of tasks and competences in planning and acting of participants (fiancés, parents and organizers) and the factors leading to it. The aim of the research is to examine the practices of the couples and focus on the distribution of power, gender stereotypes and moments that are negotiated between generations in the context of traditions and financial capital.

The thesis describes the social concept of a relationship and captures the factors associated with the form of contemporary relationships such as the change of love, intimacy and sexuality in the relationship.

The key period is a transition to a modern, respectively a postmodern form of this relationship in our territory that will serve as the basis for my analysis. Wedding will be also described as a changing event with several components that can significantly affect the course of the wedding - especially the traditions, customs and roles and tasks of individual wedding actors associated with their wedding competences which have an economic character.

Keywords: wedding, love, power, gender, tradition, wedding agency, financial capital,

Obsah

1	Partnerské uspořádání a význam manželství a svatby	8
1.1	Od tradičního manželství k manželství pozdně modernímu	8
1.2	Svatba a proměny jejího významu	13
2	Faktory vedoucí k proměně post/moderních vztahů	15
2.1	Láska	15
2.2	Intimita a sexualita	17
3	Průběh svatby – co ji ovlivňuje?	21
3.1	Tradice	21
3.2	Ekonomické a materiální složky svatebního rituálu	22
3.2.1	Kapitál	23
3.2.2	Svatební dary	25
3.2.3	Snubní prsten(y)	26
3.2.4	Svatební hostina/oslava	27
3.3	Svatební aktéři	28
3.3.1	Rozdělení rolí a moc	29
4	Metodologie výzkumu	33
4.1	Výzkumný problém, cíl výzkumu a výzkumné otázky	33
4.2	Metodologie výzkumu	33
4.3	Etika výzkumu	38
4.4	Místo a lokace výzkumnice ve výzkumu	39
4.5	Charakteristika výzkumného souboru	41
5	Výsledky výzkumu	43
5.1	Otevřené kódování	43
5.2	Osobnost snoubenců	43
5.3	Specifika svatebního obřadu	49
5.4	Využití pomoci	56
5.5	Tradice spojené se svatbou	61
5.6	Axiální kódování	65
5.7	Svatba jako zážitek	67

6	Závěr.....	76
7	Seznam literatury	78

Seznam obrázků

Obrázek 1: Paradigmatický model	65
Obrázek 2: Schéma nově vytvořené teorie	67

Seznam tabulek

Tabulka 1: Charakteristika výběrového souboru.....	41
Tabulka 2: Kategorie č. 1	44
Tabulka 3: Kategorie č. 2	49
Tabulka 4: Kategorie č. 3	56
Tabulka 5: Kategorie č. 4	61

Úvod

Svatba představuje mnohvrstevnatou společenskou událost, slavnostní vznik manželství, spojení nejen dvou osob, ale i rodů, z nichž budoucí manželé pocházejí. Jedná se také často o spojení finančního a sociálního kapitálu, ale též o akt, který je však také zatížen mnoha genderovými stereotypy, které jsou patrné zejména v tradicích spojených se svatbou a četným vyjednáváním symbolické síly mezi účastníky. Tento výčet by mohl pokračovat a bezesporu každý jedinec by uvedl specifický význam přisuzovaný svatbě. Pro mě osobně představuje svatba mimo jiné i obor mého profesního působení, neboť mám vlastní svatební agenturu.

V diplomové práci se tedy věnuji svatbám, které jsou organizované svatební agenturou, přičemž v případě 9ti z 10ti svateb, které jsem zkoumala dle stanovených cílů výzkumu a výzkumných otázek, se jednalo o svatby, které jsem sama přímo organizačně zajišťovala. Cílem diplomové práce je přiblížení podoby současných svateb a určení významů, které v samotné svatbě snoubenci vidí. Díky tomu, že se snoubenci prožívám celý proces vstupu do manželství od samotného počátku až do svatebního dne a řeším s nimi po celou dobu nejrůznější problémy, věřím, že mohu nabídnout nový pohled na to, jaké dnešní svatby jsou. Budu sledovat vliv finančního kapitálu na průběh svatby, zejména začleňování tradic do obřadu, který je netradiční, neboť není organizován rodiči nevěsty a ženicha, ale svatební agenturou, přičemž finanční kapitál je u těchto svateb pojímán nezřídka jako prostředek, který s pomocí expertů na svatbu umožňuje realizovat tuto událost dle vlastních představ a potřeb. Zajímá mě také bude, jak se nahrazení rodičů rolí expertů na svatbu promítá do vzájemných vztahů v rámci rodin, které se svatbou spojují.

První tři kapitoly práce jsou věnovány popisu proměn partnerského uspořádání, což je patrné i v tom, jakou podobu dnešní vztahy mají, včetně toho, jak je partnerskými páry přistupováno ke svatbě. Pojednávám také o faktorech, které k těmto proměnám vedly a vedou a dále charakterizují hlavní znaky svatby, s důrazem na svatební tradice. Ve čtvrté kapitole práce je popsán realizovaný kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jaký dopad má najmutí svatební agentury na průběh svatby, a to zvláště v souvislosti s rodinnými vztahy, finančním aspektem svatby a dodržováním tradic. Užita byla etnografická výzkumná sonda, přičemž výzkumný soubor tvořilo 10 párů, které k organizaci své svatby využili mou svatební agenturu. Technikami výzkumu bylo pozorování doplněné o polostrukturované rozhovory, které byly analyzovány pomocí zakotvené teorie.

1 Partnerské uspořádání a význam manželství a svatby

Svatba, potažmo manželství, se na první pohled může jevit jako soukromá záležitost daného páru, jedná se nicméně o složitou sociální jednotku spojenou dlouhou historií s mnoha normami, tradicemi a politickými rozhodnutími.

Motivace a důvody ke vstupu do manželství historicky vycházely z několika funkcí, jejichž významnost a podoba se v jednotlivých časových etapách proměňovala – jednalo se především o reprodukci sociální i fyzickou (zachování rodové linie) spolu s posílením vzájemné ekonomické stability, funkci sexuálního soužití, výchovu dětí a vzájemnou pomoc manželů (Choděra, 2002: 15; Možný 2002). I přesto, že zakořeněná politika výběru partnerů a uskutečnění manželství původně vycházela z rozhodnutí rodičů a rodin obou snoubenců, v moderní době se objevuje myšlenka, že romantická láska tento systém uvolní/překoná a do popředí výběru partnera se dostanou především charakterové vlastnosti jednotlivce (Možný 2002: 110). Právě procesem proměny celého procesu volby manžela/ky a vstupu do manželství společně s faktory, díky kterým se v moderní době stalo rozhodnutí o uzavření manželství dobrovolným a osobním rozhodnutím daného páru, se budu zabývat v této kapitole. Za důležité považuji stručně upozornit i na (genderové) momenty, které přispěly k individualizaci jedince, zlepšení postavení žen a celkově k podobě současného manželství, jeho vnímání a potažmo i svateb.

1.1 Od tradičního manželství k manželství pozdně modernímu

Zásadním zlomem, který přispěl k podobě dnešního partnerského uspořádání, je přechod od tradičního (venkovského) partnerského a rodinného uspořádání k tzv. měšťanskému modelu. Tradiční venkovská rodina, kterou představovali manželé, jejich děti, případně další starší příbuzní a čeledín, vycházela z předpokladu, že rodina tvoří vlastní samozásobitelskou jednotku a role manželů jsou v chodu domácnosti vzájemně zastupitelné a nejsou striktně diferenciovány. Výchova a socializace dětí byla součástí pracovního procesu, probíhala spontánně v průběhu práce a péče o domácnost a nebyl k jejímu vykonávání určen ani jeden z manželů (Možný 2002; 2006: 23, 251-253).

Manželství v tradiční společnosti bylo uzavíráno zejména na základě praktických důvodů – spojení zemědělsko-hospodářské práce celého rodinného útvaru a ekonomických faktorů, čímž se stalo výhodným útvarem k jednoduššímu praktickému fungování ve společnosti. Sexuální svoboda manželů byla přípustná pouze ve společenské vrstvě vyšší aristokracie (Giddens: 49). Shrnutě tedy o předmoderním manželství můžeme hovořit jako

o manželství vybudovaném na základě příbuzenské dohody a pevné logice základu majetku a rodové linie (Možný, 1990).

Na druhé straně se v tomto období objevuje rozšíření představy romantické lásky i díky popularizaci románů, od kterých přejímá některé charakteristické vlastnosti. Giddens vidí jako jednu z důležitých prvků právě narativitu. Představa romantické lásky se objevuje na hranici mezi romantickou láskou, svobodou a seberealizací, což ji posouvá nejen na vyšší úroveň, než pouhá předchozí sexuální vášeň, ale zároveň na kultivovanější úroveň postavenou na základech lásky vzájemné (tedy spojenou s projevy lásky, které nemusely nutně vést k naplnění fyzickému) oproti předchozí jednostranné lásce (Giddens: 50-60). Zároveň díky proměně křesťanské morálky nastává posun od dočasné milostné vášně k požadavku na trvalejší oddání směrem k objektu lásky (Luhmann: 135-136).

Výše popsany tradiční model rodiny je v poslední třetině 18. století nahrazen tzv. měšťanským modelem. Samozřejmě je nutné upozornit na fakt, že všechny venkovské rodiny najednou nemigrovaly do měst, ale měšťanský model rodiny, ačkoli nebyl dominantní, se stal jakýmsi vzorem pro dobové fungování rodiny. S nástupem průmyslu zemědělství ztrácí na své dosavadní významnosti a s tím dochází k následnému přesunu z venkova do měst, ke kterému také přispívá vliv sekularizace spolu s modernizačními a urbanizačními procesy (Goode, 1964). Podle Ute Frevert je měšťanský projekt specifický pro své nově vznikající sféry – soukromou a veřejnou, které jsou jednotlivým partnerům ve svazku “přiděleny”. Tyto sféry vznikají v důsledku oddělení domácnosti od zaměstnání, což způsobuje zásadní změnu v ideologii fungování rodiny. Hlavní změnou v oblasti rodiny a manželství je rozdělení rolí manželů, které nově nejsou zastupitelné a striktně se odlišují – vytváří se kontrast produkce (finanční zabezpečení) a reprodukce (péče o domácnost, o děti), což má za následek, že ženy jsou izolovány v domácnostech, zatímco muži odcházejí za prací mimo domov (Frevert, 1986). Společenské změny spojené s rozdělení sfér a jejich prisouzení jednotlivým pohlavím bylo opatřeno i formálně – občanské zákoníky z roku 1811 u nás ustanovovaly, že manžel zastupuje svou ženu na úřadech, živí ji, stará se o všechn společný majetek, manželka musí plnit manželovy požadavky, po smrti muže musí být stanoven mužský opatrovník dětí, jelikož žena sama nesmí vychovávat dítě atd. (Zákon č.946/1811 sb., občanský zákoník).

Nově se také objevuje důležitost kladená na výchovu a socializaci dětí, které při tradičním rodinném modelu neměly takovou hodnotu. V době průmyslového rozmachu se snižuje kojenecká a dětská úmrtnost a výchova se stává velmi důležitým společenským fenoménem. Ženy tímto nabývají společenskou prestiž a stávají se strážkyněmi morálky, což můžeme vnímat jako jakési ospravedlnění ženy v domácnosti. Obecně můžeme v tomto

modelu nahlížet ženy ve třech hlavních rolích – manželka, matka a hospodyně. Výše vidíme prostor pro vytvoření institucí soustředěných na muže a pro polarizaci mezi mužským a ženským životem. V souvislosti s logikou měšťanského projektu je také zvýznamňován sňatek, který má moc posouvat ženy po společenském žebříčku, a to i v případě sňatku s mužem z nižší společenské vrstvy (Frevert, 1986).

Teprve po „romantické revoluci“ v 19. století se důvody uzavření sňatku přesunuly ke svobodné volbě, lásce či zalíbení. Osobní život tak pro člověka získává nový rozměr, má být polem štěstí a předmětem, skrze který člověk nachází uspokojení (Možný, 1990). Právě s rostoucími nároky na individualitu a svobodu jedince vznikl v otázce manželství prostor pro volbu takového partnera, který je schopen zajistit jak ekonomický, tak sociální status a životní komfort obecně. Tyto změny, které také zásadně přispěly k ekonomickému individualismu i ke svobodě žen ve společnosti, se staly vystavěnými základy moderní společnosti a přetrvávají dodnes (Watt: 139-147). Podle Colemana to má na vině industriální revoluce, která odstartovala proces změny tradiční sociální struktury – původní ekonomická, socializační a volnočasová funkce rodiny je nyní částečně přebrána veřejnými institucemi a státem, což vede k oslabení zásadní funkce rodiny (Sedláčková, 2006).

Podle Ulricha Becka a Elisabeth Beck-Gernsheimové je modernita rozdělena na dvě vlny, které se mezi sebou také značně liší. První vlna modernity nahlíží rodinu jako dominantní partnerský model, tedy pár a jeho biologické potomky zastřešený závazkem celoživotního manželství, kde všichni členové sdílí stejnou domácnost. Toto období je typické do 60. let 20. století. Oproti tomu ve druhé vlně modernity mizí z logiky závazku cíl reprodukce jak majtkové, sociální, tak i biologické a manželství otevírá prostor pro potěšení a uspokojení emocionálních potřeb. S tím je úzce spojeno i rozvolnění striktního rodinného uspořádání v jedné domácnosti, stigmatizace za odchylky a rozvolnění předepsaných genderových úloh v manželství (Beck, Beck-Gernsheimová, 2007).

Proměnu rodiny a funkcí jejích členů od počátku 20. století Možný připisuje vlivu první světové války, která v 60. letech 20. století vnáší do společenského dění v Evropě vliv generačně sebevědomých mladých lidí narozených v poválečném baby-boomu, kteří pod vlivem feminismu a marxismu transformují dosud vnímaný význam rodiny jako utlačující, svazující a nesvobodnou instituci (Možný, 2006). Změny tedy můžeme sledovat zejména v posunu od manželství k nesezdanému soužití, regulace vlastního reprodukčního života díky antikoncepci, posunu od uniformních domácností k pluralitním a vzdálení se od výchovy dítěte jakožto hlavního smyslu partnerského života k partnerskému vztahu jako takovému (Rabušic, 2001: 178). Zjednodušeně tedy můžeme říci, že současná doba je typická větší možností řízení vlastního osudu, což se děje ze dvou důvodů – převládá hodnotový systém,

ve kterém je zvýznamňována autonomie a naopak znevýznamňováno symbolické dědictví. To vede k odmítnutí nutnosti vstupu do manželství, které je považováno za svazující instituci, vyžadující předem stanovené role, a naopak je pro jedince žádoucí zachování “sebe sama” i v osobním životě (De-Singly, 1999).

České prostředí je o to specifickéjší vzhledem ke státněsocialistickému politickému zřízení. Ve 20.století došlo k řadě zásadních změn, které ovlivnily jak postavení partnerů ve vztahu, tak podobu vztahu a manželství samého. V období komunismu byla právě instituce manželství programově podporována s cílem založení rodiny, která v té době byla označována za “základ státu” a tím představovala i nezbytnou a nejvyšší možnou hodnotu, které měl každý heterosexuální pár dosáhnout. Právě pronatalitní politika a ekonomická podpora mladých manželů (příspěvky na bydlení, výhodné půjčky pro mladé sezdané páry, prodloužení mateřské dovolené atd.) byla jedním z důvodů vedoucích k jakémusi “automatickému” rozhodnutí manželství v jistém věku uskutečnit (Večerník, Matějů, 1998). Jak uvádí Heitlinger, na konci 70. let minulého století směřovaly 4 % ze státního rozpočtu na přímou podporu rodiny (přídavky na děti, porodné, podpora v mateřství) a dalších 7 % z rozpočtu zahrnovalo nepřímou podporu rodiny (dotovaná péče o děti mimo rodinné zázemí, jídla pro děti ve školních jídelnách apod.). Podle autorky tehdejší podpora rodiny v Československu byla nesrovnatelná oproti jiným vyspělým zemím (Heitlinger, 1993, in Havelková, 2015a: 73). Podle Kalíškové je dnešní podpora rodin s dětmi ve srovnání se státy Evropské unie mírně nadprůměrná – výdaje na rodinnou politiku činí v České republice 3,14 % HDP, zatímco evropský průměr činí 2,76 % HDP (Kalíšková, 2017: 4). I když tedy stále patří Česká republika k zemím, které tuto oblast na státní úrovni v rámci podpory nepodceňují, oproti socialistickému zřízení je tato podpora mnohem menší, navíc též méně plošná a v mnohém odlišná. Jak dále uvádí Kalíšková, tato podpora se týká zejména daňových úlev, sociálních dávek, podfinancovány jsou však veřejné služby a např. kapacita zařízení předškolní péče pro děti je nedostatečná, a to dlouhodobě (Kalíšková, 2017: 4).

Důležitým faktorem v proměně rodiny je také změna postavení žen na trhu práce, která se projevila zejména v oblasti ekonomické, společenské, ale i osobní (Tuček, 1998).

Je však otázkou, zdali angažovanost ženy v pracovní oblasti je pro rodinu přínosem, resp. z jakého hlediska ano, a z jakého ne. Havelková se zabývá postojem k ženám a jejich rolím v rodině i v zaměstnání v Československu a v souvislosti s tím poukazuje také na aktivitu Státní populační komise (SPOK), která neopomíjela ani témata, jakými jsou např. dělba práce v rodině. K dispozici byly výzkumy přinášející zjištění, že žena díky svému působení v zaměstnání a následně angažovaností v rodině má k dispozici přibližně šest hodin k spánku. Ženám se dostávalo určité podpory v tom, jak omezit další, mimopracovní aktivity

(jedním z řešení bylo zavedení školního stravování), ovšem důvodem, proč bylo v tomto ohledu vyvíjeno nemalé úsilí, byly spojeny s možností většího zapojení žen na trhu práce, a to ve smyslu rovného postavení obou pohlaví ve veřejné sféře (Havelková, 2015b: 147).

Po pádu státněsocialistického zřízení změnil režim státních dotací manželství a nové typy politických opatření se již nepodařilo nastavit tak atraktivně, aby motivovalo tolik mladých lidí k jeho uskutečnění z tohoto důvodu. Nicméně oproti dnešní době byl v socialistickém Československu odlišný také přístup k zachování manželství. Havelková se zabývá tím, jak byl vnímán tehdejší společností např. rozvod – jednalo se o jev společensky nežádoucí, manželství bylo považováno za „*absolutní normu*“, začaly být zřizovány a podporovány manželské poradny, které napomáhaly soudům udržet manželský svazek i v případech, kdy se partneři chtěli rozvést. Ten, kdo byl zodpovědný za manželství, byla především žena, jejíž úkolem bylo udržet manželství harmonické, a především obecně udržet jeho existenci, a to zejména rezignací na emancipační tendence (Havelková, 2015a: 70-71).

I přes snahy státu podpořit rodinu a manželství i před rokem 1989 docházelo k rozvodům, přičemž od konce 60. let minulého století, kdy začala být rozvodovost v Československu sledována, docházelo k nárůstu tohoto fenoménu. Přispívalo k tomu více faktorů – nízký věk snoubenců vstupujících do manželství, jejich osobnostní nezralost k rodičovské roli, nepřipravenost, kdy bylo běžné zkracování intervalu mezi narozením dětí, ale též přechod od tradičního modelu rodiny k modelu demokratickému, v němž bylo ženě přiznáváno více kompetencí a práv, zejména v souvislosti s rolí pracovní (Šprincová, 2015: 90-91).

Kombinací výše zmíněných způsobů došlo na našem území ke vzniku dnešní, postmoderní rodiny, jejíž podoby jsou mnohem tolerantněji uznávané v porovnání s dřívějšími dobami. Obecně lze říci, že takovéto nové typy rodin představují např. rodiny tvořené jedním rodičem – samoživitelem, či dvojicí rodičů, která nemusí být nutně heterosexuální¹, nebo sezdána. Role zastávané členy rodiny opouští předešlou striktní tradici a lze říci, že si rodina/manželé, přizpůsobují tyto funkce vlastním potřebám. (Možný 2006: 23, 251-253). Podle Tučka se pod tíhou vnějších faktorů objevuje oslabení svobodných rozhodnutí v rámci rodiny na úkor svobody osobní, což může mít za vinu rozmach jiných životních stylů - např. tzv. *generace singles* v USA v 80. letech. Alternativní životní styly pak mohou přispívat k odkládání manželství a založení rodiny, lepší akceptaci rozvodů a nesezdaného soužití (Tuček, 1998). Výraznými příčinami proměny je zcela jistě také změna hodnotové orientace společnosti, rozrůžňování životních stylů, vývoj ekonomických

¹ Na území ČR je otázka adopce homosexuálními rodiči v současné době velice politicky i veřejně řešená.

podmínek mladých párů a možnost plánování reprodukčního života (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

1.2 Svatba a proměny jejího významu

Samotná svatba představuje soubor mnoha tradic, které ovšem nejsou v dnešní době vždy dodržovány. Proměnlivost přístupu k tradicím spojených se svatbou ovšem není fenoménem novým, což je patrné např. i z toho, jak je svatba definována v *Národopisné encyklopedii Čech, Moravy a Slezska*: „svatba, veselka, svatební veselí – 1. rodinný svatební ceremoniál, komplex náboženských, mytologických a právních zvyklostí doprovázejících vstup do manželství. Tradiční s., reprezentovaná selskou s., spadá svým původem do obyčejového práva, tj. všeobecně platné právní normy předkřesťanské společnosti, která pokládala s. za jediný svatební rituál potvrzující manželský svazek. Změnu posunu významu s. během historického vývoje dokládá i sémantika užívaných termínů. Starší význam slova s. zahrnoval také uzavření sňatku. Od 17. stol., kdy právní závaznost už měly oddávky, se slovo s. užívá jako synonymum pro zábavnou složku.“ (Brouček et al., 2007: 995).

I když se společnosti v globálně proměňují, stejně jako se proměňuje např. přístup k tradicím, svatba jako jedinečný obřad zastávající jedno z předních míst v rámci občanských či církevních obřadů ze společenského a individuálního života nevymizela, byť se její podoba i význam oproti dobám minulým značně liší.

Svémi složkami plní svatba různé funkce: rámuje akt, při kterém se ze svobodných jedinců stávají lidé nacházející se ve svazku manželském, dochází také ke spojení rodin snoubenců. Svatba také tvoří jakousi nadstavbu právní formy uzavření sňatku, kdy se propojuje ve svatebním obřadu rovina společenská i kulturní (Frolec, 1983: 40). Je zřejmé, že mnohé z těchto funkcí již velká část svateb neplní. Nežádka lidé vstupují do manželství s předchozím absolvováním svatebního aktu již poté, co mají vlastní děti, do manželství vstupují opakovaně, po předchozím rozvodu, který v minulosti nebyl vůbec možný, případně na něj bylo nahlíženo jako na něco nepatřičného.

Svatba, která představuje přechodový rituál, obsahující dílčí rituály (v obecné rovině odlučovací a přijímací), je však dnes pojímána odlišným způsobem. Freeman se zamýšlí nad tím, jaká pozornost je dnes v médiích věnována svatbám a všemu, co s nimi souvisí. Vznikají nové produkty úzce spjaté se svatebním obřadem, avšak svatební obřad je také prostředkem, jak prodávat produkty s ním vůbec nesouvisející. V pojetí moderních zemí, reprezentovaných Spojenými státy americkými, se svatba stává heterosexuálním exhibicionismem, v němž intimita páru, kterého se svatba týká, zcela mizí (Freeman, 2003: 1-2). Podobně Frolec uvádí, že se svatební obřad proměňuje a zachovávány v něm zůstávají

především takové prvky, které plní zábavnou funkci a akcentují svatební veselí (Frolec, 1983: 43).

2 Faktory vedoucí k proměně post/moderních vztahů

Romantické lásce v moderním slova smyslu dalo za vznik její osvobození z tradičních opresivních struktur a jejich nahrazení emocionálními důvody spíše než důvody ekonomickými. Význam partnerského vztahu je tedy vnímán nově skrze intimitu ve formě emoční vazby mezi jedinci. Tato láska není závislá a vztahuje se nejenom k fyzickým či morálním kvalitám partnera, ale dnes to znamená „být člověkem ve vlastním světě“ a ten sdílet společně s druhým (Luhmann, 2002).

V této kapitole se budu věnovat nejzásadnějším proměnám, které přispěly k podobě moderních vztahů, zejména se zaměřím na nové složky, které se do pole vnímání vztahu promítly, tj. proměna intimity, vnímání lásky jako takové a odraz sexuality v partnerských vztazích.

2.1 Láska

Díky sekularizaci, vedoucí k decentralizaci náboženství ve 20. století, láska, jakožto nová součást kulturně-spoločenského dění, nabývá na svém významu v každodenním životě. Giddens upozorňuje na nahlížení na lásku, resp. ideál romantické lásky, jako na důsledek moderní doby, která ve všech socioekonomických vrstvách obsahuje nově objevený fenomén vlastní identity a reflexivity, čímž dává prostor pro vznik takového ideálu. Právě nové nahlížení na romantickou lásku a její rozšíření v kontextu modernity vedlo k proměnám i dalších vztahových a společenských oblastí – zejména v oblasti partnerství a manželství, výchově dětí a společenského postavení žen (Giddens, 2012: 51-70).

Podle Illouz dochází v pozdní modernitě k nejvýraznější proměně podoby lásky díky kapitalistickému trhu. Autorka ve své knize *Consuming the romantic utopia* (1997) tuto novou formu lásky označuje jako utopickou – spočívá v tom, že původní myšlenka lásky pro všechny je přeměněna na „konzumaci lásky pro všechny“. Reklama a filmová produkce v kapitalistické společnosti má moc prezentovat lásku pomocí kódů a významů, které se následně stávají součástí struktury pocitů jednotlivců samotných. Láska je tímto způsobem tedy prezentována jako spojení kolektivní utopie o seberealizaci, individuálním uspokojení a emoční hojnosti s tím, že je neustále obnovována spotřebním chováním společnosti. Důraz na vlastní individualitu, seberealizaci a sebepotvrzení, které má být spojeno s potěšením a touhou shledává autorka jako onu konzumní dimenzi patrnou především v západní společnosti (Illouz, 1997)

Vzhledem k rozšiřujícímu se konzumnímu chování, kdy je třeba užívat/konzumovat ihned a nebránit se změnám, se konzumní chování dostalo i do pole lásky „muži a ženy se tím učí (dostávají velmi tvrdé lekce) pojmát svět jako zásobárnu plně disponibilních věcí, věci na jedno použití. Platí to pro celý svět: včetně ostatních lidí. Každou položku je možné nahradit a je to tak dobře: co když se na obzoru objeví šťavnatější pastvina, co když odněkud dorazí lepší, dosud nevyzkoušené radosti? Ve světě plném nebezpečí je každá šance, kterou jsme nevyužili tady a teď, ztracená: je proto neomluvitelné a neospravedlnitelné, pokud ji necháme utéci.“ (Baumann, 2004, s. 185)

Tímto citátem Baumann zcela logicky upozorňuje na trend pronikající ze světa obchodu do světa milostného, přičemž v obou platí stejná pravidla - z pevných struktur, které mají tradiční a významnou hodnotu se stávají konzumní systémy, které tuto hodnotu mají pouze po určitou dobu, po takovou, která je pro oba partnery výhodná. Ve chvíli, kdy jedné straně tato „spolupráce“ výhodná přestane připadat, vztah je možné ukončit a pokračovat k hledání jiného, pravděpodobně uspokojivějšího vztahu. Tímto způsobem Baumann hovoří o proměně partnerského vztahu zejména ve způsobu jeho užívání - dříve byl vztah určen k prohlubování a rozvíjení v průběhu svého stálého dlouhodobého trvání a oproti tomu v moderní době je vztah konzumován a spotřebován. Partneři mají být připraveni k vzájemné okamžité *spotřebě* a trpělivost na vzájemné sladění mizí s možností radikálního řešení v podobě okamžité výměny. Ukončení vztahu a založení nového se pod touto logikou jeví jako nesmírně neproblematický a jednoduchý proces (Baumann, 2004: 186 - 187).

Dalším možným pohledem na lásku se ve své knize *Láska jako vášeň: Paradigm Lost* (2002) zabývá Niklas Luhmann, který ji vnímá jako jedno ze čtyř základních médií (pravda, peníze, moc, láska), která zajišťují stabilní komunikaci ve společnosti a uspořádávají komunikační témata tak, aby bylo možné je hodnotit. V Luhmannově sémantickém pojetí není láska nahlížena jako emoce, ale jako komunikační kód, prostřednictvím kterého jsou samotné city vyjadřovány, či předstírány a s jehož využitím nám umožňuje vytvořit si postoj k následkům komunikační situace, ve které jsou dané kódy přítomny. Luhmann také upozorňuje na to, že způsob prezentace lásky v dané době není tvořen nahodile, ale vnímá ji jako výsledek reakce na dobovou společnost a její trendy. Prezentace lásky tak nemusí nutně odrážet jen reálnou podobu milostných vztahů, ale „...řeší identifikovatelné problémy - jak převést do tradované formy funkcionální nutnosti společenského systému. Příslušná sémantika lásky nám tedy může zjednat přístup k porozumění vztahům mezi médii komunikace a společenskou strukturou.“ (Luhmann: 25).

Dobová proměna lásky je jedním z témat, které vidím jako stěžejní pro tuto práci, proto využiji Luhmannovu reflexi přechodu od vášnivé lásky (amor passion) k důrazu kladenému

na její romantickou podobu a čistý cit v 18. století způsobenou především individualizací a zvýznamňování jedinečnosti každého člověka. Láska jako komunikační médium má autoreferenční schopnost, která se v tomto případě stává komunikačním kódem, tedy následně vede k proměně intimity vztahů. Zjednodušeně lze říci, že čím větší má člověk vyvinutou vlastní individualitu, tím hůře se mu bude v každodenním prostoru hledat protějšek s očekávanými vlastnostmi. Na tomto příkladu můžeme vidět, že vysoká míra individuality narušuje vnímání lásky jako společenské podstaty tím, že společenský význam je nahrazen tím osobním (Luhmann: 138-144).

Můžeme tedy říci, že díky individualitě, odstupu a sebereflexi tak vzniká vlastní svět páru, ve kterém je sdílený opěťovaný cit mezi dvěma jedinci nadřazen očekáváním vnějšího světa a vlastní společný svět je jakýmsi polem, ve kterém se společná láska ustanovuje, proměňuje, ale také se zde vyjednávají podmínky vzájemného citu, jejich změny atd. Takto komplexní pojetí sdíleného světa propojeného s láskou se velmi často v současném světě stává základem manželství.

2.2 Intimita a sexualita

Do souvislosti s romantickou láskou Giddens dává i intimitu, kterou nahlíží jako výchozí předpoklad k souladu partnerů a lásku nahlíží jako idealizovaný vztah s očekáváním společných budoucích aktivit ve spojení s milovanou osobou. Právě soulad s milovanou osobou ve spojení s romantickou láskou přirovnává k hrdinské výpravě, která zde aktivně zapříčiňuje uvědomění a ustanovení vlastní identity skrze odhalení svého protějšku – pravé lásky, která bude trvat věčně. Nutno podotknout, že Giddens zde upozorňuje na to, že v minulosti bylo setrvávání ve vztahu spojeno s manželskou institucí a teprve tehdy byl vztah vnímán jako trvalý. Moderní doba však tuto trvalost vztahu modifikovala a partnerský závazek již není vnímán v souvislosti s nutností vstupu do manželství, ale vztah je založen na své samotné podstatě. Podle Giddense mohly moderní partnerské vztahy jako takové vzniknout až ve chvíli, kdy padla pevná pravidla chování, která byla utvořena tradicí a nahradila je lidská práva, která nově přebrala moc řízení podoby mezilidských vztahů. Moderní lidská práva jsou výsledkem představy individuů jakožto samostatně uvažujících jedinců jednajících v zájmu občanské společnosti. Partneři jej tedy v moderní době udržují díky vzájemné lásce, sdílenému pocitu přínosu vztahu pro oba a potěšení z jeho trvání. Toto “nové” vnímání spojení partnerů ve vztahu Giddens nazývá *čistým vztahem* (Giddens, 2012: 70-72). Čistý vztah shrnuje v návaznosti na Giddense Katrňák následovně:

“Jsou oproštěny od všech vnějších okolností zdůvodňujících jejich existenci. Čistý vztah existuje pro vztah samotný. Je to vztah romantické lásky. Není podmíněn ani

ekonomickými ani sociálními okolnostmi. Klíčovou roli hraje zaujatost muže a ženy pro vztah – vzájemná oddanost jeden druhému. V moderní společnosti nejsou partneři nuceni dostát vnějším kritériím, jako byl tradiční požadavek příbuzenství, rodinných závazků nebo sociálních povinností. Volba je v jejich rukou. Chtějí-li navázat vztah, musejí být aktivní, musejí usilovat o to, aby si získali partnerovu důvěru.” (Katrňák, 2000: 308-309).

Giddens (1991, 1993) také poukazuje na skutečnost, že idea romantické lásky uvedla do moderního vztahu důležitost partnerské narativity a definovala sexualitu. Díky vyprávění si s partnerem navzájem vlastní biografie je ve vztahu neustále dokazována a ustavována vlastní autenticita, zjišťování vlastního “já” a vlastní lidské podstaty. Právě tímto vyprávěním můžeme hovořit o reflexivním vědomí, jelikož člověk si díky vyprávění o vlastním životě je schopen uvědomit vlastní existenci a vnímat sebe jako aktivního aktéra a tvůrce vlastní identity (Giddens, 1991: 52). Moderní vztah je tedy opatřen i sexualitou, která je nově vnímaná jako vrozená dispozice a jeho nedílná součást, díky které člověk může reflektovat vlastní vášně, touhy a chťče. V porovnání s dvorní láskou, typickou pro tradiční společnost, ve které byla láska (pokud vůbec) vnímána jako výsada vyšší vrstvy a nemusela nutně souviset se sexuálem, romantická moderní láska naopak sexuální je. Giddens vidí funkci a definici sexuality ve vztahu podobně, jako výše zmíněný význam narativity - tedy díky konkrétní sexuální touze daného člověka je odvozena jeho konkrétní sexualita a ta zároveň (reflexivně) má moc vyvolávat ony sexuální touhy.

Představa moderní lásky, resp. romantické lásky v moderním pojetí přináší do společnosti důraz na emoce projevované mezi partnery. Hovoření o lásce v moderním slova smyslu není možné jinak než pomocí jazyka emocí. Podle Beckových se “řečové promluvy o emocích staly ústředními při konstrukci partnerského vztahu.” (Beck, Beck-Gernsheim 1995).

V návaznosti na Giddensovo poukázání na fakt, že idea romantické lásky uvedla do moderního vztahu důležitost narativity (Giddens, 1993) přichází Beckovi (1995) s myšlenkou, že právě objevení partnerské narativity, jakožto nové významné součásti vztahu, nastartovalo společenský proces individualizace, který nabírá na významu rozkvětu moderní společnosti. Biografie jedince, ustavovaná skrze způsoby sebeodhalování, vytváří z člověka individuum.

„Jedinci, kteří spolu chtějí žít, jsou – nebo lépe řečeno stávají se – stále více zákonodárci svých způsobů života, obhájci svých omylů, kněžimi páchajícími své hříchy a terapeuty ztrácejícími hranice své minulosti. (...)Láska je nepopsaný list, který musejí milenci vyplnit svou biografií, i když jsou vedeni lyrikou populárních písní, reklamami, pornografickými časopisy nebo psychoanalýzou“ (Beck a Beck-Gernsheim, 1995: 5).

Romantická láska je sexuální. Tato myšlenka tvoří jádro Giddensova argumentu, který staví do opozice k Foucaultovu (1981) tvrzení, že za vynořením se sexuality stojí vědecké diskurzy medicíny, sexuologie, pedagogiky, demografie a psychiatrie, které na úsvitu moderní doby přicházejí s její definicí proto, aby na jedné straně zvýšily kontrolu nad jednotlivými lidskými těly, a na straně druhé dosáhly regulace celých populací. Sexualita je podle Foucaulta přirozená, má svoji významnou funkci reprodukce, nicméně přesahuje oblast biologickou, a je tedy nutné ji regulovat, a to prostřednictvím morálky. Již v antice byly role muže a ženy v oblasti sexuality jasně rozděleny – muž měl být aktivní, zároveň vhodně zdrženlivý, byl subjektem, který využívá v rámci sexuálního chování objekt, kterým byla žena, případně otrok či chlapec. Antická sexuální morálka nestála osamoceně, ale představovala jednu ze složek tvořící návod, jak obecně žít. Podobně, jako byl určován normativ v sexualitě, docházelo k tvorbě normativů v dalších oblastech života, včetně života partnerského (Foucault, 2003: 63-64, 82).

“V moderní společnosti jsme nositelé sexualit. Již nejsme těmi, jejichž sexuální chování může nabývat nejrůznějších podob, ale těmi, kteří jsou definováni jako heterosexuálové, homosexuálové nebo bisexuálové. Významy spojené s těmito definicemi pak nezůstávají omezeny pouze na oblast sexuálního chování, ale zasahují individua také v jiných společenských sférách moderního života. Shrneme-li to, co jsme doposud zjistili o podobě moderních partnerských vztahů, můžeme říci: Požadavek vzájemné věrnosti, pravdy a autenticity vytváří podobu moderních partnerských vztahů, na jejichž pozadí dochází k redefinici reality, rekonstrukci identity a objevení sexuality. Partneri volí strategie vzájemného otevírání se, čímž ustavují intimní pouto moderní lásky, která je pro existenci jejich vztahu nezbytná.” (Katrňák, 2000: 311).

Výše popsané procesy, které zásadním způsobem přispěly k podobě moderních vztahů, nelze považovat za konečnou fázi tohoto transformačního procesu. Vedle onoho moderního vztahu ovšem dnes můžeme vidět i jiné strategie, které ony moderní vztahy jistým způsobem obohacují a rozšiřují, čímž můžeme hovořit o modernější podobě moderního vztahu - tedy vztahu postmodernímu. Podle Katrňáka (2000) v dnešních vztazích člověk už nehledá absolutní pravdu o druhém, ale staví si vztah na základě společně prožitých momentů. V tomto smyslu autor navazuje myšlenkou, že dlouhodobý partnerský cíl, který byl uznáván v minulosti, tedy romantická láska vedoucí k manželství, je v době pozdní modernity nahrazena pestrou paletou sexuální a partnerské zkušenosti, která je řízena sexuální přitažlivostí, a teprve poté může vést k výběru toho onoho vhodného partnera/ky (Katrňák, 2000: 313-314).

To je ovšem pochopitelně velmi vzdálené tomu, jak bylo na sexualitu nahlíženo v minulosti, včetně křesťanského učení, na kterém je mimo jiné vystavěna evropská, tedy i česká kultura. Sexualita byla spojována výlučně s plozením, normativem byl monogamní svazek, manželství nebylo primárně spojováno se slastí a růzností partnerů. Monogamie tak představovala bariéru před vyhledáváním slasti. Manželská instituce předepisovala způsob sexuálního chování, v němž byla jasně rozděleny role muže a ženy: muž měl ženu ve své moci, to jemu jedinému mohla žena porodit děti, které následně dědily majetek muže a stávaly se občany. Vdaná žena nejen ze svého občanského, ale i manželského statutu měla jasně vymezeno, jak se může chovat, včetně oblasti sexuální. Toto rozdělení rolí v oblasti sexuality bylo přeneseno i do dalších aspektů běžného života, včetně např. rozdělení rolí v domácnosti, které mělo zajistit ženě stálou atraktivitu pro muže, a tedy i udržení manželství (Foucault, 2003: 188-191, 213-214).

Foucault nepopírá význam, který dnes sexualita má, nicméně odvíjí jej od manželského svazku, v němž se propojuje pudovost i moc: „*Sexualita se rodila a zrodila z techniky moci, jež byla původně soustředěna na manželský svazek.*“ (Foucault, 1999: 126). Úlohou dnešní rodiny je podle Foucaulta „*sexualitu zakotvit a zajistit její trvalou podporu. Zajišťuje produkci sexuality, která není homogenní vzhledem k privilegiím manželského svazku.*“ (Foucault, 1999: 132). Foucault dále podrobně popisuje, jak se zrození psychoanalýzy promítlo nejen do přístupu k sexualitě, ale i postavení ženy ve společnosti. Ženské prožívání slasti bylo přiznáno, zkoumáno, souběžně s tím, jak se také proměňovalo postavení ženy ve společnosti, včetně jejího postavení v rodině či ve vztahu s mužem. Podoba dnešního manželství či partnerství je tak značně ovlivněna tím, jak se proměňoval postoj společnosti k sexualitě, přičemž to, co je dnes označováno jako „sex“, není ničím jiným než „*spekulativním prvkem*“, jehož základem je sexualita jako existující fenomén, nezbytný pro funkce sexu (Foucault, 1999: 182). Sexualita tak souvisí s mocí a její dělbou, manželstvím či obecně partnerským svazkem, v němž je soupeřeno o moc, přičemž v kontextu již zmíněné psychoanalýzy je partnerský svazek společenskou regulací moci, která ze sexuality plyne. To ovšem dle mého názoru nevyklučuje uvolněnost v oblasti sexu jako nevědomé obrany před mocí ze sexuality plynoucí, ohrožující stabilitu křehkého vztahu a intimity, křehkost romantické lásky.

3 Průběh svatby – co ji ovlivňuje?

Když mluvíme o svatbě jako takové, můžeme na ni nahlížet jako na rituál, který je mezikulturně vyžadovaný a nutný ke vstupu do manželství. Svatba, a potažmo i manželství, plní v každé společnosti určitou funkci a tím má i svou významnou důležitost a symboliku. Jelikož jsem již výše představila obecnou vývojovou linii zaměřenou především na euro-atlantickou společnost, která je pro účely této práce stěžejní, a vývoj, kterým prošel soudobý přístup k významu manželství v posledních letech, považuji za nezbytné v této kapitole představit svatbu jako tradici, která je též spojena s určitou performativitou a nese v sobě významy, které plní v lidském životě jistou funkci. Zároveň se v procesu svatebního rituálu odpradávná objevuje několik ekonomických složek, které mají také svou významnost a celý průběh svatby ovlivňují. Mám na mysli součásti rituálu, které mají majetkovou/finanční povahu a vyskytují se ve všech výše zmíněných fázích svatby. Například věno, snubní prsten, svatební dary, hostina, slučování majetku manželů atd.

V této části práce se tedy jednoduše zaměřím na významy, které se v ní ukrývají a které mají moc následně ovlivnit její průběh. Jsem si vědoma toho, že takových významů může být nespočet, ovšem pro účely této práce představím ty z nich, které budu v analytické části sledovat a jejichž významnost a spolupůsobení v celém průběhu oslavy se pokusím načrtnout.

Jsou jimi zejména:

- Tradice a zvyky. Zároveň bych zde ráda otevřela otázku, které se budu věnovat v další části práce, totiž zda má síla těchto tradic přetrvávající význam i dnes, nebo zda se jejich funkce oslabují/proměňují.
- Specifické role a úkoly jednotlivých svatebních aktérů spojené s jejich pravomocí na svatbě
- Investice a složky svatby, které mají ekonomický charakter

3.1 Tradice

Termín tradice je odvozen od latinského výrazu tradere, tj. odevzdávat, předávat, a tímto pojmem je tak myšleno předávání sociálních zkušeností či obecně kulturního dědictví určitého kmenu, rodu, národa nebo jiného společenství, přičemž tradice zahrnuje nejen oblast lidského chování (zvyků, rituálů apod.), ale též oblast duchovních hodnot a idejí (Nesvatba, 1999: 131).

Arnold Van Gennep se zmiňuje o několika zásadních životních fázích, kterými během života člověk přechází, jsou jimi narození, dospívání, svatba, rodičovství, třídní postup,

zaměstnání a smrt. Právě mezi těmito životními etapami existují tzv “přechodové rituály”, které přechod mezi nimi jedinci usnadňují. Van Genep rozlišuje ve své teorii několik typů přechodových rituálů - odlukové (např.pohřby), pomezí (například těhotenství, zasnuby,...) a slučovací (svatby,...), zvláštním typem jsou pak zasnuby, které se pohybují na pomezí mezi dospíváním (v tomto smyslu jde o rituál odlukový) a manželstvím (zde jde naopak o rituál slučovací) (Van Genep: 12-20). V této kapitole se budu věnovat svatbě a zasnubám jakožto tradici, která je spojena s určitým rituálem.

Autor se sice ve svém díle zabývá antropologickým průřezem studia rozmanitých světových kultur, kmenů a společností, pro účely této práce se ale zaměřím pouze na jejich aplikaci a propojení právě se svatbami euro-atlantické kultury, ze kterých vychází dnešní svatby takové, jaké je známe. Jak jsem již nastínila výše, Genep vidí svatbu jako rituál určitého životního období, které slouží jako přechod do dospělosti a vychází z toho, že pro jednoho nebo oba partnery dochází ke změně domácího prostředí. *“Tato změna bydliště se v obřadech projevuje tak, že se odlučovací rituály vždy dotýkají zejména tohoto materiálního přechodu. Vzhledem k počtu a velikosti skupin, jichž se společensky posvěcený svazek jejich dvou příslušníků dotýká, je přirozené, že pomezí období tu nabývá značného významu. Toto období se nazývá zasnoubení”* (Van Genep: 110-111).

Vrátím-li se k fenoménu tradice v souvislosti se svatbou, Sirovátka již před více než 30 lety k institutu svatby či obecně rodinných obřadů poznamenal, že lze pozorovat ve společnosti nové tendence, a to ve smyslu zaměření k individualizaci, osobnímu životu jedince. (Sirovátka, 1983: 25).

Svatba se tak nezřídka spíše než rituálem společenským či přínáležejícím k určitému rodu stává záležitostí osobní nebo daného páru. Podle Gjuríčové a Kubičky moderní doba rituálům nepřeje. Rituál svatby znamená, že se z dívky stává vdaná paní, nicméně z hlediska vztahu existují v současné době jiné rituály představující významný mezník – patří k nim podle autorů např. společné bydlení nebo i otěhotnění, nikoliv svatba (Gjuríčová a Kubička, 2003: 71).

3.2 Ekonomické a materiální složky svatebního rituálu

V této kapitole bych se ráda zaměřila na ekonomickou složku svatby, která prostupuje celým svatebním rituálem - tím myslím investic partnerů od samého rozhodnutí uskutečnit sňatek, přes veškeré svatební přípravy až po samotný svatební den. Vzhledem k již výše popsanému historickému vývoji vnímání manželství a důvodům vedoucím k jeho uskutečnění si dovoluji tvrdit, že manželství není jen pouhým romantickým výsledkem lásky a soužití dvou lidí, ale celý tento proces je velmi široce protkaný ekonomickými pohnutkami.

Jelikož se právě ekonomické důvody ve smyslu investování jak finančního, lidského a sociálního kapitálu objevují nejen u samotného výběru partnera, ale i v samotném průběhu celého svatebního rituálu, považuji za nezbytné se právě u této “ekonomické” stránky svateb pozastavit. Jako základní stavební kámen této části považuji za nezbytné nejprve vymezit samotný pojem kapitál.

3.2.1 Kapitál

Kapitál, jakožto termín obecné ekonomie, je pojem označující nějakou materiální hodnotu, kterou člověk vlastní a je ji schopen časem zhodnotit. Teorie Karla Marxe (2005), je natolik demonstrativní, že se stala základním kamenem dalších nejen ekonomických teorií, které považuji za základ pro tuto kapitolu.

Oproti Marxovu původnímu *ekonomickému* vymezení pojmu kapitál se toto označení stalo jistou metaforou v sociálních vědách. “V šedesátých letech 20. století se postupně začalo analogicky uvažovat také o investicích do vzdělávání a byla formulována teorie lidského kapitálu. V sedmdesátých a zejména osmdesátých letech minulého století začali termín kapitál používat i sociologové a formulovali teorie kulturního, sociálního a dalších kapitálů” (Veselý, 2006: 8). V přeneseném využití se stal kapitál pojmem označujícím víceméně *cokoliv*, co jedinci přináší výhody či zvyšuje původní hodnotu (Schuller, Bynner a Feinstein 2004: 4). Můžeme ho vymezit i jako zdroje, které jsou vkládány s cílem vlastního zhodnocení v dlouhodobém horizontu. Jinými slovy je to tedy vše, co jednoduše přinese pozdější užitek (Flora, nedat.). Tyto “nové” formy kapitálu považuji v této části práce za velmi užitečné, jelikož konkrétně svatba je událostí, ve které se setkává několik typů kapitálů, a to při nejmenším symbolický, lidský, sociální, finanční a kulturní.

Sociální kapitál v nejobecnějším slova smyslu jsou všechny společenské sítě mezi lidmi, porozumění a vzájemná důvěra mezi nimi. Složitost sociálního kapitálu spočívá především v tom, že se vyskytuje výhradně na vztahové úrovni (Coleman, 1988: 101). Sociální kapitál podle definice OECD značí „sítě, sdílené normy, hodnoty a způsoby chápání, jež usnadňují spolupráci uvnitř skupin a mezi skupinami“ (OECD, 2001: 41). Ve společnostech s vysokým sociálním kapitálem se pak objevuje vyšší úroveň vzájemné důvěry, sociální soudržnost, nezištná pomoc, nepsané a nevyslovené dohody o společenských pravidlech atd. Takové společnosti tedy mohou být efektivnější v dosahování kolektivních cílů. (Veselý, 2006: 14-15).

Lidský kapitál můžeme označit jako „Znalosti, dovednosti, kompetence a další vlastnosti, vtělené v jednotlivcích, usnadňující vytváření osobního pocitu pohody a zdraví, sociálního blaha a ekonomické prosperity“ (OECD, 2001: 18). Za formu lidského kapitálu

můžeme v souvislosti se svatební tematikou označit Možného metaforu “sňatkového trhu”. Tento termín vyjadřuje jakousi formu směnného obchodu všech lidí, kteří se touží dostat do manželství – každý jedinec na tento trh přichází s nabídkou “balíčku” vlastních kvalit, vlastností a charakteristik, které se snaží směnit za vyhovující a odpovídající “balíček” jiného člověka. Sňatkový trh je metaforickým místem, kde se budoucí snoubenci mají možnost setkat v závislosti na několika systémových determinantech – prostorová blízkost, věková, etnická, vzdělanostní a třídní homogamie, které ovlivňují pomyslnou vzdálenost, kterou mezi sebou potenciální partneři mají. Tyto systémové determinanty jsou v tomto pojetí chápány jako sociální tlaky, které nás nutí k určitému jednání a pokud tyto tlaky přijmeme, nemusíme o nich při dalším rozhodování ani vědět (Možný, 2002).

Kulturní kapitál pro Bourdieua značí institucionalizované široce sdílené kulturní signály (postoje, preference, formální vědění, jednání, statky, oprávnění) používané jako nástroje sociální a kulturní exkluze (Bourdieu, 1977; 2004). Kulturní kapitál tedy můžeme spojovat s kulturními kompetencemi jednotlivců, jejich obeznameností s kulturou, ve které žijí, a schopností se v ní účelně pohybovat. Lze jej také označit jako zběhlost v obecných praktikách plus kulturně hodnotné statky, které lidé dané kultury produkují a které ovlivňují podobu současného kulturního vnímání.

Bourdieu viděl kapitál jako princip, který má schopnost diferenciovat společnost a zaměřoval se na jeho vliv v tzv. sociálním poli. V tomto smyslu tedy budeme hovořit o **kapitálu symbolickém**. Podle Bourdieua existuje sociální prostor rozdělený na základě kapitálu ekonomického a kapitálu kulturního, které následně určují vzájemnou vzdálenost mezi pozicemi jednotlivých lidí. Tato vzdálenost znázorňuje také blízkost jejich habitů, neboli dispozic, které organizují jedincovo vnímání světa a jeho jednání a každé třídě pozic odpovídá určitá třída habitů. Jinými slovy si osvojujeme vkus a praktiky odpovídající našemu sociálnímu postavení. Habitus je zde vnímán jako generativní a jednotící princip (vytváří jednotný životní styl, sjednocuje se v něm volba osob, statků i praktických činností) (Bourdieu, 1977; 2004).

O tom, že manželství a svatba jsou úzce spjaty s kapitálem, svědčí mimo jiné existence svatebních smluv, které jsou uzavírány stále častěji, a to ještě předtím, než je svatba realizována. Jak však upozorňuje Brouček, nejedná se o fenomén nový. Tím, že svatbou dochází ke spojení rodin svatebčanů/svatebčanek, je nutné kapitál rodin ochránit. Svatební smlouvy měly nejprve podobu ústní, později písemnou. Zatímco dnes jsou svatební smlouvy uzavírány u notáře, v minulosti se tak dělo za přítomnosti velkého množství svědků, dohoda byla stvrzena podáním ruky, plácnutím rukou a lítkupem, tedy přípítkem, což byl pozůstatek oběti bohům nebo předkům po dokončení významnější majetkové transakce. Písemná

svatební smlouva se v českém prostředí objevila již v 16. století, nejprve u svatebčanů/svatebčanek, o které se starala obec (tedy jednalo se zejména o sirotky a vdovy), s likvidací soukromého vlastnictví po roce 1948 však ztratila svůj význam a znovu se jí začalo užívat po roce 1995, v souvislosti s novelizací zákona o rodině, jako prevence před majetkovými neshodami v případě rozvodu (Brouček et al., 2007: 1002).

3.2.2 Svatební dary

Svatební dary jsou jedním ze stěžejních témat této práci – domnívám se totiž, že právě ty mají velkou spojitost s finální podobou svatby a rozložení moci na svatbě a zaujímají tím velmi významnou roli – jak v dřívějších dobách, tak právě dnes.

Dary nejsou fenoménem novým, Jakubíková je spojuje s ekonomickou situací primárních archaických společností, které nebyly schopné zajistit si vše potřebné. Dar tak představoval způsob, jak tuto situaci změnit, překonat, a to zejména u jedinců slabších, pro které bylo obtížné zajistit si vše potřebné pro svoji existenci (Jakubíková, 2007: 11). Pokud nahlédneme na spojenectví, které se svatbou rodí, je také oficiálně ustanoveno a zakotveno v právu. V kontextu tohoto pojmání darů, můžeme na svatební dary nahlížet jako na způsob, jak mocnější (např. rodiče nevěsty a ženicha) mnohdy významným způsobem zajišťují přežití mladého, nového manželství, případně blízcí věnováním daru vyjevují, že tomuto novému svazku přejí, aby přežil, vzkvétal, prosperoval.

Samotný společenský význam dávání darů zpracoval už Marcel Mauss ve svém díle *Esej o daru* (1999) a ačkoli je princip výměny darů zpříkladněn na společnostech z ostrovů v Tichém oceánu, upozorňuje na to, že princip této výměny má obecnou sociologickou hodnotu (Mauss: 99) a neopomíná vše převést i na náš systém práva, majetku, zástavy, morálky apod.

Mauss pokládá dar za způsob závazku, který je započat v momentě jeho předání: nevidí tedy dar jako nezištné předání, které se jeví být dobrovolné, ale dávání daru je pro něj spojeno s ekonomickými zájmy a povinností oplácet ho ve stejné, nebo vyšší míře. Význam, který v sobě samotný dar nese, tedy můžeme nazývat společenským aktem, který dar činí oduševnělým a podmiňuje povinnost jej dávat, přijímat a oplácet (Mauss: 9-26). Dary tedy nemůžeme posuzovat pouze podle jejich finanční hodnoty, ale především také podle hodnoty citové, která v sobě nese onen závazek a až do chvíle oplácení daru staví obdarovaného do podřízené pozice. *“...venkovská rodina, která žila normálně skromným životem (se) dokázala kvůli hostům o posvícení, o svatbě, o svatém přijímání či o pohřbu finančně zruinovat....část našeho národa se tak chová stále a utrácí nepočítaně, když jde o hosty, svátky, “dary”.”* (Mauss: 133-134).

Co se však stane, pokud u darování, které je tedy jen zdánlivě dobrovolné, ale obsahuje v sobě tři podstatné formy závazku (tj. dar v určité situaci předat, druhou stranou jej převzít a později také oplácet), jeho latentní obsah není obsažen a naplněn? Podle Jakubíkové přicházejí sankce, nejčastěji v podobě zhoršení kvality vztahu mezi darující/m a obdarovaným/obdarovanou, nastat může i ztráta společenské prestiže. U svatebních darů byl podle autorky tento aspekt neopomíjen – pokud svatební hosté svatebčany obdarovali, později, tedy v okamžiku, kdy se konala svatba takového dárce, byl požadavek na reciprocitu naplněn tím, že rodiče prvotních novomanželů dar „vraceli“ rodině nových novomanželů, a to stejný či jiný, ovšem s obdobnou hodnotou. Předání daru s nižší hodnotou, ale i vyšší, bylo hodnoceno značně negativně. Jak autorka dále vysvětluje, v současné době má dar, který bývá většinou kupován, i hodnotu nemateriální, kdy je posuzováno, kolik času jedinec jeho pořízení věnuje, jak je dar pro příjemce/příjemkyni atraktivní apod. Co se týče funkcí darů, kromě ekonomické je nejméně důležitá také sociální funkce daru a funkce komunikační: dar je vždy nositelem určitého významu, je úzce spojen s mezilidskými vztahy, které stvrzuje, což má v důsledku význam i pro společnost a její soudržnost (Jakubíková, 2007: 11-14).

Dar ovšem nemusí být pouze hmotný, uvažovat lze i o darech duchovních. Do této kategorie patří např. proces, kdy je dcera či syn svými rodiči předávána vyvolenému partnerovi/partnerce. Dítě představuje pro rodiče většinou ten nejvýznamnější dar, který v životě obdrželi, ovšem dar pouze dočasný, resp. též mající atribut závazku; dítě je darováno vybranému protějšku, také výběr „dobrého“ partnera/ky je pokládán za dar, přičemž je zřejmé, že v tomto pojetí se odráží aspekt víry: dobrý partner/ka byl považován za seslaným nebem (Tarcalová, 2007: 19-20).

3.2.3 Snubní prsten(y)

Snubní prsten je bezesporu velkou částí svatební tradice a celého rituálu. Význam tohoto šperku ve spojitosti se svatbou je od prvopočátku hlavně symbolický. Symbolika prstenů je značná, odvíjí se od místa a doby, v nichž byl prsten jako jeden z podstatných prvků patřících ke svatbě a manželství užíván. Samotná výměna prstenů, jejich nošení muži, spadá až do 20. století (pro muže byl prsten vzpomínkou na svoji ženu, od níž odcházel např. do války). Ovšem předávání prstenů se datuje již do starověkého Egypta. Prsten symbolizoval sňatek, věrnost, spojení srdcí (kruh značí nekonečno). Uvádí se, že ani umístění svatebního prstenu není náhodné, ale právě v prsteníčku prochází žíla přímo spojená se srdcem (navlékání prstenu ženě na levou ruku značilo podřízenost ženě muži, neboť levá strana těla byla vždy považována za slabší). Prsten sloužil v Římě jako platba za

nevěstu, představoval později také důvěru vloženou mužem v ženu, že bude schopná dobře se starat o jeho dům, majetek. Prsten byl symbolem vlastnictví, později znakem domova, a ještě později znakem věrnosti (Eppi, 2018).

Snubní prsten mimo jiné sloužil jako symbol společenského postavení – už důkazy z antického Říma dokazují, že cena prstenu byla považována za přímo úměrnou lásce. Drahými a bohatě zdobenými prsteny tedy mohly vyšší vrstvy ukazovat své postavení ve společnosti. Tyto tendence, ačkoliv prošly mnohými fázemi (např. absurdní extravagance prstenů v 16. - 18. století, či odpor církve k drahým šperkům, které odpoutávají pozornost od pravého smyslu manželské věrnosti, až po jednoduché prsteny v 19. století) se postupně ustálily v jakýsi standard, který můžeme nalézt i v dnešní podobě snubních prstenů, u kterých obecně platí, že čím větší diamant prsten obsahuje, tím větší lásku partner prokazuje (Bologne, 1997: 91; Otis-Cour, 2003: 31).

Na snubní prsten se můžeme dívat i skrze již výše popsanou teorie přechodových rituálů. Právě výměna prstenů zde je považována za spojovací rituál, který spojuje jak snoubence, tak dva rody. (Van Genep: 123-124).

3.2.4 Svatební hostina/oslava

Společná svatební hostina je pak autorem vnímána jako jakési zakončení vyjednávání o ekonomických podmínkách mezi účastníky daných společenství (Van Genep: 123).

“Tento jev není tak patrný v našich velkých městech, ale v zapadlých koutech venkova je už zjevnější. Svatba je tam příležitostí k zastavení prací, k utracení úspor, k citovému vzepětí....” (Van Genep: 129-130). Moderní teoretici ale ovšem zdůrazňují, že okázalost obřadu a oslav nemusí nutně korelovat se štěstím v manželství – rituál může splnit svůj účel i s menší finanční zátěží (Plaňava, 2005: 56).

Svatební hostina se pořádá až v závěru svatby. Obecně býval hostinou zakončen každý důležitý akt, událost, včetně dohod. Velikost svatby se určovala podle počtu stolů na svatbě. Svatební hostina měla v sobě i symboliku hojnosti, byla způsobem, jak si zajistit hojnost v manželství, ale i manželství spokojené. Teprve později se velkolepost hostiny začala pojít s prestiží rodiny. Na průběh svatební hostiny dohlížel družba. Hostina začínala rozbitím mísy s polévkou, což mělo zaručit štěstí v manželství. Mezi tradiční jídla patřila slepičí polévka s nudlemi, hovězí polévka s rýží, hovězí maso s křenovou omáčkou atd. Přinášení jídel na stůl bylo doprovázeno zpěvem písní, hostina byla přerušována realizací různých tradic a zvyků (výkup nevěsty, zouvání střevíce nevěště atd.). Za týden po svatbě se také konala posvatební hostina u rodičů nevěsty (Brouček et al., 2007: 1000).

3.3 Svatební aktéři

“Navíc znamená každý sňatek jisté narušení společnosti právě proto, že se netýká jen dvou jedinců, ale hned několika víceméně rozsáhlých společenstev. Sňatek vyvolá vzájemný posun různých prvků, což přivede určité porušení rovnováhy.” (Van Genep: 129-130).

Genep také rozlišuje aktéry, kterých se svatba dotýká, jsou jimi:

- 1) společnosti dle pohlaví – družičky, družbové, mužští příbuzní a ženské příbuzné.
- 2) skupiny rodičů a prarodičů ze strany matky/otce
- 3) příbuzní z obou stran – tedy rodina jak v úzkém, tak širokém slova smyslu
- 4) zvláštní společnosti (spolky, klany, věkové třídy, ...)
- 5) místní společenství (vesnice, komunita, ...)

Výše uvedené skupiny mají na svatbě vždy nějaký ekonomický zájem, což koreluje s tvrzením autora o tom, že je svatba vždy spojena s nějakým ekonomickým dopadem a vyskytují se na ní úkony ekonomického rázu – například vyplacení/vrácení věna – které jsou propojeny se samotnými rituály. V zájmu toho společenství, které díky sňatku “přichází” o svého člena, je jistá kompenzace od společenství, které naopak člena získává. Toto je demonstrováno např. formou věna, svatebních darů, hostinou, oslavou, peněžním ohodnocením atd. (Van Genep: 112-117, 129-130).

Mnozí z dřívějších aktérů svatby již dnes nemají v současné svatbě zastoupení, což se týká např. dohazovačů. Před samotnou svatbou bylo nejprve zapotřebí realizovat pytačky, kdy dohazovač smlouval možnosti svatby, někdy byl i zjišťován majetek ženicha. Následné námluvy byly spojeny se svatem či starosvatem, který přicházel do domácnosti rodičů nevěsty společně s ženichem, vystupoval jeho jménem a později byl významným aktérem svatby, resp. svatební hostiny, kterou zahajoval. V dnešní době je role či funkce svatosvata (družby) nahrazena např. svatební agenturou, jejíž funkce je taktéž jiná, než byla funkce svatosvata – nemá onu vážnost, často je v její kompetenci udržování zábavy a organizace svatby (Jančíková, 2012: 39).

Svatba v moderním pojetí je sama o sobě pochopitelně zážitkem, nicméně mezi svatební aktéry se nově dostává postava svatební agentury, jakožto profesionála. S využitím svatební agentury získává tento zážitek nový rozměr. Correia, Gnoth, Kozak a Fyall užívají pro popis svatebního obřadu metaforu divadla. Na divadelní scéně je nutné nachystat kulisy, rozmístit herce/herečky, zajistit vhodný hudební doprovod dějů odehrávajících se na jevišti apod. K tomuto vhodně slouží právě svatební agentura, která je schopná zkoordinovat dílčí prvky divadelní scény či aktu v jeden smysluplný a koherentní celek. Agentura je schopná

nabídnout vhodnou lokaci pro svatební obřad, vytvořit scénář obřadu, a to vše tak, aby zážitek byl jedinečný a nezapomenutelný (Correia, Gnoth, Kozak a Fyall, 2015: 65).

3.3.1 Rozdělení rolí a moc

Manželství je bezesporu instituce zatížená mnoha genderově stereotypními kategorizacemi a předsudky. Považuji za nezbytné nastínit zde alespoň některé ze základních principů, které vedou (pokud vedou) k rozdělení partnerských rolí a následně tedy i k rozdělení úkolů spojených s plánováním a přípravou svatby.

Pokud se bavíme o genderu jako o ustáleném a neustále se opakujícím procesu, který zahrnuje komplex sociálně řízených (mikro)aktivit sloužících ke konkrétnímu účelu, aby se mužství a ženství jevílo jako přirozené, můžeme jej vnímat jako rys jednání vytvářený v interakci s druhými (West, Zimmermann, 1987). Princip rozdělení “mužské” a “ženské” sféry vychází ze samotné potřeby vymezovat genderové role, které, preskriptivně určují jedincům daného pohlaví, které aktivity a vlastnosti jsou pro ně vhodné a které naopak nejsou žádoucí. Za základní znaky maskulinity v dominantním diskurzu jsou považovány především aktivita, racionalita, veřejná sféra, kultura, samostatnost či dominance a feminita je opozičně spojována s pasivitou, emocionalitou, vztahovostí, soukromou sférou, péčí, přírodou, tělesností a závislostí (Kessler, McKenna, 1985). V nejobecnější rovině můžeme říci, že genderová role je „společenská role předepisovaná členům společnosti na základě pohlaví“ (Renzetti, Curran, 2003: 527) a že jsou předávány a udržovány socializačními procesy. Právě tím, že jsou takto do značné míry stereotypně vymezeny, přispívá skutečnost, že jsou vnímány jako biologicky dané (Gender, rovné příležitosti a výzkum: 2, 1/2000). Bourdieu doplňuje původ nevyváženého a “daného” rozložení rolí a sfér o androcentrismus a mužskou nadvládu, která se podle něj po staletí vpisovala do lidských těl, tak, že jsou tyto prvky pokládány za přirozené. *“Symbolická síla je forma moci působící na těla jakousi magií, jež nemá nic společného s fyzickým nátlakem. Tato magie však funguje jen za podmínky, že se může opřít, jako o jakési pružiny, o dispozice uložené v hloubi těl”* (Bourdieu, 2000: 37).

Ani Butler nevidí “pohlaví” jako esenciální, ale je pro ni součástí performativity genderu, jejíž princip můžeme najít v celém aktu svatby. Butler problematizuje vnímání pohlaví jako daného biologického, či sociálního základu a posouvá se ještě o krok dál. Vystavuje svou argumentaci na domnělém vytváření genderu na neustálém opakování gest, chování a způsobů, které se nám sice jeví jako přirozené, ovšem jsou nám do těl vpisovány diskurzem, který tímto opakováním posilujeme a znovu vytváříme. Jedná se o performativitu genderu pomocí repetitivních aktů, z čehož můžeme pohlaví i gender označit jako sociální

konstrukty. Podle autorky se tedy po uvědomění diskurzivních tlaků dá gender narušit subverzí (Butler, 2003). Vráťm-li se k vnímání genderu Bourdieuho, kritizuje v tomto smyslu Butler za přílišný důraz na diskurz, který nás podle ní utváří. Podle Bourdieuho mimo diskurz existují také struktury, které nás formují a díky kterým si vlastní gender nemusíme uvědomovat (Bourdieu, 2000).

Tématem, které se prolíná v celém tématu práce a jaksi zastřešuje nahlížení nejen na uchopení genderu jako takového, ale i na úkoly spojené s přípravami svatby je *moc* – nikoli tedy ve smyslu uplatnění nadvlády nad slabšími, nebo použitím síly, ale zejména v pojetí Foucaulta, který ji nahlíží jako soubor jednání, ovlivňujících další jednání. *“...moc je třeba chápat především jako mnohost vztahů sil, jež jsou imanentní oblasti, ve které působí a kterou konstituuje jejich vlastní organizace; jako hru, která tyto vztahy transformuje, posiluje a převrací prostřednictvím bojů a neustálého střetávání; jako podporu, kterou tyto vztahy sil nacházejí jeden v druhém, přičemž vytvářejí série či systémy, nebo naopak rozdílů a opozice, které je izolují; a konečně jako strategie, v nichž se realizují a jejichž obecná osnova či krystalizace ve formě institucí je ztělesněna ve státních aparátech, ve formulacích zákona, ve společenských hegemoniích.”*(Foucault, 1999: 108-9). V principu, který autor zachycuje ve spojení s uplatněním moci státem nad jedinci, tzv. Pastýřskou moc státu, shledávám paralelu s mocí, která funguje na snoubence při aktivitách vykonávaných při plánování a průběhu vlastní svatby. Pastýřská moc státu vychází z přirovnání ke křesťanské tradici, kdy člověk prožíval a přizpůsoboval život následnému příslibu spasení po jeho prožití. Moc moderního státu je zaměřena na dlouhodobější období – tedy za celoživotní dodržování pravidel je jedinci příslibeno prožití dobrého života pod ochrannými křídly státu (Foucault, 1978, 2003).

Pokud půjdeme v působení moci ještě o stupeň hlouběji, dostaneme se až k Bourdieuho konceptu symbolického násilí, ve kterém se dostává až k důsledkům působení moci na lidská těla. Hovoří o dopadech, které *„...mají často formu tělesných emocí – hanby, nesmělosti, strachu, pocitu pokoření nebo provinilosti – nebo také vášně a citů – lásky, obdivu, úcty; (...) tím vším se, byť i bezděky a nechtě, projevuje podřízenost dominantnímu názoru, to všechno svědčí o neochotě těla poslechnout příkazy vědomí a vůle a o jeho skryté, vnitřním konfliktem a rozpolceností často provázené souhře s cenzurními tlaky sociální struktury.”* (Bourdieu, 2000: 37-38)

V rámci této práce považuji také za nezbytné se zastavit u genderové dělby práce – proč ve vztahu k organizaci svatby a svatebních oslav existuje několik teorií, které se genderovanosti dělby práce věnují. Podle *teorie socializace* můžeme dělbu práce považovat za výsledek naučené genderové role, která vznikla celoživotním procesem socializace

jedince. Je to postupné přebírání tzv. mužských a ženských vlastností. Výkon určitých činností socializační teorie chápe jako součást toho, jak sami sebe vnímáme. Vykonaná činnost pro nás pak není výsledkem vědomého nátlaku, ale naopak nám její vykonávání připadá přirozené, vzhledem k naší genderové roli (Parsons, Bales, 1968).

Trh práce je strukturován tak, že ženy v něm zaujímají nestejně postavení vůči k mužům (menší platové hodnocení, vedoucí pozice...) a právě tato strukturální nerovnost má významný vliv na pozici ženy a muže uvnitř rodiny. Nerovnost v zaměstnání se promítá do toho, co lidé dělají v domácnosti a očekává se určitá kompenzace, kterou ženy dají za to, že přináší nižší příjem do rodiny. Kritikou dělby práce v pojetí strukturalistů by mohl být například argument, že taková kategorizace jen přispívá k obhajobě statusu quo a nevysvětluje, proč je jednotlivým společenským funkcím přiřazována jiná prestiž.

Jak je to tedy s rozdělením rolí a genderovou dělbou práce při plánování a realizaci svatby?

Na tuto problematiku se zaměřila ve svém výzkumu Sniezek (2005: 224-227). Z výsledků výzkumu vyplynulo, že rozdělení úkolů u svatebního plánování z hlediska genderu byla značně nerovnoměrné, pohybující se v rozmezí 5 % účasti v případě muže a 95 % účasti u žen. Ženy byly mnohem více zapojeny do fází příprav – zjišťovaly možnosti zajištění potřebných náležitostí spojených s tímto obřadem, pročítaly svatební magazíny (žádný z mužských respondentů např. neprolistoval svatební magazín), kontaktovaly firmy zajišťující servis spojený se svatbou, vedly si organizér apod. Obecně to byly ženy, na kterých spočívala odpovědnost za plánování svatby, její přípravy, a to i přesto, že respondenti/respondentky často hovořili o tom, že právě svatební přípravy byly první společnou událostí, na jejíž realizaci se dotyční/dotyčné podíleli jako pár, společně. Nebyly to však pouze nevěsty, které převzaly plánování a přípravu svatby, ale též matky nevěst a ženichů, které se věnovaly především zvaní členů širší rodiny na svatbu a dalším úkolům spojených s organizací svatebních hostů. I přes zjištěnou značnou nerovnoměrnost v dělbě práce mužů a žen v souvislosti s organizováním a průběhem svatby respondenti/respondentky vnímali svoji investici do této oblasti jako férovou, rovnoměrně rozdělenou, resp. neprožívali ji jako nespravedlivou a spíše tuto skutečnosti hodnotili jako důkaz jejich vzájemné kompatibility. Osm žen zmiňovalo, že měly více flexibilní pracovní úvazek či náplň práce a dle autorky tak byla tato nerovnoměrná dělba práce interpretována nikoliv s ohledem na gender, ale byla dávana do souvislosti s oblastí práce, případně byla vysvětlována jako důsledek většího zájmu ženy na průběhu svatby, jasnějších představ nevěst, kdy muži si přáli spíše jednoduchý obřad, a tím, že žena chtěla svatbu okázalejší, bohatší na dílčí úkony apod., muž jí vyšel vstříc tím, že jí toto umožnil, nicméně danou práci pak již také na ženě přenechal.

Pouze tři ženy vyjadřovaly nespojenost s tím, že na nich spočívalo více odpovědnosti a organizování svatby, nicméně kritika následně směřovala nikoliv vůči partnerovi či vztahu jako takovému, ale vůči svatebnímu průmyslu, který je zacílen na ženy a využívá celoživotního společenského tlaku (socializace, pohádky, média,...) na dětské či dívčí přání o velké a krásné svatbě, díky kterému ženy spíše podlehnou tomuto tlaku a ujímají se organizování svatby. Zde si tedy můžeme povšimnout genderových stereotypů, které respondentky výzkumu přejímaly, a to značně nekriticky, resp. možná pro ně bylo snazší vymezit se vůči tlaku společnosti než vůči přístupu partnera k svatbě.

Neplacená práce v domácnosti, která je stále doménou žen,² má přesah i do oblasti organizace svatby, kterou tak mají na starost častěji ženy než muži, a to ženy minimálně dvou generací. Mlčoch vysvětluje, že s emancipací žen „*dříve neplacená práce žen v domácnosti se přetvářela na placenou, námezdní práci zaměstnaných žen*“. (Mlčoch, 2014: 36). Tento přesun má v dnešní době specifickou podobu v podání svatebních agentur, kdy se této formě podnikání opět věnují častěji muži než ženy.

² Dle Českého statistického úřadu se ovšem nejedná pouze o české specifikum. V roce 2016 se v Evropské unii převážně věnovalo vaření a dalším domácím pracím 79 % žen a 34 % mužů, v České republice činil v témže roce tento poměr 67 % v případě žen, a jen 16 % v případě mužů (ČSÚ, 2017).

4 Metodologie výzkumu

V této kapitole přiblížím cíl výzkumu, zvolenou metodologii, kterou jsem pro svůj výzkum použila, stejně tak jako stručně představím etiku výzkumu a charakteristiku mých komunikačních partnerů/ek.

4.1 Výzkumný problém, cíl výzkumu a výzkumné otázky

Výzkumný problém, kterým jsem se zabývala, měl objasnit, jak účast svatební agentury na svatbě a jejích přípravách ovlivňuje průběh svatby, ženicha, nevěstu a jejich rodiče a jejich vzájemné vztahy.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké důvody vedou k rozhodnutí využít svatební agenturu k organizaci vlastní svatby a jaký dopad má tento aspekt na realizaci svatby, se zřetelem k rodinným vztahům, finančnímu aspektu svatby a dodržování tradic.

Stanovila jsem také následující výzkumné otázky (VO):

VO1: Jak se využití svatební agentury promítá do vzájemných vztahů aktérů svatby, konkrétně ženicha a nevěsty, jejich rodičů a přátel?

VO2: Jak se finanční kapitál promítá do průběhu svatby organizované svatební agenturou?

VO3: Jak jsou ve svatbách organizovaných svatební agenturou zastoupeny tradice spojené se svatbou?

4.2 Metodologie výzkumu

K naplnění stanoveného cíle výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkum. Hendl připodobňuje práci výzkumníka v kvalitativním výzkumu k detektivní činnosti, neboť badatel vyhledává a analyzuje informace, provádí závěry, které mohou přispět k objasnění výzkumných otázek. Jedná se o pružný typ výzkumu, v jehož průběhu vznikají nové hypotézy, ale dochází také k modifikaci výzkumného plánu, opětovného vstupu do terénu apod. U tohoto typu výzkumu podle autora platí, že se sběr i analýza dat vzájemně prolínají, výzkumník vyhodnocuje, která data mu případně chybí, začíná znovu s jejich sběrem (Hendl, 2000: 50).

Připodobnění výzkumníka/ce k detektivovi považuji za velmi přiléhavé, a to i v souvislosti s popisovaným výzkumem. V úvodu je nutno podotknout, že sama profesně působím jako profesionální organizátorka svateb. Má role bývá ovšem jiná, než byla v okamžiku, kdy jsem vstoupila do pozice výzkumnice. Zatímco v roli profesní je mým

úkolem zajistit spokojenost páru a svatebčanů, realizovat svatbu dle jejich představ, či se snažit případné odlišné představy jednotlivých aktérů/ek svatby uvést v soulad tak, aby nevznikal mezi těmito osobami konflikt, v roli výzkumnice jsem se snažila zaujímat pokud možno co nejvíce neutrální postoj, být nezúčastněnou pozorovatelkou, což bylo často velmi obtížné. Bylo tedy nezbytné si před samotnou realizací výzkumu stanovit určitá kritéria, která jsem se snažila dodržet a naplňovat. Důležité v tomto ohledu bylo jasně stanovit organizaci výzkumu, zvolit vhodné výzkumné metody a techniky.

Konkrétní výzkumný design, užitý v tomto výzkumu, představovala etnografie (etnografická výzkumná sonda). Nedbálková vysvětluje, že etnografickou výzkumnou situaci lze charakterizovat metaforou „*Jedna ruka kreslí druhou. Jako výzkumníci zaznamenáváme jednou rukou události, situace a vazby, které dohromady tvoří výzkumný terén. Terén má však vůči nám také konstitutivní úlohu, protože nás druhou rukou ustavuje jako výzkumníky. Součástí našeho zapisování terénu je zároveň i reflexe naší vlastní pozice či role výzkumníků. Kreslíme tedy mapu výzkumného terénu, jejíž součástí je zachycení nás samých.*“ (Nedbálková, 2007: 122-123).

Zůstanu-li u této metafory, mým cílem bylo, aby obě „ruce“ byly aktivovány a jedna nepřebírala „práci“ té druhé. Důležité bylo tedy i reflektovat vlastní prožívání, to, jak na mne jednotliví dotazovaní působí, jak toto působení může případně zkreslit výsledky výzkumu a zároveň bylo zapotřebí jasně vymezit také moji roli ve výzkumu. Dotazovaní výzkumu byli ženichové a nevěsty, kterým jsem sama osobně svatbu organizovala. Měla jsem tak možnost být přítomna celému procesu organizace svatby již od prvotního kontaktu s ženichem a nevěstou (případně dvěma nevěstami), v některých případech byli k jednání pozváni i rodiče ženicha a nevěsty, přítomna jsem byla i na samotné svatbě. U jednoho z párů (9) nebyla svatba organizována agenturou, v níž působím, kontakt s nimi tak probíhal pouze v rámci samotného svatebního obřadu a následné hostiny a navazujících akcí. Celkově jsem tak získala bohatý materiál, z něž byla do výzkumu použita relevantní data. Tedy data, získaná pozorováním zejména domlouvání průběhu svatby, pozorováním svatebního obřadu, hostiny apod., a též data získaná z rozhovorů. Nezahlcenost těmito daty, možnost utřídit je, mi pomohlo jasné vymezení toho, co budu pozorovat (a dokumentace těchto prvků pomocí moderní techniky – diktafon, mobilní telefon, fotoaparát), k čemuž jsem si připravila pozorovací arch s jasně vymezenými oblastmi k pozorování, a sestavení schématu interview, dle něhož jsem následně s jedinci vedla rozhovor.

Etnografický výzkum je založen na pozorování a vedení rozhovorů s osobami zastupujícími určitou skupinu společnosti. V rámci práce v terénu si výzkumník klade otázky týkající se toho, co se v dané terénní situaci odehrává, co určité události pro výzkumníky

znamenají, jak lze zjištění z určité situace vztáhnout na dění v širším sociálním kontextu apod. Užívány jsou různé metody dat – zúčastněné pozorování, individuální rozhovory, rozhovory se skupinou, analýza dokumentů, fotografie apod. (Hendl, 2000: 118-120).

Metodami sběru dat bylo pozorování, a to pozorování zúčastněné, doplněné o rozhovor. Jak uvádí Ferjenčík, lidské pozorování je vždy selektivní, vědecké pozorování je plánovitě selektivní: je nutné si nejprve stanovit, co bude pozorováno, a dále jak bude pozorováno. V rámci pozorování lze volit přístup molekulární, zaměřující se na detaily, malé segmenty určitého jevu, události, činnosti apod., nebo přístup molární, kdy jsou pozorovány série úkonů, čímž lze zachytit i určitou logiku chování určité osoby nebo skupiny osob (Ferjenčík, 2000: 150-153).

V případě popisovaného výzkumu jsem zvolila molární pozorování, kdy jsem se zaměřila na vybrané aspekty svatby, které jsem pozorovala. Zkoumala jsem tyto prvky:

- kdo se svatby účastní: kolik je na svatbě účastníků, jaká je skladba účastníků (rodinní příslušníci nevěsty a ženicha, přátelé, jejich poměrné zastoupení na svatbě);
- jak probíhá domluva na počtu a skladbě svatebčanů: jaké jsou původní představy nevěsty a ženicha, jak jsou tyto představy v souladu s výslednou skladbou a počtem svatebčanů, jaké faktory ovlivňují daný výsledek, jak tyto domluvy probíhají (mají v úvodu shodu ve svých představách nevěsta a ženich, pokud ne, jak ke shodě oba dospívají, co má v tomto ohledu vliv);
- jak probíhá domluva na financování svatby: tento aspekt obsahoval tytéž dílčí prvky, které jsou uvedeny v předchozím bodu;
- jak probíhá domluva na dodržování svatebních tradic: opět totéž, co je uvedeno výše;
- jaký účel či smysl svatba (obřad, hostina apod.) pro nevěstu a ženicha měla: jaká byla představa nevěsty a ženicha o svatbě, pokud nebyla společná, jak docházelo k vzájemnému souladu či kompromisu, jak tyto představy ovlivnily průběh svatby a její podobu, jaká tato podoba svatby byla, jak se nevěstě a ženichovy podařilo jejich společnou představu naplnit, co případně jejímu naplnění bránilo.

Tím, že jsem užila kombinaci rozhovorů a pozorování, mnohé z těchto aspektů svatby byly zkoumány „dvojitě“ a vzájemně se tak propojily, což umožnilo zvýšit validitu výzkumu. Zároveň jsem mohla zachytit komplexně tyto dílčí prvky či fáze svatby. Stanovení si prvků, které jsem následně pozorovala, také vedlo k zaměřenosti mé pozornosti na tyto jevy a eliminaci vlivu mé vlastní osoby na výsledky výzkumu: soustředila jsem se na to, co jsem chtěla pozorovat, zapisovala jsem si získaná data do připraveného formuláře během celého pozorování. V průběhu svatebního dne jsem se také doptávala svatebních hostů a

rodičů na dané okruhy výzkumu. Méně dat bylo získáno u jednoho páru, jimž nebyla svatba organizována agenturou, v níž působím – nebyla jsem přítomna jejich jednání o podobě svatby, zúčastnila jsem se pouze svatebního obřadu, následné hostiny a s odstupem jednoho týdne jsem s těmito novomanželi vedla rozhovory.

Jako nejvhodnější formu rozhovoru jsem zvolila rozhovor polostrukturovaný. Polostrukturované rozhovory v sobě podle Miovského spojují výhody dalších dvou forem rozhovorů (nestrukturovaný a strukturovaný). V úvodu si nejprve badatel/ka připraví schéma rozhovoru tvořeného určitým počtem otázek, které dotazované osoby zodpovídají, je však možné měnit pořadí těchto otázek a také klást otázky doplňující. Jak autor uvádí, následné či průběžné inquiry umožňuje získat upřesňující, doplňující odpovědi, které osvětlují zkoumaný fenomén, přinášejí mnoho kontextuálně vázaných informací (Miovský, 2006: 159-160). Polostrukturované rozhovory s otevřeným typem otázek mi navíc umožnily pružně zařadit do schématu rozhovoru dotazy na jednotlivé fenomény, které jsem měla možnost pozorovat a které bylo vhodné v rozhovorech více prozkoumat a objasnit. Navíc díky tomuto typu rozhovoru bylo možné získat přístup k myšlenkám a představám nevěst a ženichů, kteří je takto měli možnost formulovat vlastními slovy a nikoli pouze slovy výzkumnice, což mi pro účely této práce připadá nezbytné (Reinharz, 1992: 18-19).

Před vlastní realizací rozhovorů jsem si sestavila okruh témat, která zachycovala nosné momenty svatby pro účely výzkumu. S těmito okruhy byl proveden předvýzkum, který umožňuje otestovat nástroj, který má být ve výzkumu užit (Disman, 2011: 122). Pilotní rozhovor byl veden s jedním ze ženichů, který využil svatební agenturu k organizaci vlastní svatby a který se mi jevil jako nejvíce extrovertní pro to, aby otevřeně a bohatě hovořil o problematice, která mě v práci zajímá. Na základě rozhovoru vedeného s tímto ženichem jsem pozměnila schéma rozhovoru, přidala některé další otázky, modifikovala formulace dílčích otázek, které nebyly srozumitelné, či jsem je vyhodnotila jako špatně položené apod. S upraveným finálním schématem jsem vstupovala do následujících rozhovorů s ostatními komunikačními partnery/kami s tím, že jsem s nimi všechny okruhy chtěla projít, ovšem pořadí otázek jsem nechávala vyplynout ze situace a nálady dotazovaných. Užití schéma rozhovoru vyplývá z přílohy práce č. 1.

Výzkum probíhal v období od května roku 2017 do března roku 2018. Dotazovaní byli do výzkumu získáni na základě mého působení ve svatební agentuře. Výběr párů byl tedy příležitostný – pro validitu výzkumu jsem se snažila volit rozmanité dvojice, které souhlasily s účastí ve výzkumu a provedením rozhovorů. Všechny páry jsem oslovila v různých fázích svatebních příprav, všechny ovšem do 2 měsíců před svatbou. Poslední pár svatebčanů jsem získala do výzkumu za pomoci techniky sněhové koule, která bývá podle Ferjenčíka užívána

v případech zkoumání populací obtížně dostupných badatelů. V takovém případě tedy výzkumník nejprve získá k účasti ve výzkumu některého ze zástupců této populace, který následně dominuje další osoby do výzkumu (Ferjenčík, 2000: 117). Tento pár jsem oslovila na doporučení jednoho z již zúčastněných párů s tím, že, taktéž využili k přípravě a organizaci své svatby svatební agenturu, avšak odlišnou od svatební agentury, v níž působím a kteří si vyjednáváním o průběhu svatby v souvislosti s finančním příspěvkem rodičů prošli.

Zaznamenávání dat z pozorování jsem prováděla technikou tužka-papír, používala jsem také fotodokumentace a audionahrávky. Rozhovory jsem nahrávala na mobilní telefon, následně jsem je přepsala do programu Microsoft Office, Word s tím, že přepis rozhovorů byl doslovný, pouze s vypuštěním parazitických slov a drobné stylistické úpravy dlouhých souvětí. Rozhovory probíhaly s odstupem 1 - 2 týdnů od svatby, případně později, pokud daný pár odjel na svatební cestu, a to vždy v klidném prostředí, kdy volba závisela na přání dotazovaných – jednalo se o kavárnu, pracovnu nebo kancelář nevěsty/ženicha apod. Tím, že jsem se se všemi páry znala již dlouhou dobu před svatbou a před rozhovorem, bylo jednodušší navodit příjemnou atmosféru, kdy jsem před novomanželi nevystupovala v nerovném postavení výzkumnice, ale byla jsem vnímána jako jakási „příteklyně“, která s nimi tuto životní etapu prožila a pouze se pokouší zachytit a chápat jejich úhel pohledu, což je také jedním z cílů a zásad feministického výzkumu (Reinharz, 1992: 27). Každý rozhovor trval 45 - 90 minut.

K analýze rozhovorů jsem zvolila zakotvenou teorii, která není teorií (teorií zakotvenou sama teorie naopak vzniká), ale jedná se o strategii výzkumu a též způsob analýzy dat. Vznikající teorie je zakotvená v datech, z nichž je vycházeno. V rámci užití zakotvené teorie je většinou nutné opakovaně vstupovat do terénu, přičemž k analýze dat dochází mezi těmito vstupy. Sběr dat probíhá do doby, než je teorie nasycená, tj. další získávaná data již nepřinášejí nové informace s ohledem na rozvíjenou teorii (Hendl, 2000: 125-128).

Jakmile výzkumník/ce nasbírá určité množství dat, přistupuje ke kódování, což je proces analýzy dat zakotvené teorie (Šed'ová, 2007: 88). Věty rozhovorů jsou členěny na menší celky, fragmenty, které jsou seskupovány na základě obdobného významu (výzkumník se ptá, co daný pojem či fenomén reprezentuje). Proces seskupování pojmů se nazývá kategorizace. Vytvářeným kategoriím jsou přiřazovány názvy, které by měly být abstraktnější než názvy dílčích pojmů. Vznikají tedy kategorie tvořené jednotlivými podkategoriemi, u nichž lze dále rozvíjet jejich vlastnosti (jedná se o charakteristiky či znaky určité kategorie, podkategorie) a dimenze (tj. umístění vlastnosti na škále). Tento proces se

nazývá otevřené kódování a představuje první fázi zakotvené teorie (Strauss a Corbin, 1999: 43-48).

Konstruování teorie znamená uvádění identifikovaných kategorií či obecně proměnných do vzájemných vztahů (Šed'ová, 2007: 92). Užila jsme postup uváděný Straussem a Corbinovou, při kterém po fázi otevřeného kódování následuje fáze axiálního kódování, kdy jsou kategorie a podkategorie uspořádány do paradigmatického modelu, jenž má následující podobu: „(A) *PŘÍČINNÉ PODMÍNKY* → (B) *JEV* → (C) *KONTEXT* → (D) *INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY* → (E) *STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE* → (F) *NÁSLEDKY*.“ (Strauss a Corbin, 1999: 72). Je nutné ovšem podotknout, že při realizaci analýzy dat se všechny fáze kódování prolínaly, tj. vytvoření kategorií, podkategorií, jejich vlastností a dimenzí jsem několikrát revidovala, a to též ve fázi kódování selektivního. Opětovně jsem vstupovala do terénu (původním plánem bylo pozorovat svatbu 7 párů a s nimi následně vést rozhovory. Získaná data jsem však nepovažovala za teoreticky nasycená, resp. výzkumný soubor, tvořený těmito sedmi páry byl v některých ohledech relativně homogenní – např. z hlediska profesního působení, hodnotového systému – z tohoto důvodu jsem tedy oslovila další páry – odlišného věku, profese, a rozhodla jsem se také pro začlenění do výzkumu páru, který nevyužil k organizaci svatby agenturu, v níž působím), na základě nově získaných dat jsem revidovala již vytvořené kategorie apod.

Poslední fázi kódování představuje kódování selektivní. Jak vysvětluje Šed'ová, aby bylo možné vytvořit konzistentní teorii, je zapotřebí nejprve určit centrální kategorii, kterou velmi často bývá jev z axiálního kódování, nemusí tomu takto však být. Centrální kategorie je kategorií nejvíce teoreticky nasycenou (lze k ní vztáhnout velké množství ostatních kategorií, subkategorií), měla by být také dostatečně abstraktní. K této kategorii jsou následně vtaženy další kategorie, podkategorie, přičemž výslednou teorii lze vyložit slovně, zároveň se k jejímu zobrazení užívají schémata či diagramy. Platí také, že při zpracování teorie dochází postupně ke stále větší odpoutanosti od původních dat, teorie je zobecňována (Šed'ová, 2007: 92-95).

K zajištění validity výzkumu sloužila především triangulace dat, kdy byla výzkumná data získávána různými metodami a technikami, pozorování bylo prováděno jak bez redukce dané stanovením kategorií dílčích událostí, které byly cíleně sledovány, tak i s touto redukcí, pozorování bylo doplněno o vedené rozhovory.

4.3 Etika výzkumu

Během realizace výzkumu jsem kladla velký důraz na etiku výzkumu. Všechny dotazované jsem seznámila s cílem a tématem výzkumu, způsobem jeho realizace a

způsobem anonymizace jejich osoby a sehnala jsem jejich ústní informovaný souhlas s účastí ve výzkumu. Snoubenci mohli kdykoliv svoji účast ve výzkumu ukončit, což ovšem žádný z dotazovaných nepožadoval a každého z nich jsem ujistila, že pokud jim bude jakákoli otázka nepříjemná, nebo na ni nebudou chtít odpovědět, budu to respektovat. Všechny rozhovory, které jsem nahrála a přepsala, jsou přístupné pouze mně v zaheslované složce v počítači, stejně tak audionahrávky, pod specifickým označením daného páru, který popisují níže. Důraz jsem kladla také na zachování anonymity snoubenců. Z tohoto důvodu uvádím v příloze práce. č. 1 pouze přepis jednoho z vedených rozhovorů, a to s ženichem, který se zveřejněním obsahu rozhovoru souhlasil, zároveň při označování dotazovaných dále v textu užívám zkratku „P“ (pár) a číslo páru, doplněnou o identifikaci pohlaví (písmeno “F” označuje ženské pohlaví, písmeno “M” mužské pohlaví). I přes to, že jsem si vědoma dojmu přílišné kvantifikace jednotlivců, který tento způsob označování vyvolává, považuji tento způsob za dostatečně anonymizující vzhledem k poměrně úzkému vzorku, který by jinak mohl být dohledán ve spojitosti s agenturou na internetu, sociálních sítích apod.

O doplňujících informacích, které jsem na svatbě spontánně získávala od příbuzných a hostů daného páru jsem snoubence vždy informovala a získala od nich svolení s výpověďmi pracovat. Samotní hosté ale o tomto informování nebyli, jelikož jsem se bála zkreslení případné výpovědi a se snoubenci jsme se shodli, že vzhledem k vysoké anonymizaci údajů z výzkumu to není nezbytné.

4.4 Místo a lokace výzkumnice ve výzkumu

Vzhledem ke svým „kořenům“ ve studiu sociologie z předchozího studia a zkušenostmi především s kvantitativními výzkumy jsem se i k tomuto výzkumu původně snažila přistupovat jako k objektivní práci, která ponese minimální stopu mé osoby a bude objektivně zachycovat realitu a zkoumané fenomény. Vzhledem k designu a formě výzkumu a jeho samotného průběhu jsem ovšem velmi brzy zjistila, že vzhledem k feministickému způsobu výzkumu, ve kterém pracuji nejen s probandy, ale především s komunikačními partnery a partnerkami, jejichž personifikované prožitky a vnímání jsou základním pilířem této práce, je téměř nemožné se řídit původními představami.

Jedním z hlavních předpokladů feministického výzkumu je, že výzkumník/ce má ve svém výzkumu (stejně jako ve společnosti) své jedinečné místo a je nutné reflektovat to, že je tímto výzkum „ovlivněn“ od počátku až do samého konce a výzkumník/ce je tímto ovlivňován zpětně také (Reinharz in Guba, Lincoln 2005: 210) a zároveň podle Ramazanoglu a Holland „neexistuje žádná technika či metodologická logika, která by mohla neutralizovat sociální povahu interpretace“ (Ramazanoglu, Holland in Letherby 2003: 71).

Zároveň nejen výzkumník/ce je tím, který výzkum ovlivňuje, ale jsou jím i samotní participanti/ky, kteří jsou ve výzkumu jistým způsobem emocionálně a politicky zapojeni (Letherby 2003: 68). Vědomí tohoto ovlivnění a vlastní pozice vede k také k uvědomění si mocenských vztahů, které se v průběhu výzkumu mohou objevovat (Ramazanoglu, Holland, 2004: 158 – 159).

Osobně jsem do výzkumu vstupovala z pozice bílé heterosexuální ženy bez hendikepu, střední třídy, žijící na území ČR, která studuje genderovou problematiku a identifikuje se jako feministka. Ne všechny z uvedených charakteristik ovlivnily výzkum, ovšem jsem si jistá, že vzhledem k tomu, sledované páry vystupují z velmi podobné pozice, nemohu do výzkumu přinést pohled zcela odlišný. Má specifická role ve výzkumu vycházela z toho, že mě všichni participanti/ky ještě před tím, než jsem je oslovila, znali jako podnikatelku a svatební koordinátorku a teprve následně jako výzkumnici a studentku, která se o tento obor zajímá jak z osobního a pracovního, tak i z badatelského hlediska. Předpokládám, že právě tato specifická role vedla k tomu, že některé věci v rozhovorech dotazovaní odkrývali jinak, než kdybych pro ně byla cizí osobou, se kterou průběh příprav a svatby osobně neprožili. Otázkou zde ale je, zda by participanti/ky na takovouto formu výzkumu (tedy rozhovory + pozorování) vůbec přistoupili.

Výběr tématu této práce paradoxně souvisel s genderovým vhladem do svatebních praktik, které mi studium dalo a rozkrylo mi tak nové dimenze, které se ve *standardním* průběhu svatebního dne a dodržování tradic skrývají. Původním záměrem práce bylo rozkrýt především genderové momenty, které se u svatebních příprav krystalizují a zachytit kdo z účastníků svatby se dané aktivitě věnuje, či je o ni požádán atd. Po promyšlení tématu se mi ale ovšem vybavilo společné pojítko, které spojuje předsvatební témata téměř všech mých klientů – totiž rozložení moci na svatbě a vyjednávání o jejím průběhu s příbuznými a svatebními profesionály. Dalším z témat, které se svými klienty řeším, jsou finance. Díky genderovému vhladu na problematiku moci a jejího vyjednávání jsem se nakonec rozhodla svou pozornost zaměřit právě na tyto segmenty.

Jsem si vědoma toho, že má pozice výzkumnice je ovlivněna velkým zainteresováním v celém procesu a tím pro mě bylo těžké se zaměřit jen na vybrané segmenty a oprostít se od ostatních, které nebyly předmětem tohoto výzkumu. Zároveň jsem měla výzkumnou pozici velmi ztíženou tím, že jsem často v pracovní-časových tísňích na jednotlivých svatbách potřebovala zachytit momenty svého pozorování a držet se navíc v mezích svatební profesionálky i ve chvílích, kdy jsem se na situace doptávala hostů (rodičů).

Současně si uvědomuji následky své výzkumnické pozice ve výsledcích postavených na svatbách, se kterými jsem v tomto výzkumu pracovala. Už jen tím, že pracuji pouze s

páry, které si najaly svatební agenturu, je možné předpokládat jejich finanční zajištění ve vyšší míře, než u párů, které si agenturu na svatbu dovolit nemohou. Zároveň tím, že pouze jeden z párů byl homosexuální a žádný z párů nebyl jiné etnické rasy, nelze postihnout možné komplikace, které se případně objevují i v plánování svateb takových dvojic.

4.5 Charakteristika výzkumného souboru

Jak jsem již uvedla, výzkumný soubor tvořilo celkem 10 párů (snoubenců). V tabulce 1 je podána stručná charakteristika dotazovaných.

Tabulka 1: Charakteristika výběrového souboru

Dotazovaný/á	Věk	Povolání	Délka vztahu
P1-F	25 let	Grafička	2 roky
P1-M	24 let	Konstruktér	
P2-F	28 let	Podnikatelka	4 roky
P2-M	24 let	Policista	
P3-F	27 let	Event a marketing assistant	7 let
P3-M	29 let	IT auditor	
P4-F	25 let	Asistentka	10 let
P4-M	25 let	Recepční	
P5-F	28 let	Chemička	9 let
P5-M	31 let	Herec	
P6-F	47 let	Úřednice (vedoucí)	17 let
P6-M	46 let	Podnikatel	

P7-F1	29 let	Auditorka	6 let
P7-F2	29 let	Fyzioterapeutka	
P8-F	33 let	Sociální pracovnice	11 let
P8-M	35 let	Kvalitář	
P9-F	29 let	Účetní	15 let
P9-M	34 let	Podnikatel	
P10-F	22 let	Podnikatelka	4 roky
P10-M	29 let	Analytik	

Zdroj: autorka práce
Vysvětlivky: P = pár, F = žena, M = muž

Z tabulky 1 vyplývá, že délka vztahu svatebčanů se pohybovala v rozmezí 2 let (pár č. 1) až 17 let (pár č. 6), přičemž věk svatebčanů činil 22–47 let. Výzkumný soubor lze hodnotit jako poměrně heterogenní v oblasti majoritní sociální skupiny – všichni byli z dominantní etnické skupiny, bez hendikepu a až na jeden pár heterosexuální (u páru č. 7 se jednalo o lesbický pár). Povolání snoubenců představovaly rozmanité profese, které ovšem všechny lze řadit do kategorie s relativně vyššími příjmy – zastoupena nebyla profese dělnická, mezi snoubenci byli celkem 4 podnikatelé/ky, někteří snoubenci/ky působí v pomáhajících profesích (např. nevěsta z páru č. 8 uvedla jako své povolání „sociální pracovnice“).

Povšimnout si také můžeme, že mezi jedinci v páru nebyly výraznější věkové rozdíly, ve 3 párech (P1, P2 a P6) byla starší žena, byť ne příliš výrazněji.

5 Výsledky výzkumu

V následující kapitole podávám přehled výsledků získaných analýzou rozhovorů, doplněných o data získaná zúčastněným pozorováním. Jak jsem již uváděla, jednotlivé fáze kódování se prolínaly. Data prezentuji dle dílčích typů kódování, nicméně toto rozlišení je teoretické, zvoleno z důvodu přehlednosti výsledků. I v procesu selektivního kódování jsem se vracela na začátek, mimo jiné jsem opětovně vstoupila, a to opakovaně, do terénu, a dále vedla rozhovory, pozorovala vybrané aspekty svatby. Prezentované výsledky tak odrážejí poslední verzi práce s daty.

5.1 Otevřené kódování

Po přepisu rozhovorů a jejich následného četného prostudování jsem si u každého rozhovoru barevně podtrhávala pasáže, které byly u výpovědí podobné a následně jsem v rámci otevřeného kódování vytvořila celkem 4 kategorie (Osobnost snoubenců, Specifika svatebního obřadu, Využití pomoci, Tradice spojené se svatbou), které jsem poté rozčlenila na dílčí podkategorie. U každé ze subkategorií jsem si následně určila jejich vlastnosti, a to podle obsahu výroku respondentů/ek, které se k dané podkategorii vázaly. Kódováním výpovědí podle témat, která jsme v rozhovoru s dotazovanými probírali, tedy přiřazením jednotlivých specifických odpovědí k definovaným kódům, jsem využila tematickou analýzu (Flick, 2009: 318). U některých vlastností jsem také identifikovala dimenze, nikoliv však u všech, neboť je nebylo možné u některých vlastností určit. Po rozkódování jsem také několikrát kontrolovala výpovědi znovu, abych se ujistila, že mi z výpovědí díky kódování žádná důležitá data neunikla.

5.2 Osobnost snoubenců

V kapitole jsem každou z kategorií pro větší přehlednost popsala v tabulce a následně podala slovní komentář dané kategorie, doplněný o relevantní výroky dotazovaných (uváděny jsou přímé citace), které vystihují obsah dílčích analytických jednotek.

První kategorie byla nazvána *Osobnost snoubenců* a její obsah je uveden v tabulce 2.

Tabulka 2: Kategorie č. 1

Osobnost snoubenců		
Podkategorie	Vlastnosti	Dimenze
Hodnoty svatebčanů	Životní filosofie	Materiální – nemateriální
	Vztah k druhým	
	Vztah k penězům	
Pojetí lásky	Láska k sobě	Narcistická – zdravá
	Láska k partnerovi	
	Láska k blízkým	Emoční – racionální

Zdroj: autorka práce

Kategorie č. 1 je tvořená pouze dvěma podkategoriemi, které představují *Hodnoty svatebčanů* a *Pojetí lásky*.

Pokud se zaměříme na podkategorii *Hodnoty svatebčanů*, většinou páry uváděly, že za nejdůležitější hodnoty považují rodinu, přátele, zdraví, ale i štěstí. Uváděny byly i peníze, a to častěji muži než ženami – např. P2-M uvedl: „*Peníze jsou podle mě klíčem ke všemu... A v kombinaci se zdravím se na tom dá slušně stavět.*“. Pokud se ženy zabývaly tím, jaký význam pro ně peníze mají, nejčastěji uváděly, že jsou peníze prostředkem k získání toho, co považují za důležité, čeho si ve svém životě cení a za co také rády utrácejí. Tyto verbalizované představy a hodnoty dotazovaných se odrážely také v tom, jakou měla svatba podobu a co jsem měla možnost pozorovat. Všechny páry mě oslovily s požadavkem krásné a originální svatby bez stresu. Vycházím-li z Teorie habitů (Bourdieu, 1977), který vytváří vkus a praktiky odpovídající sociálnímu postavení, subjektivně hodnotím všechny požadavky jako velmi vkusné a odpovídající postavení. Lépe řečeno žádný z párů mě nepřekvapil požadavky, které by byly mimo jejich sociální pole (například drahé dekorace, nebo naopak levné dekorace působící "lacině"). Pokud se v průběhu domlouvání podoby svatby a její realizace vyskytovaly mezi nevěstou a ženichem konflikty, často to bylo kvůli výše uvedeným hodnotám, resp. kvůli penězům a rodině, přátelům a patrně i štěstí, které v

tomto případě reprezentovala možnost prožít tento slavnostní den dle svých představ, s milovanou osobou. Peníze skutečně byly v případě zkoumaných svateb „klíčem ke všemu“ – aby svatba mohla mít takovou podobu, jakou si nevěsta a ženich přáli, bylo nutné do svatby investovat. Mnozí dotazovaní měli uspořené peníze na svatbu, avšak jejich odhady, kolik je nutné do svatby jejich představ investovat, byly nezdědka podhodnoceny. Byli tak nuceni činit ústupky, slevovat ze svých požadavků, navíc vycházet vstříc rodičům, kteří nechyběli na žádné z pozorovaných svateb. Tím ovšem mezi nevěstou a ženichem někdy docházelo ke konfliktům, kdy se oba přeli, co je důležitější – zda oni sami, jejich přátelé či rodina. Docházelo k ujasňování si priorit v souvislosti s podobou svatby: nevěsta i ženich (případně dvě nevěsty) nechtěli ustoupit z toho, aby svatba byla velkolepou oslavou jejich lásky. To také znamenalo mít „diváky“ a společně s nimi si tento významný den prožít a užít i za cenu vydání vyšších výdajů, než se kterými páry původně počítaly. Toto koresponduje s tvrzením Mause o tom, že u určitých životních oslav jsou lidé ochotní vynaložit velké finanční částky v rámci navození pocitu velké oslavy, která povede ke šťastnému životu (Mauss, 1999: 134). Dotazovaní původně vnímali možnost hradit si svatbu z vlastních prostředků jako způsob, jak získat na svých rodičích nezávislost, a tedy si i prosadit svoji představu o svatbě. Toto zjištění potvrzuje teorii Možného (2006: 23, 251-253) týkající se změn tradic v zastávání rodinných rolí. Dotazovaní se snažili o přizpůsobení těchto funkcí vlastním potřebám.

V průběhu příprav se ale objevovaly rozpory mezi možnostmi a představami jak samotných snoubenců, tak jejich blízkých. Byl tedy hledán kompromis, jak zachovat původní koncept svatby, a moci si dovolit prožít tak velkolepý den po boku blízkých a rodiny. Klíčem k rozřešení byl finanční kapitál. V průběhu jednání s organizátorkami svatby dospěli nevěsta a ženich často k řešení, že i přes původní odhodlání hradit si vše sami, budou žádat svatebčany o finanční dary. S jednáním o průběhu svatby a její podobě také začali od rodičů snoubenců přicházet nabídky na úhradu svatby či její části. Zde můžeme vidět propojení s teorií o dávání daru Marcela Mause (1999), kdy snoubenci opravdu vycházeli z předpokladu, že případný finanční dar, který jim rodiče dají, musí následně oplátit. V tomto případě se nejednalo o reciproční hmotný dar, ale o dar duchovní, který Tarcalová (2007) definuje také jako plnohodnotnou formu závazku – dar zde tedy nabyl formy předání rozhodovacího práva v průběhu svatby. Snoubenci často informovali rodiče o tom, že pokud plánují finanční dary poskytnout, nebudou za to vyžadovat nic na oplátku. I přesto, že v počátcích plánování byli rodiče s tímto seznámeni, nezdědka se objevovaly názorové tenze mezi generacemi. Výsledkem pak většinou bylo upnutí se na podobu svatby, a zároveň rezignace na své původní zásady (zařídit si svatbu „podle svého“, nenechat si od nikoho, zejména od rodičů, mluvit do její organizace a podoby v závislosti na tom, že bylo potřebné

přijmout od rodičů finanční pomoc, avšak s dopředu uzavřenou ústní dohodou, že tomu tak bude. Ústupky ze strany snoubenců se pak týkaly zejména začlenění některých tradic do průběhu svatby, i když v původních plánech tradice (s výjimkou páru č. 6) takřka zastoupeny nebyly, dále pak pozvání na svatbu i širšího příbuzenstva, které prosazovali rodiče ze zdvořilosti. Zde opět chování odpovídá Maussovi (1999), který hovoří o citové hodnotě, kterou závazek nese a podle které je obdarovaný až do chvíle oplácení daru postaven do podřízené pozice.

Z pozice pozorovatelky přítomné u celého procesu svatebních příprav tak vidím přípravy velmi ovlivněné zejména třemi faktory, které představuje finanční kapitál, představa snoubenců o svatbě a tlak nejbližší rodiny na podobu svatby. Výše finančního kapitálu pak má vliv jednak na začleňování tradic do svatby. V této logice vidím paralelu s tvrzením Zigmunda Baumanna (2004), který ve svém díle tvrdí, že “z pevných struktur, které mají tradiční a významnou hodnotu se stávají konzumní systémy, které tuto hodnotu mají pouze po určitou dobu, po takovou, která je pro oba partnery výhodná”. Výše finančního kapitálu dále často ovlivňuje přizvání svatební agentury k pomoci s jejím plánováním a organizací. Svatební koordinátorky mimo zajištění krásné výzdoby a programu mnohdy sloužily jako mediátorky v rámci sporů mezi svatebním párem a jejich rodiči.

Vrátím-li se k hodnotám dotazovaných párů, do popředí v tom, co je pro ně důležité, vystupovaly především zážitky (P1-M: „*Na rozdíl od *** mi není líto zaplatit za dobrou párty a zážitkové akce s kamarády.*“), a to takové, které většinou dotazovaní realizují nikoliv individuálně, ale s partnerem/kou, přáteli apod. (sportovní aktivity, výlety). Zmiňováno bylo též utrácení peněz za dobré jídlo, investování do vlastního rozvoje (P1-F: „*Za věci, které mě baví a nějak mě rozvíjí, utrácím hodně – kultura, kurzy atd.*“).

Dotazovaní vykazovali poměrně konzistentní, jasně utvořený názor či postoj k tomu, jaký život chtějí prožít, což se následně promítlo i do jejich přístupu ke svatbě. Všechny páry bychom mohli označit za jedince sebevědomé, alespoň tedy na základě jejich vlastní prezentace, kteří vědí, co chtějí (dobře žít, užívat si, konzumovat, ale též sdílet svůj život s nejbližšími, tj. tento konzum se přenáší i na oblast přátel, kteří jsou do určité míry taktéž „konzumováni“ jako prostředek k zajištění svých potřeb a přání: P3-M k významu svatby uvedl: „*Mezi nejdůležitější momenty považuji večerní program, který podle mě přináší legendární a pro nás nezapomenutelné okamžiky s rodinou a přáteli.*“; P5-F: „*Přátelé, protože je chceme mít u důležitých momentů, protože je nám s nimi dobře, protože je s nimi zábava.*“), a také si za svými „sny“ cílevědomě jdou. Výše uvedené výroky lze převést na výše popsanou Frolecovu teorii o proměně svatebního obřadu, ze kterého mizí tradiční významy, a naopak jsou v něm zvýznamňovány prvky, které plní zábavnou funkci a zajišťují

veselou, nezapomenutelnou atmosféru (Frolec, 1983). Zároveň lze navázat na De-Singlyho (1999), podle kterého je současná doba typická větší možností řízení vlastního osudu, což se děje ze dvou důvodů – převládá hodnotový systém, ve kterém je zvýznamňována autonomie a naopak znevýznamňováno symbolické dědictví. Materiální stránka života je pro páry důležitá, neboť jim umožňuje seberealizaci (P3-M: „*Žijeme jen jednou a nechci si celý život sedět na balíku peněz, který nikdy za nic nevydám. Zároveň ale rád investuji do věcí, které mi následně vydělávají – nemovitosti atd.*“).

Láska v pojetí většiny dotazovaných je tak značně zaměřená na sebe, až „narcistická“. Pokud se v rozhovorech dotýkali dotazovaní tématu lásky, byť ne vždy přímo explicitně, láska byla často pojímána jako osobní vlastnictví, „majetek“ patřící výlučně jedinci, případně danému páru, který je potřeba hýčkat, rozmazlovat, zvětšovat. Jedná o fenomén silně emočně nabitý, saturující potřeby jedince, přičemž nezřídka byla svatba krokem, jak posunout lásku o úroveň výš, jak si lásky dále a více užívat: „*Nechtěli jsme klasickou svatbu plnou zvyků, které nám nic neříkají. Chtěli jsme svatbu pro nás dva, někde v přírodě, a hlavně bez stresu.*“ (P8-M); „*Ideální svatba podle mě neexistuje, existují jen skvělé zážitky a o tom svatba byla...Nejhorší byla svatba kamaráda, který celý den proplánoval a nic z toho ve výsledku neměl.*“ (P10-M). Jak jsem rozebírala již výše, Katrňák (2000) upozorňuje právě na fakt, že v moderní době páry staví základy svého vztahu na společně prožitých momentech a že volba jedinců se přesouvá od tlaku sociálních struktur k vlastní volbě a že vzájemný cit mezi partnery je nadřazen očekáváním vnějšího světa. Výše uvedené pojmy „narcistická“ a „majetek“ jsem užila záměrně a více tuto problematiku přibližuji v poslední části práce.

Láska nabývá v pojetí dotazovaných pochopitelně různých rozměrů, přičemž ve vztahu k druhým lidem nabývá též odlišných, nezřídka nižších kvalit, resp. jak již bylo zmínováno výše, potěšit druhé je prostředkem k potěšení sebe. Mnohdy se z výroků dotazovaných vytrácel respekt k autonomii druhé osoby: „*aby se tam všichni nejen potkali a víkend se kamarádili, ale i poznali a chtěli se vidat dál.*“ (P1-F). Můžeme se ptát, proč je pro tuto nevěstu důležité, aby se ostatní na její svatbě kamarádili a v kamarádství pokračovali i po svatbě. Může jít i o projev nevědomého přání získat potvrzení síly a platnosti vlastního vztahu s partnerem/kou, zpečetěného svatbou, potvrzení toho, že vztah mezi oběma partnery je silný a nebude nikdy přerušen. Při jednání o tom, co by na svatbě nemělo chybět, a co lze naopak oželeť, byl kladen velký důraz např. na dokumentování svatby a vzájemného vztahu (video, fotografie, svatební album, noviny), uchování si hmatatelných vzpomínek. Takové tendence můžeme navázat na Luhmannův výrok, že způsob prezentace lásky v dané době není tvořen nahodile, ale jde o výsledek reakce na dobovou společnost a její trendy

(Luhmann, 2002). Pozorovala jsem také, jak je pro páry důležité mít „krásné“ fotografie, zajistit originální místo pro konání svatby, dát okolí najevo svoji výjimečnost, např. i výzdobou, volbou netradičních pokrmů apod. Dotazovaní požadovali od svatebních koordinátorek nabídku něčeho „netradičního“, „neobvyklého“, „výjimečného“. Častým požadavkem dotazovaných kladených na koordinátorky bylo zajištění originální svatby, která navíc bude vystihovat to, jací jsou. Tuto touhu odlišit se a sdílet svůj pohled na věc můžeme dle Luhmanna nazvat bytím člověkem ve vlastním světě, který sdílí společně s druhými (Luhmann, 2002).

Ne všichni dotazovaní však nahlíželi na vztah ke svým blízkým z racionálního či „sebestředného“ hlediska. Pro velkou část dotazovaných jsou nejbližší osoby těmi, kterých si váží a bez kterých si svatební den nedokáží představit. Svatba má být pro tyto páry nejen velkolepým a jedinečným zážitkem, ale i (či především) krokem, jak posílit mezigenerační vazby, soudržnost rodiny, udělat radost druhým: *„Myslím, že jsme chtěli, aby to nebylo úplně jenom o nás, ale aby se při hezkém obřadu a následné veselici setkali naši blízcí, ať už rodiny či přátelé. Aby to s námi sdíleli, ale sdíleli to i mezi sebou a užili si to.“* (P4-F); *„Ale jinak svatba, jakožto akce má kolem sebe jakési fluidum, auru veselí, lásky, štěstí, radosti. Obecného pozitiva. Jakéhosi příslibu radostné budoucnosti. A to i pro ty, kteří jsou ve svazku manželském delší dobu, takže vědí, že přijdou i krušné a zlé chvíle. To je ten důvod.“* (P6-M); *„Ideální svatba podle nás by měla hlavně stmelit nejen nás, ale taky všechny hosty. Věděli jsme, že se tam sejde spousta lidí, kteří tam nikoho nebudou znát a nebo nebudou chtít znát. Přáli jsme si hlavně program, který by tak různorodou společnost zabavil a pomohl roztát ledy.“* (P1-F); *„pro rodinu...je to příležitost se po dlouhé době setkat a třeba i odpustit nedořešené spory.“* (P1-F). V tom, jak tedy dotazovaní pojímají svatbu a její význam, se tak z velké části odráží i jejich vztah k sobě samému a druhým lidem. Z mého zúčastněného pozorování v terénu i u samotných příprav tvrdím, že na většině svateb se zasnoubený pár při organizaci zajímá především o to, aby byl svatební den nezapomenutelný zejména pro snoubence, následně pak ale i pro příbuzné a přátelé, kteří s nimi onen den prožívají. U mnohých párů jsem zachytila tendenci věnovat hlavní pozornost tomu, aby si svatbu užili hlavně hosté a takto verbálně upozadovali vlastní zážitek. Pokud to vztáhnou na metaforu divadla popsanou výše, v jistém smyslu můžeme hovořit o potřebě stvrdit svůj vztah veřejně a velkolepě, tedy způsobem, ve kterém jde intimita do pozadí (Illouz, 1997; Freeman, 2003) Představy snoubenců o nezapomenuté svatbě jsou velmi často stavěny na kombinaci originální zábavy, dobrého jídla a výzdoby svatby, které společně tvoří celek, a to celek smysluplný, vyjadřující, jací snoubenci jsou a co je pro ně důležité a je nutné, aby bylo

druhými respektováno. Jak budu také uvádět dále, respekt si snoubenci získávají i přizváním svatební agentury k plánování a průběhu svatby.

5.3 Specifika svatebního obřadu

Druhá kategorie (Tabulka 3) byla nazvána Specifika svatebního obřadu a tvořily ji následující podkategorie: Motivy ke svatbě, Představy o svatbě, Význam svatby, Finanční aspekt svatby, Realizace svatby a Hodnocení průběhu svatby. V této kategorii je patrné prolínání nahlížení na svatbu romanticky/jako na zážitek nesrovnatelný s většinou jiných s finanční rovinou svatby. I v tomto spojení však opět bylo možné sledovat, jak je pro páry svatba především záležitostí jejich vlastní, což se promítalo do jejich přístupu k finanční pomoci ze strany blízkých, přijímání darů apod.

Tabulka 3: Kategorie č. 2

Specifika svatebního obřadu		
Podkategorie	Vlastnosti	Dimenze
Motivy ke svatbě		Romantické – praktické
Představy o svatbě		Přesné – neurčité
	Počet hostů	Malý – velký
	Místo konání svatby	
	Formování představy o svatbě	S vlivem svatební agentury – bez vlivu svatební agentury
	Atmosféra na svatbě	Klidná – akční
	Zařizování svatby	Osobní – cizí

Význam svatby	Symbolika svatby	Romantická – praktická
	Užitek svatby	Osobní – pro druhé
	Svatba jako zážitek	
Finanční aspekt svatby	Rozpočet na svatbu	Vlastní – s využitím dalších zdrojů
	Náklady na svatbu	Nízké – vysoké
	Zdroje financování	Vstupní – celkové
Realizace svatby	Svatební přípravy	Vlastní – s využitím pomoci
	Průběh svatby	Klidný – s obtížemi
	Díčí prvky svatby	
Hodnocení průběhu svatby		Vlastní – druhými osobami
		Spokojenost – nespokojenost
	Hodnocení využití svatební agentury	Spokojenost – nespokojenost

Zdroj: autorka práce

Mnohé z obsahu výše uvedených podkategorií jsem již nastínila při popisu kategorie č. 1. Motivy ke svatbě dotazovaných představovaly v krajních polohách dvě možné dimenze, a to dimenzi romantickou (láska, vášeň, duchovní přesah) a dimenzi racionální (nižší daně, možnost návštěv partnera/ky v nemocnici; přání, aby se dítě narodilo do úplné rodiny,

stvrzené sňatkem; vyhodnocení, že lepší partnerku/a není možné najít). V případě páru č. 6 se jednalo převážně o motiv racionální („*Páč nám to přišlo, po sedmiletém soužití a zplození dcery, které již byly tou dobou dva roky, jako logický a správný krok. Měli jsme se rádi, plánovali jsme i nadále společnou budoucnost a neposlední řadě jsme tak pomyslně rodině odpárali jakousi neúplnost.*“ (P6-M), podobně jako v případě páru č. 9: „*Po dvanácti letech vztahu a dvou letech společného bydlení jsem měl pocit, že si všechno tak nějak správně sedlo a svatba je další krok, kam náš vztah posunout.*“ (P9-M). Zde si ovšem můžeme povšimnout, že tento racionální přístup ke svatbě se týkal především mužů. Ženy z těchto párů uváděly následující motivy ke svatbě: „*Prostě se máme rádi, pořád, už hodně let. Nemuseli jsme se brát, žili jsme i s dcerou, neměli jsme před jejím narozením potřebu se nutně vzít. Prostě jsme to tak cítili.*“ (P6-F); „*Svatba je velká romantika a nechtěla jsem o ten zážitek v životě přijít.*“ (P9-F). Často však snoubenci uváděli, že se vzájemně „*milují*“

(P5-F: „*Protože jsme tak nějak věděli, že se vezmeme, už když jsme se poprvé v životě viděli a jen jsme nevěděli, kdy to bude.*“), což nejdetailněji popsala P4-F: „*Protože se máme rádi, chceme spolu být. A ačkoliv k tomu, zdá se, člověk svatbu nepotřebuje, přesto je to podle mého názoru krok, který změní nejen vnímání okolí, ale i vaše samotné. Přeci jen, i když vztah myslíte hodně vážně, tak svatbu musíte myslet ještě víc vážně. Musíte vědět, že s tím člověkem chcete zůstat a že neutečete, když to nebude zrovna lehký. Slibujete si, že spolu budete v dobrém (což je spíš snadný), ale i ve zlém. Slibujete si, že budete jedno a že vždycky budete stát při sobě. To je pro mě hodně důležité.*“ Specifický způsob, kterým partneři popisovali vzájemnou lásku, považují za hovoření o lásce v moderním slova smyslu, tedy že pomocí verbalizace vzájemných emocí snoubenci konstruují svůj vztah (Beck, Beck-Gernsheim 1995).

Motivy ke svatbě nicméně neměly spojitost se samotnou představou o svatbě, jejím průběhem, neboť tyto fenomény byly spojeny především s hodnotovým systémem páru (případně hodnotovým systémem dominantního jedince ve vztahu), finančními možnostmi páru a jejich vztahem k sobě a druhým.

Představy o svatbě byly u dotazovaných většinou jen rámcové (P3-M: „*Osobně jsem konkrétní představu neměl, jen jsem věděl, že bych ji chtěl mít neuspěchanou, s uvolněnou atmosférou a nějakými překvapeními.*“), ne zcela přesné, často i nereálné z hlediska jejich provedení či finančních prostředků, které by musely být do dané podoby svatby investovány (P2-M: „*Velká párty s kamarády. Taký s rodinou, když tam teda musí bejt. Žádné tradiční věci. Nejradši bych se ženil jako Jedi a (ona) jako můj Padawan,*“; P1-F: „*Představovali jsme si pro každou kategorii hostů nějakou zábavu. Pro ty pohyblivější soutěže typu skákání v pytlich, triatlon až po Stardance, a pro ty usedlejší vědomostní kvízy nejen o nás, ale třeba*

turnaj v mariáši nebo v kulečníku.“). I zde můžeme vidět vnímání svatby jako zážitku, jako divadelní show v hlavní roli se snoubenci, kterou pomáhá agentura režirovat (Correia, Gnoth, Kozak a Fyall, 2015). Jak budu detailněji popisovat v rámci charakteristiky kategorie č. 4, svatební agentura především usměřňovala tyto představy, a to tak, aby průběh svatby odpovídal tomu, co si dotazovaní skutečně přejí, jaký význam by svatba měla mít a jak by měla být následně také hodnocena, a též aby byla „společensky přijatelná“ pro všechny její účastníky.

Představy týkající se místa konání svatby souvisely s pojmáním svatby jako velkolepé oslavy či jedinečného zážitku. Žádný z dotazovaných tak nechtěl svatbu např. na úradě. Nápady dotazovaných byly mnohdy originální, odrážely jejich hodnoty, životní filosofii, příklon k životnímu stylu apod.: P4-M: *„musí to být venkovní obřad, velmi uvolněný a neškrobený, při obřadu by mohly být naživo zpívány irské písně a večer by bylo skvělé, kdyby byl velký táborák, u kterého by se hrálo na kytaru.“*

I když si všichni dotazovaní přáli, aby svatba i její organizace před samotným svatebním obřadem probíhala bez jejich vlastní větší účasti, z důvodů finanční úspory, všichni dotazovaní nakonec, i přes to, že využili pomoc svatební agentury, zařizovali drobné potřebné náležitosti spojené se svatebním obřadem, rozdělovali úkoly svým přátelům/přítečkyním, případně rodině. Někteří dotazovaní původně neplánovali využít pomoc svatební agentury, chtěli si svatbu s využitím pomoci blízkých zorganizovat sami. V případě těchto dotazovaných existovaly různé důvody, proč nakonec svatební agentury využili: *„Když jsme začali hledat, přišlo nám také zásadní oslovit někoho o pomoc. Termín a rozpočet jsme si určili sami, ale místo jsme nemohli najít – vše už bylo plné, místa nám nereagovala nebo to bylo drahé a neměli jsme čas se s tím zabývat.“* (P2-F); *„Hlavně co se cen týče, jelikož má přehled, co tak ve svatebním světě kolik stojí, tak nám mohla svými radami ušetřit dost peněz.“* (P4-M); *„Že všechno naplánují za mě. Pomocť od nevěstina stresu, že se nic nestihá apod. Konkrétně měly ucelit konkrétní vizi z toho zmatku a změti nápadů v mojí hlavě.“* (P5-F); *„Rád si nechám poradit od člověka, který rozumí tomu, co dělá. Já se ženil poprvé (a doufám, že naposledy), a tak jsem neměl téměř žádnou zkušenost s přípravou svatby. A upřímně jsem tím nechtěl ztrácet čas – myslím hledáním nejlepších dodavatelů, místa atd., a také jsem nechtěl být „napálen“ od prodejců, co chtějí na svatbách jen vydělat. Takže jsme se dohodli, že se spolehneme na profíky. Agentura tedy byla jasná volba. Pomohli nám s každou částí svatby a podíleli se na všem různou měrou. Zaplatili jsme si i organizaci v den svatby, protože jak už jsem říkal – nechtěl jsem ten den nic řešit.“* (P10-M). Shrnu-li tedy důvody pro využití svatební agentury, především se jednalo o přání nekazit si slavnostní den nutností starat se o druhé či o potřebné záležitosti, dále se jednalo o

neznalost toho, jak organizace svatby probíhá a nedostatek času. Motivem byla také finanční úspora, ale též přání prožívat toto období jako co nejméně konfliktní v rámci jejich vztahů s rodiči či širším příbuzenstvem. I když tento poslední důvod žádný z účastníků přímo v rozhovoru nezmiňoval, v průběhu svatby, či po svatbě jsem měla možnost povšimnout si, že snoubenci mnohdy považovali za největší pomoc to, že agentura dokázala sladit, převést a vysvětlit představy snoubenců do reality tak, že i když se neshodovaly s tradičním významem a podobou svatby, na kterou jsou zvyklí jejich příbuzní a rodiče, líbila se všem a nikdo neměl potřebu vyčítat snoubencům/novomanželům jejich rozhodnutí. Vidím zde tendence, o kterých mluví Sirovátka (1983), které se přesouvají k osobním preferencím jedince a vymanění z tradičních očekávání o průběhu svatby.

Pozastavím-li se u podkategorie Význam svatby, přestože dotazovaní pojímali svatbu většinou jako úžasnou „párty“, nezapomenutelný zážitek. Přestože motivem k její realizaci byly pohnutky racionální i romantické, všichni dotazovaní si uvědomovali, že svatba je obřadem s určitou tradicí, a bylo nutné zaujmout vůči této tradici jasný postoj. V tabulce 3 je tento aspekt zachycen jako vlastnost podkategorie Význam svatby, označená jako Symbolika svatby. Tomuto tématu se opět detailněji věnuji dále v textu (konkrétně v rámci popisu kategorie č. 3, ale i kategorie č. 4), na tomto místě však považuji za důležité zdůraznit, že se všichni dotazovaní (s výjimkou páru č. 6) bránili tradicím, které jsou se svatbou spojeny a jsou při svatebním obřadu *standartně* dodržovány. Nežřídkou se také dotazovaní organizátorek svatby ptali, jaké tradice se dnes ještě na svatbách zachovávají, co je vhodné případně neopomenout, vysvětlování významu některých tradic mnohým nevěstám a ženichům připadalo úsměvné. Pokud byly tradice při svatebním obřadu zachovány, bylo to většinou z důvodu vyhovění přání rodičů (P1-F: „*Ano, dodržovali jsme klasiku, na žádost rodičů.*“), či pro zpestření dění na svatbě, nikoliv kvůli tomu, že by dotazovaní osobně považovali za důležité tyto tradice ctít, sami jim nepřikládali téměř žádný význam (P2-M: „*Já jich moc neznám. Spíš žádný, takže pro mě důležitá není asi žádná tradice.*“), mnohdy spíše některé zvyky vyvolávaly na tvářích dotazovaných párů během vedení rozhovorů úsměv a byly s nadhledem odmítány či se jim případně dotazovaní takřka vysmívali (P5-M: „*Nechtěli jsme dodržovat svatební tradice, chtěli jsme se bavit po svém. Takže místo nevěsty se unesl ženich.*“; P8-M: „*Jako, že bysme měli vzít velkou výslužku pro hosty a oběhnout pak s výslužkou ještě půl města.*“). Jak jsem již rozebírala výše, Foucault (1999) vidí moc jako soubor sil, které působí a zároveň formují ty, jež touto mocí působí. Jako strategii, která je uplatňována k prosazení vůle ve společenských hegemoniích. V případě moci, kterou využívají svatební aktéři k prosazení své vůle v oblasti průběhu svatby a začlenění požadovaných tradic se tato forma moci bezesporu objevuje při celém vyjednávacím

procesu. Z pozice pozorovatelky jsem se u všech sledovaných svateb setkala s tím, že původní požadavky snoubenců ustupovaly zejména v pozdní fázi příprav do pozadí na úkor požadavků rodičů, kteří měli svá očekávání a podobně jako snoubenci z nich nehodlali slevit. Více se také problematice symboliky svatby, se zřetelem k tradicím, věnuji v další části práce.

Kapitál, který dotazovaní do svatby investovali, pro ně představoval nezanedbatelnou položku, kterou ovšem byli ochotni za svatbu vydat. Skutečnost, že si svatbu mohou dotazovaní sami uhradit, pro ně byla do určité míry potvrzením jejich samostatnosti, dospělosti, odpovědnosti, ale i nezávislosti na druhých. Svatba se tak může stávat jedním z kroků, jak si potvrdit svoji dospělost (samostatnost), dát ji najevo vlastním rodičům a blízkému, i širšímu okolí, a schopnost realizovat ji samostatně, bez organizování ze strany rodičů (rodiny), tak nahrazuje absenci potřebných rituálů, tedy zejména těch přechodových.

V porovnání s rozhovory, které jsem s páry vedla, jsou ale mé pozorovací postřehy odlišné. Finanční prostředky, které na svatbu páry měly k dispozici, měly umožnit realizovat svatbu dle svých potřeb, neomezovat se v její organizaci přáním blízkých (opět rodičů) a odmítat jejich představy o svatbě. V konečném důsledku, ale snoubenci na původní představě svatby trvali i přesto, že náklady na svatbu se oproti původní představě zvyšovaly. Docházelo tedy k tomu, že v rámci zachování úspor i přes využití svatební agentury snoubenci velmi často zapojovali do organizace svatby mnoho blízkých osob dotazovaných: „*Moje mamka pomohla vyrobit pozvánky. Moje sestra a svědkyně v jednom nám přislíbila svatební koláčky a nějaké sladké. Teta svatební dort. Přátelé hudebně podpoří svatební obřad, pomůžou s výzdobou, dokonce i co se týká fotek. Je toho hodně, všichni jsou moc ochotní se spolupodílet, což je skvělý! Mám z toho radost, protože podle mě to tak všichni víc prožíváme spolu.*“ (P4-F). Toto zapojení ostatních do svatebních příprav i průběhu svatby mělo též mnoho různých významů: pomoc svatebčanům, potvrzení projevu náklonnosti, ale i jakési nevědomé, případně vědomé potvrzení respektu vůči přání svatebčanů (P8-M: „*Ty jsme zaúkolovali blbostma, aby moc nezasahovali do toho, co jsme si vymysleli. Takže moje máma pekla koláčky a tchýně se starala o přepravu dortu na svatbu. Víc jsme po nich nechtěli.*“), možnost společně sdílet s blízkými významný životní okamžik, jak uváděla nevěsta P4-F. Krokem, který snoubenci volili v pozdějších fázích příprav, bylo bezesporu přijetí finančních darů od rodičů a zapojení jich do dílčích úkolů. Tomuto tématu se budu věnovat v další části práce.

Pro páry, jak je zřejmé z předchozího textu, bylo také velmi důležité, jak bude svatba jejími hosty, tedy nejbližšími osobami snoubenců, hodnocena. I tento faktor byl významným motivem k přizvání svatební agentury k pomoci. V souladu s tím, jak bylo pro páry důležité,

aby svatba byla perfektní a bez větší časové a emoční investice do svatebních příprav (finanční aspekt svatby tak také v mnohém nahrazoval neochotu dotazovaných více se osobně angažovat do její přípravy), bylo pro ně i značně zásadní, jak se o svatbě bude v budoucnu hovořit, jak se na ni bude vzpomínat, nikoliv pouze to, jak na ni budou vzpomínat sami dotazovaní. Na to, jak svatbu hodnotili pozvaní hosté, byli dotazovaní v rozhovorech dotazováni. Z jejich reakcí i samotného obsahu výpovědí bylo zřejmé, že této rovině věnovali značnou pozornost, dobře si pamatovali mnohé ze zpětné vazby hostů, přemýšleli o tom, jak na hosty zapůsobili: „*Ocenili výborný raut, který jsem navrhla a holky z agentury našly gastro, které se do posledního drobečku uklohnulo. Chválili si bohatý program a dekorace zejména dodané agenturou. Sem tam si stěžovali na nedodržení předem slíbeného harmonogramu, protože bylo spoustu neozkoušených her, které se protáhly a společnými silami jsme to zachraňovaly.*“ (P1-F); „*Ocenili to, že naše svatba byla vlastně největší grilovačka v dějinách ***. Že byla taková venkovská a jednoduchá, že se cítili v pohodě a nebyli pod tlakem svatebních tradic. Starším asi chyběly právě tradice, ale smířili se s tím. Ocenili, že vše klaplo a že organizace frčí. Taky ocenili půlnoční guláš.*“ (P5-M); „*Nechybělo jim snad nic, a i kdyby ano, tak by to stejně asi neřekli, protože byli rádi, že můžou být s námi. Každopádně naše veganské i neveganské osazenstvo ocenilo to, že jsme tam měli připravené i veganské občerstvení. Všem se líbil nenásilný a pohodový průběh svatby a to, že nebyli vázání nějakým přesným časovým průběhem. Opravdu všichni ocenili bohatý výběr jídla, sladkého a popcorn. Na druhý den všichni ocenili česnečku a snídani, něco malého s sebou v podobě výslužky, a také zařízený pozdní check out z hotelu, takže se všichni mohli do libosti vyspat.*“ (P8-F); „*Nejvíce asi zábava, měli jsme skvěle připravené hry, hrála super kapela, a to pro mě bylo strašně důležité. Podle mě jim chybělo to, že jsme nehradili ubytování, sice tam mohli spát, ale už si to museli zaplatit sami. Na to už jsme fakt neměli peníze.*“ (P10-F).

Z těchto výroků je zřejmé, že se dotazovaní snažili mít svatbu perfektní, především pro sebe, ale též velkou měrou i pro své svatební hosty, nicméně prioritou byla realizace svatby dle vlastních představ a možností, což je zřejmé z přístupu dotazovaných k tradicím. Vypozorovala jsem také, že ačkoliv snoubenci zachovávají velké množství tradic kvůli očekávání příbuzných, obecné rady, které jim dávali, záměrně nebrali v potaz a zařizovali si je „po svém“. Např. pár č. 3 byl po celou dobu příprav ve značném konfliktu vlastních představ o svatbě a představ rodičů, kdy rodiče navrhovali proaktivně velkou část svatebních dodavatelů (místo, oddávajícího, cukrárnu, hotel pro hosty apod.), a snoubenci celou dobu řešili dilema, jak slušně odmítnout návrhy rodičů, když mají své vlastní vybrané a vyzkoušené dodavatele. Ve výsledku byl důvod výběru jiných dodavatelů sveden na

svatební agenturu, což se ukázalo jako způsob, který je i pro rodiče akceptovatelným důvodem. Konflikt byl zažehnán a snoubenci mohli mít svatbu dle svých představ.

5.4 Využití pomoci

Kategorie č. 3 byla nazvána Využití pomoci. Soustředěny do ní byly výroky vztahující se k pomoci svatebčanům ze strany blízkých (rodiny, přátel), ale též svatební agentury. Podkategorie spadající pod tuto kategorii jsou uvedeny v tabulce 4.

Tabulka 4: Kategorie č. 3

Využití pomoci		
Podkategorie	Vlastnosti	Dimenze
Možnosti pomoci	Pomoc finanční	Malá – velká
	Pomoc s organizací svatby	Malá – velká; sociální síť svatebčanů – svatební agentura
	Pomoc s jednotlivými aspekty svatby	Malá – velká
Přístup kamarádů ke svatbě	Přístup k průběhu svatby	
	Přístup k pomáhání se svatbou	
Přístup rodičů ke svatbě	Zájem o organizaci svatby	Velký – malý
	Respekt vůči přání svatebčanů	Velký – malý

	Financování svatby	Značné – zanedbatelné
Přizvání svatební agentury	Úvahy o využití svatební agentury	
	Okamžik přizvání agentury	
Pomoc svatební agentury	Rozsah pomoci	Částečná – celková
	Spokojenost s pomocí	Velká – malá

Zdroj: autorka práce

Dotazovaní se nebránili využití pomoci ze strany svých přátel, zejména těch nejbližších, rezervovanější však byly vůči přizvání k pomoci svých rodičů (P4-F: „*Ženichovi rodiče se sami nabídli, že by finančně pomohli, ale odmítli jsme to. Nikomu jsme jinak o finanční pomoc neřikali.*“), zejména z důvodů přání, aby průběh svatby nebyl rodiči výrazněji ovlivňován: „*Svatba je naše, a tak jsme si na ní vydělali sami. Aspoň si ji můžeme udělat podle sebe a nemusíme se bát, že nám někdo bude říkat, že když nám jí platí, tak chce, aby to vypadalo takhle a takhle.*“ (P2-M). To ovšem neplatí pochopitelně pro všechny páry. Např. pár č. 1 oceňoval „*finanční jistotu ze strany rodičů*“, díky níž bylo možné zorganizovat svatbu dle přání dvojice, přizvat na pomoc svatební agenturu, a svatební den si tak užít bez většího shonu. Nevěsta P1-F uvedla: „*Doufám, že svým dětem budu moct jednou také tak vyjít vstříc, jako naši nám.*“

Přestože si dotazovaní přáli zrealizovat svoji svatbu v ideálním případě zcela dle svých představ či hodnot, nakonec museli přistupovat k ústupkům (zejména vůči rodičům, někdy vůči nejbližším přátelům). Důvodem nebyla pouze finanční pomoc, ale též vědomí, že budou s rodiči udržovat vztahy i nadále, svatba je důležitou událostí nejen pro svatebčany, ale i pro jejich rodiče či širší rodinu: „*No ústupek jsme udělali třeba u toho bráchy tchýně, který je úplně odněkud z Moravy a já ho ani nikdy neviděla, ale ona si stála za tím, že on a jeho rodina tam musí být, tak jsme je nakonec pozvali. Ale mě prostě přijde v pohodě někoho pozvat třeba jen na obřad, ale to jí přišlo trapné. Pak nám tak strašně nutila dělat takové ty výslužky, nebo jak se tomu říká, to jsem teda odmítla, protože to pro mě samotnou nemá*

*žádný smysl. Ten hlavní názorový konflikt byl v tom, že my jsme prostě chtěli svatbu, kterou si užijeme, a na které bude sranda, a pro ni bylo důležité to, jak to svatba bude vypadat a co na to řeknou ostatní. Jinak jsme dělali ústupky i přátelům, protože původně jsme chtěli pozvat jen naše přátele bez jejich partnerů a partnerek, protože já třeba občas vůbec neznám *** kamarádů holky a on to samé. Ale poté, co jsme jim to oznámili, tak jako ne že by byli vyloženě naštvaní, ale bylo vidět, že je jim to proti srsti, tak jsme to nakonec udělali skoro pro všechny klasicky, že pro jednoho hosta platí pozvánka +1.“ I přesto však ústupky ze strany dotazovaných měly určitou hranici, a to i za cenu možných konfliktů, včetně narušení vzájemných vztahů: „*** rodina je věřící, tudíž chtěli, abychom se vzali v kostele, což jsem teda zásadně odmítla a myslím, že jsou na mě do teď kvůli tomu docela naštvaní.“ (P5-F). Dotazovaní, kteří tyto výroky řekli, se mi také při přípravách svěřovali, že v určitý moment začal být nátlak rodičů neúnosný a projevoval se i fyzicky: “Oběma rodičům jsme na začátku řekli, jak to chceme pojmut a že rady jsou žádoucí jen na požádání. I tak se tchýně nenápadně rozjížděla víc a víc a tlačila mě v každém rozhovoru tam, kam sama chtěla - třeba jak by to bylo lepší udělat a tak a pořád se mě ptala na každé detail, kterež jsem neznala, protože jsem na to měla agenturu. Když jsem jí řekla, že mě z těch otázek už bolí břicho a nemám odpovědi, urazila se, že jsem přecitlivělá.” (P3-F). “Hlavně těsně před svatbou toho bylo už fakt hodně, kolikrát jsem se vzbudila ze spaní s tím, že ráno mi zase někdo zavolá a bude to hrotil” (P7-F2). U takových projevů nekomfortu, které sahá až na hranici tělesnosti, se nabízí propojení s Bourdieuem, který mluví o dopadech symbolického násilí až do formy fyzických projevů – strachu, pocitu provinilosti, hanby - tím vším se podle něj projevuje podřízení dominantnímu názoru a vnitřní neochotě těla poslechnout (Bourdieu, 2003).*

Téma zvaní hostů je jedním z největších oblastí, ve kterých jsou nezbytné kompromisy a ústupky a také nejsilnějším tématem, ve kterém se snoubenci přizpůsobují tlaku okolí. Sedm z těchto deseti párů mělo na počátku svatebních příprav o 15–20 hostů méně než na jejich konci. Jednalo se především o zdvořilostní pozvání těch, kteří na svatbě podle názoru daného páru vůbec nemusí být, ale kvůli tlaku okolí a riziku hádky se snoubenci raději rozhodli danou osobu pozvat, než si dělat na svatbě zle. Představy zejména rodičů byly často poměrně přesné a značně odlišné od představ dotazovaných: „Zakládali si na tom, aby se na svatbě sešla rodina do posledního prabratrance přes koleno.“ (P1-F); „Mým rodičům teď zvlášť záleželo na tom, aby se naše rodina ukázala v dobrém světle.“ (P1-F); „Rodiče nás obou ale vyžadovali oběd pro celou rodinu, který se strašně protáhnul a zbytečně držel hosty u stolu.“ (P1-F); „Manželovo máma měla o naší svatbě jiné představy. Představovala si pro nás trošku jiné místo na svatbu, asi i jiný koncept (tím myslím, že měla trošku staromódnější představy o tom, že bychom měli jíst všichni za jedním stolem, mít asi možná i nějakou

*kapelu, která nám bude hrát k tanci a poslechu), chtěla napéct pro svatebčany a tak podobně. V tomhle jsme měli vlastní hlavu a chtěli všechno jinak.“ (P8-F); „Rodiče měli představu o menší a levnější svatbě, která by byla více tradiční. Svíčková se šesti, výslužky a klasické svatební dary. Jenže to jsme nechtěli.“ (P2-F), „Tak pro ně je zásadní právě to, aby se pozvali všichni příbuzní, aby to nebylo trapné v té rodině, že jo. A taky to, aby tam bylo hodně jídla. Když jsme třeba *** tátovi řekli, že nechceme svíčkovou, tak na nás koukal jako: A co tam budu jíst? Já myslím, že je tady asi nějaká představa z dob komunistů, jaká má ta svatba být a spoustu lidí to tak ještě bere. Protože právě pro tyhle svatby bylo důležité kolik tam je jídla a pití a jak to všechno působí, protože podle toho se poznalo, kolik mají ty lidi peněz.“ (P8-F), „Tehdá to, dle mě, bylo jednoduché – hlavně se vzít a mít kolem sebe rodinu a pak přátele. Případá mi, že u nás to bylo už jen lehce o rodině, ale hlavně o přátelích, plus k tomu ještě téma svatby, což se tenkrát nedělalo.“ (P10-M).*

Rozdílné představy byly také v některých případech důvodem k přizvání svatební agentury ke spolupráci: „neměly s námi stejnou představu o svatbě, proto jsme raději zvolili profesionály“ (P2-F). Za pozornost stojí, že v některých případech nebylo od rodičů zjišťováno, jaké představy o svatbě mají, především většina dotazovaných nebyla schopna uvést, jakou svatbu jejich rodiče měli: „Vůbec nemám tušení. Mně byly tři roky a já se nikdy na jejich svatbu neptala.“ (P7-F1), „Přiznám se, že to netuším. O svatbě svých rodičů jsem se s nimi snad nikdy nebavila.“ (P8-F). Někteří dotazovaní však věděli, jak svatba jejich rodičů probíhala, popisována byla jako „tradiční“ či „klasická“: „Měli jednoduchou svatbu na radnici, krátké focení a pak v restauraci. Měli tradice jako třeba koule u nohy, nebo pranýř, což je pro nás dost... nemyslitelné. Ale neřekl bych, že to bylo pro ně zásadní.“ (P10-M). Dotazovaní také většinou uváděli, že svatbu rodičům hradili (či pravděpodobně hradili) jejich rodiče, a to „půl na půl“.

Dotazovaní nezřídka věnovali velké úsilí vysvětlování okolí, jaké je jejich přání, hledali možnosti kompromisu („Možná ji očekávali více tradičnější, se společným obědem, více klasických tradic. Zpočátku byli trochu překvapení, když jsme popisovali, jak si to představujeme, ale pak myslím byli nadšení. Moje babička třeba ze začátku vůbec nechápala, že děda nemusí mít oblek. Přišlo jí to nedůstojné. Nakonec jsme jí ale vysvětlili, že samozřejmě, že dědeček nedorazí v pyžamu, ale že bude lepší, když se budou všichni cítit pohodlně a užijou si to.“ (P4-F), P10-M: „nechali si vše vysvětlit a chápali naše pohledy a rozhodnutí. To nám nakonec nejvíce pomohlo a mohli jsme se věnovat a investovat energii do samotných příprav s čistou hlavou.“), většinou však zdůrazňovali, že přijetí pomoci nesmí být podmíněno následným ústupkem: „Zmínili jsem rodičům v úplných začátcích plánování, že oceníme jakýkoli příspěvek, ale s podmínkou, že nám do toho nebudou mluvit.“ (P3-M).

Co se týče konfliktů či obav z ovlivňování podoby svatby v důsledku pomoci, z analýzy dat vyplynulo, že ne vždy si rodiče spojovali pomoc s následnou „protislužbou“, roli pochopitelně měla stávající kvalita vztahu mezi snoubenci a jejich rodiči: *„Vzhledem k tomu, že jsme svatbu platili my, tak to bylo zcela na nás a tento způsob tlaku jsme nezaznamenali. Věřím, že bychom ho nezaznamenali ani v případě, že by nám někdo z rodiny finančně vypomohl.“* (P4-F).

Naopak spokojeni byli všichni dotazovaní s přístupem svých přátel, kteří vypomáhali s organizací a přípravou svatby, respektovali přání svatebčanů. Pomoc přátel byla nemateriální (P10-M: *„svými dovednostmi - např. kamarádka má tiskárnu, kamarád fotí atd.“*), ale i materiální formou svatebního daru, přičemž nejčastěji dostali dotazovaní finanční svatební dar, aniž by se na tom dopředu domlouvali, což ovšem také vítali, neboť jim tento příspěvek pomohl s úhradou svatby.

Největší díl pomoci byl očekáván od svatební agentury, a to z důvodů nedostatku času, potřebných znalostí apod. Většinou dotazovaní vítali pomoc kompletní: *„Že všechno naplánují za mě. Pomoc od nevěstina stresu, že se nic nestíhá a podobně. Konkrétně měli ucelit konkrétní vizi z toho zmatku a změti nápadů v mojí hlavě.“* (P5-F); *„Že jim řekneme svoji představu a agentura bude schopná nám připravit nějaký koncept. Chtěli jsme pomoci úplně se vším. A myslím, že se podařilo.“* (P2-M), *„Hlavně jsem chtěla pomoci s tím to celé zorganizovat. Měla jsem nějakou představu, ale nemám čas hledat ty dodavatele a tak, takže jsem si představovala hlavně ušetření času. Chtěla jsem, aby mi koordinátorky ukázaly různé možnosti a já už si mezi nimi jen vybírala. A taky, aby mi pomohly s organizací v ten den svatby, abych si to mohla trochu užít, a nejen někde lítat a něco řešit.“* (P10-F), *„Pomoc při výběru všeho - od jídla a pití po zábavu.“* (P5-M); další dotazovaní chtěli pomoc především v samotný svatební den: *„Být pomocnou rukou navíc. Chtěli jsme si svatbu maximálně užít, a to samé jsme chtěli pro naše hosty. To znamená, aby nemuseli řešit problémy během obřadu, a mohli si vše v klidu užít.“* (P1-M).

Nejasné byly představy dotazovaných o tom, jaká pomoc se jim dostane, co dokáže agentura zařídit, podobně jako v případě rodičů bylo zapotřebí s agenturou hodně jednat, hledat kompromisy, neboť původní plány dotazovaných byly dle agentury (a později i dle vlastního vyhodnocení párů) nereálné či obtížně splnitelné tak, aby svatba skutečně probíhala bez větších obtíží a naplnila požadavky dotazovaných týkajících se pohody, velkoleposti a minimální vlastní angažovanosti: *„Změn bylo hodně, na začátku jsme měli pocit, že nám do toho holky hodně kecaly. Jak jsem říkala, hodně jsme se zaměřovali na hosty, aby se nenudili a přáli jsme si nabitý program, který jsme měli vymyšlený, ale hodně nedoladěný. *** si k tomu představoval hromadu podomácku vyrobených dekorací, na které*

jsme ale absolutně neměli čas. Přišlo nám, že holky z agentury si chtějí ulehčit práci tím, že hodně z našich vizí nám vymlouvaly. Pravdou ale bylo, že bez navrhovaných ústupků by svatba byla jeden velký chaos a nikdo ze svatebčanů by si svatbu neužil, protože by byl něčím zaúkolovaný... Holky z agentury nám ale naštěstí vysvětlili, že to by chtělo alespoň tucet koordinátorů, aby bylo vše uskutečnitelné.“ (P1-F), „Chtěli jsme se vzít uprostřed rybníka na šlapadlech. To by asi vážně bylo blbý.“ (P5-M).

Dotazovaní si u svatební agentury cenili především pomoci v oblasti finančního aspektu svatby: *„Na doporučení koordinátorek jsme bez ostychu řekli, napsali, že preferujeme peněžní dary, dle vlastní úvahy. Pokud někdo navrhoval něco jiného, dal nám to předem vědět.“ (P1-F); „Zejména myslím, že nám pomohla s finančním vyhodnocením některých položek. Co už je drahý pronájem? Kde se dají sehnat levněji některé věci? Myslím, že je to užitečné, zejména pak koordinátorky mají kontakty na různé dodavatele a mohou Vám spoustu práce ulehčit a také mívají skvělé nápady.“ (P4-F); „místo oběda a večere jsme měli nakonec jen raut v pozdních odpoledních hodinách, takže jsme dost ušetřili.“ (P2-F); „vzhledem k tomu, že jsme měli opravdu lowcost budget, holky ořezávaly úplně všechny nápady a nahrazovaly je mnohem efektivnějšíma variantama – třeba dekorace – holky nás zaregistrovaly snad do všech soutěží na všech svatebních portálech a my jich několik vyhráli, takže tady nám pomohly fakt hodně! Rozdělovaly úkoly mezi naše hosty – takže vlastně každá duše, která byla proaktivní a chtěla se angažovat, byla vyslyšena – tchán nám věnoval prase, mamka poskytla zahradu, všechny babičky a tetičky připravovaly den před svatbou hostinu a hezky si u toho pokecaly, takže jsme byli všichni strašně nadšení. Víceméně všechno, co na svatbě něco stojí, měl někdo na starost – kamarád dělal DJ, jako svatební dar nám spousta kamarádů donesla třeba sud s vínem / pivem a tak dále.“ (P5-F), ale i pomoc v oblasti koordinace dílčích fází svatby, jednání s pozvanými hosty, řešení krizových situací.*

5.5 Tradice spojené se svatbou

Poslední utvořená kategorie byla nazvána Tradice spojené se svatbou. Tabulka č. 5 zachycuje dílčí podkategorie, které jsou pouze dvě, a to Přístup k tradicím a Dodržování tradic.

Tabulka 5: Kategorie č. 4

Tradice spojené se svatbou

Podkategorie	Vlastnosti	Dimenze
Přístup k tradicím	Zájem o tradice	Minimální – částečný
	Znalost tradic	Minimální – velká
	Respekt k tradicím	Minimální – částečný
Dodržování tradic		Žádné – částečné

Zdroj: autorka práce

Již jsem uváděla, že dotazovaní tradice spojené se svatbou příliš neznají, především nejsou obeznámeni s jejich významem. I když se bránili jejich začleňování do vlastní svatby, nakonec mnohé z tradic na svatbách zastoupeny byly, a to především na žádost rodičů, případně kamarádů/ek, ve snaze vyjít jim vstříc: „*Ano, dodržovali jsme klasiku, na žádost rodičů. Rozbíjení talíře, házení kytky, polévka z jednoho talíře, svatební koláčky.*“ (P5-F); „*Částečně. Dělalí jsme spíš ty, které byly důležité pro nevěstu a které nešly upřít přátelům, ale taky po svém – třeba únos ženicha.*“ (P5-M); „*Naše svatba se nesla v irském duchu, takže máme některé irské a keltské svatební tradice. Například, že svatebčané drží během obřadu v ruce kamínek.*“ (P4-F); „*rozhodně proběhla i výměna prstenů, otec vedl nevěstu k oltáři, hod kyticí a taky konzumace manželství – neveřejná, zas až takový Kelti nejsme.*“ (P4-M); „*Samozřejmě jsou zvyky, které jsou milé, ale dnešní době nemusí až tak vyhovovat. My jsme si vybrali rozbíjení talíře a společný úklid, polévku z jednoho talíře, hosté nás posypali rýží pro štěstí a manžel mě přenesl přes práh. Co si pamatuju ze svateb, kdy jsem byla malá, ženichovi se nasazoval chomout a koule, což je dneska trochu nedůstojné.*“ (P6-F). Jak vidíme na těchto výročích, i přesto, že většina z párů původně tradice do svatby začleňovat nechtěla, nakonec buď podlehla tlaku okolí, nebo se rozhodla zařadit do programu věci, které se jako tradice na začátku nejevily, ale tradiční byly. Stejně jako Foucault hovoří o pastýřské moci státu, můžeme tento princip metaforicky přenést i na svatby, kdy snoubenci dodržují to “správné”, co se na svatbách dělá, možná i částečně bez toho, aby si to uvědomili (Foucault, 2003). Téma dodržování tradic bylo zajímavé probírat s nevěstami z páru č.7: „*Niiic. Už jen tím, že jsme dvě holky, jsme to všechno zbořily. Jen proslov, prstýnky, hosti. To bylo asi tradiční.*“ (P7-F1). „*Byl celoodpolední raut, burgry, hranolky, lepší než nějaký stolování na bílém ubrusu. A i to se neobešlo bez komentářů, když už jsme dvě baby a ještě nedodržujem tradice (smích)*“ (P7-F2). Tyto ženy samy sebe vnímají jako jakési naborání

tradice manželství, které je obecně nahlíženo jako heterosexuální instituce. Jak říká Katrňák (2000), v moderní společnosti jsme nositelé sexualit, jsme definováni skrze sex jak hetero/homo/bisexuálové a významy těchto kategorií rozhodně nejsou omezeny jen na pole sexuálního chování, ale přesahují do všech sfér. Stejně tak můžeme upozornit na Foucaultovo pojetí sexuality, které vymezuje instituci manželství více než heterosexuálně už jen ve způsobu jazyka i následných definic. Vnímání a podoba manželství, potažmo svatby je ovlivněna tím, jak je kategorie "sex" jakožto spekulativní prvek nahlížena na společnost (Foucault, 1999).

Velmi často nebyla dodržována ani tradice týkající se hostiny (P2-M: „Ne, protože raut byl levnější a ve všem lepší. A navíc sednout si ke stolu a koukat, jak ostatní žerou, mi přijde trochu přežitá tradice.“; P5-F: „Tradiční hostinu jsme zrušili, protože jsme nechtěli žádný strojený oběd, kde budou muset všichni zdvořile konverzovat, vztahy v naší rodině jsou všelijaké. Radši jsme zvolili občerstvení na zahradě, grilovačka, chlebičky, žádné násilí...bavil se kdo chtěl, s kým chtěl.“; P10-F: „měli jsme raut, při kterém se může každý najíst, kdy se mu bude chtít a není to takové nucené jako společná hostina.“). Zde si opět můžeme povšimnout přístupu páru č. 6, který jako jediný považoval tradice na svatbě (resp. obecně tradice uznává a považuje je za důležité pro jedince i společnost, za kulturní bohatství, dědictví apod.): „Protože hostina ke svatbě patří. Ať bohatá, nebo jen symbolická. Prostě patří.“ (P6-M). Díky pozorování svateb a sledování procesů vyjednávání o hostině s rodinou se domnívám, že důležitost svatební hostiny je možná nejzakorenější částí svatby, která není vnímána jako tradice, ale je na ni kladen největší důraz. Můžeme na hostinu nahlížet také jako na tradici vycházející z toho, že v dřívějších dobách se bohatost hostiny pojila s prestiží a společenským postavením rodiny (Brouček, 2007).

Proměnu lze pozorovat také v oblasti darů. Již jsem uváděla, že dotazovaní vítali peněžní dary. O darech se svými blízkými většinou nehovořili (dle nevěsty P4-F „samozřejmě není povinností přinést dárek. Lidé to vnímají jako zvyk přinést novomanželům nějaký dárek.“, podobně nevěsta P10-F k darům uvedla: „to neberu úplně jako tradici“), přesto byly na pozorovaných svatbách předány. Finanční dar umožnil snoubencům získat částečně či skoro zcela zpět finanční prostředky vynaložené na svatbu, nebo sloužil jako prostředek k dalšímu zážitku, tj. svatební cestě: „peněžní, protože materiální žádné nepotřebujeme a spíš jsme chtěli jako dar svatební cestu podle našich představ.“ (P3-M). Za dar považovala nevěsta P5-F také nemateriální pomoc přátel s organizací svatby: „pak taky ty všechny části příprav, hostiny a nákladů, které nám k tomu hosti poskytli.“ Opět pár č. 6 nahlížel na svatební dar jako na tradici, do určité míry „slušnost“, což tedy bylo v rozporu např. s tím, jak na dary nahlížela (viz výše) nevěsta P4-F. Ženich P6-M uvedl: „Tak jako je

slušnost odpovědět na pozdrav, nebo pozdravit jako mladší staršího, je slušností a projev určitého vztahu a úcty přinést dar svatečtanům, kteří mě pozvali. Nejde o to, zda je to materiální, peněžní, nebo jen emocionální (například zážitek).“ Opět zde můžeme odkázat na Marcela Mausse a jeho teorii o zavazujícím charakteru daru, který má moc konstruovat charakter vztahů mezi obdarovaným a dárce (1999). Nevěsta P7-F hodnotila přinesení či předání daru novomanželům za „*pozůstatek komunismu*“. Proměna v oblasti darů ovšem odrážela i proměnu způsobu života dvojic. Zatímco v minulosti nebylo možné, aby budoucí manželé ještě před svatbou spolu žili, dnes se jedná o relativně běžnou záležitost, která s sebou přináší i skutečnost, že tito lidé mnohdy již mají dostatečně vybavenou domácnost, případně i např. vlastní dům, byt: „*Za těch společných sedm let už jsme měli vše, co jsme do domácnosti potřebovali, takže nádobí, jídelní sety, povlečení a podobné věci jsme fakt nepotřebovali, takže jsme řekli, že když nám bude chtít někdo něco dát, tak ať jsou to peníze.*“ (P8-F). Jak můžeme vidět, snoubenci vnímají jako svatební dary jak dary materiální, peněžní, tak i dary duchovní v podobě pomoci s dílčími úkoly svatby (Tarcalová, 2007). Ráda bych se pozastavila ještě nad zajímavým fenoménem, totiž že každý dar je posuzován i podle toho, kolik času a jaké úsilí dalo dar sehnat, vyrobit, nebo vymyslet (Jakubíková, 2007). Na sledovaných svatbách jsem též zachytila snahu hostů vyhovět snoubencům v požadavku na finanční dar, ovšem svým, jedinečným způsobem – když už hosté nosí peněžní dary, vždy jim dají nějakou originální formu, např. zarámují peníze do rámu, navěsí papírové bankovky na rostlinu v květináči, nebo rozmění větší obnos na drobné mince a předávají je v truhličce. Takové finanční dary jsou také snoubenci při přijímání daru nejvíce oceňovány.

Naopak všichni dotazovaní dodržovali tradici snubních prstenů, motivy ovšem byly různé: „je to takové automatické a chceme být okroužkování, ať je to na první pohled všem jasné.“ (P3-M), „je to hezká tradice. Prsten na ruce ženy a muže ukazuje, že ten druhý k někomu patří.“ (P4-F), „Je to takový důkaz, památka, pečeť, hezká a tradiční věc.“ (P5-F), „Tak jako se manželé řeknou před uzavřením svazku „ANO“, tak si mají i nasadit prsteny a ty nosit po celou dobu svazku. Jedinou omluvou nenošení je nemožnost ze zdravotního důvodu, nebo ve chvílích, kdy nám brání něco zásadního (například chirurgovi v průběhu operace). Souvisí to s tradicemi. Pokud si neřekneme ano, nevyměníme-nenosíme prsteny a nemáme alespoň symbolickou svatbu, není to prostě manželství, a pouhý úředně registrovaný svazek.“ (P6-M), „Jediná věc, která mi přijde hezká – jako tradice.“ (P7-F2), „Památka.“ (P9-M). Jak jsem již zmiňovala u svatební hostiny, i tradice předání prstenu je podle mého pozorování jednou z tradic, která není vnímána jako tradice a je hluboko zakořeněná ve společenských strukturách a snoubenci ji málokdy zpochybňují.

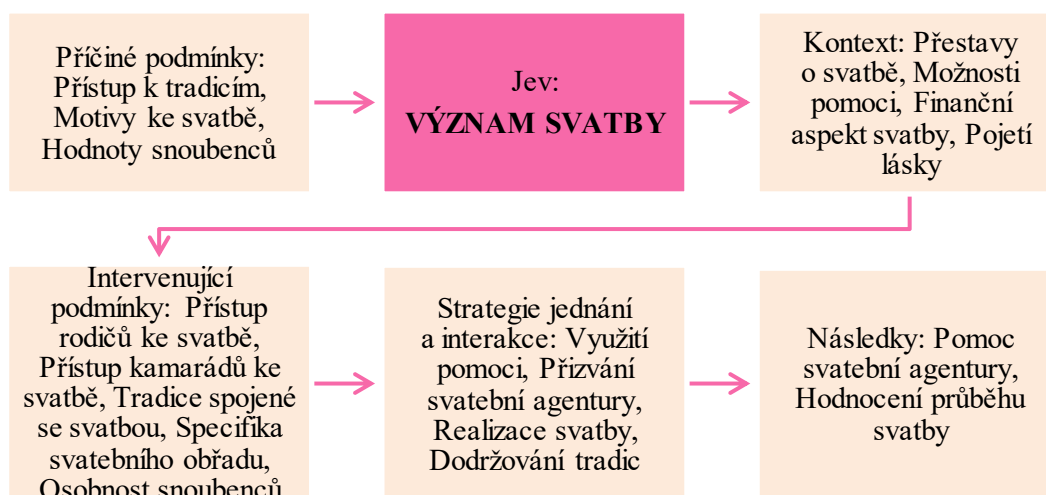
S výjimkou páru č. 6 nebylo zaznamenáno výraznější pochopení pro dodržování tradic na svatbě (P6-M: „*Asi pro mě nejsou důležité konkrétní tradice. Je ale podle mě důležité tradice dodržovat a předávat je dál. Je to nesmírně důležité ve všech oborech lidské činnosti, jinak vše vyčpí a vyšumí, a nic již nebude tradiční. Tak jako jsem já symbolicky požádal o ruku své ženy jejího otce, chci, aby vyvolený/vyvolená mé dcery požádal/požádala mě. Je to nejen projev určité úcty a respektu. A to nejen ke mně, ale právě i k tradici. Těžko se mi to vysvětluje.*“), jejich začlenění do svatby bylo vedeno spíše potřebou naplnit přání rodičů či jiných blízkých či pobavit, tj. jako náplň času v průběhu svatby.

5.6 Axiální kódování

V další fázi kódování jsem vytvořené kategorie a podkategorie, případně jejich vlastnosti, uspořádala do paradigmatického modelu, který umožnil zachytit existující kauzalitu mezi dílčími fenomény a který také sloužil jako podklad pro tvorbu nové teorie, popsané v kapitole 5.3.3.

Paradigmatický model je uveden na obrázku I.

Obrázek 1: Paradigmatický model

Zdroj: autorka práce

Za hlavní jev byla označena podkategorie „Význam svatby“. Podoba svatby se odvíjela od toho, jaký význam jí dotazovaní přisuzovali, zejména s ohledem na své hodnoty, finanční možnosti, ale i přístup k tradicím. Svatba byla dvojicemi nejčastěji pojímána jako oslava jejich vztahu, jich samotných, ale i též jako jedinečná párty, performativní akt.

To, že takto dotazovaní ke svatbě přistupovali, bylo tedy dáno již zmiňovaným přístupem k tradicím (tedy většinou neuznáváním tradic, jejich neznalostí, neochotou

dodržovat tradice ve svém životě), motivy vedoucími ke svatbě (to, co svatba v minulosti znamenala – mimo jiné tím byl započat společný život novomanželů, ovšem v případě dotazovaných byl společný život započat již před mnoha lety – u dotazovaných nebylo v platnosti, navíc motivem bylo především stvrzení společné lásky, její oslava v podobě velkolepé a pokud možno také originální svatby vyjadřující mimo jiné to, jací dotazovaní jsou, jaké mají hodnoty apod.). Tyto aspekty tedy byly přiřazeny k příčinným podmínkám jevu.

Jev je formován kontextem a intervenujícími podmínkami. Z obrázku I vyplývá, že k těmto oblastem byly přiřazeny v rámci kontextu Představy o svatbě, Možnosti pomoci, Finanční aspekt svatby (ten vedl k tomu, do jaké míry bylo možné svatbu zařídit dle vlastních představ a potřeb, jak se prezentovat před hosty, do jaké míry se neomezovat v pojetí svatby s ohledem na finanční nezávislost na rodičích apod.), ale i Pojetí lásky (lásku je z hlediska dotazovaných zapotřebí sytit zážitky, prožívaná láska je „narcistickým“ prodloužením vlastního Self, které se orientuje na požitky, seberealizaci apod.). K intervenujícím podmínkám, tedy širšímu kontextu, byly přiřazeny kódy Přístup rodičů ke svatbě (můžeme si povšimnout, že všichni rodiče dotazovaných nakonec přijímali, byť s menšími či většími výhradami, životní styl a priority, hodnoty svých dětí či jejich partnerů/ek, přizpůsobili se jejich přání a pojetí svatby a sami také nakonec dokázali účastnit se svatby tak, jak od nich bylo ženichy a nevěstami očekáváno), Tradice spojené se svatbou (aby mohla být svatba skutečně pro páry zážitkem, bylo zapotřebí negovat mnohé tradice, často i je devalvovat, nicméně u páru č. 6 bylo možné začlenit do svatby mnohé z tradic a přesto svatbu prožít jako již zmíněný zážitek, což bylo dáno sladěním vlastních hodnot s realizací svatby, přičemž „zážitek“ v tomto případě měl jiný význam – pro tyto páry bylo zážitkem žití tradic, jejich naplnění), Specifika svatebního obřadu (zejména se jednalo o Symboliku svatby, Užitek svatby, Atmosféru na svatbě, Zařizování svatby, Počet hostů, Realizaci svatby) a Osobnost snoubenců.

Strategie jednání a interakce představují v paradigmatickém modelu kódy Využití pomoci (aby svatba skutečně měla význam, jaký měla pro páry a jejich hosty mít, bylo zapotřebí využít svatební agenturu, která umožnila neangažovat se tolik při svatebních přípravách a samotném průběhu svatby, tedy skutečně si ji užít, prožít jako představení, v němž sami vystupují v hlavní roli, přičemž v rámci tohoto kódu v daném modelu je zastoupena i finanční pomoc rodičů, blízkých apod.), tedy i Přizvání svatební agentury, realizace svatby a Dodržování tradic (dodržovány byly zejména tradice, které spadaly do konceptu svatby jako zážitku, performativního aktu, či tradice, kterým dotazovaní sami přikládali význam, v kontextu svých hodnot).

K následkům jednání byly přiřazeny kódy Pomoc svatební agentury a Hodnocení svatby. V tomto hodnocení se odrážel význam, který dotazovaní přisuzují sobě samým, svému vztahu a tomu, co je pro ně důležité, přičemž samo hodnocení se v případě většiny dotazovaných stalo součástí svatby jako celku, toho, jak měla na hosty i samotné páry působit, jaký význam svatby měl být svatebním obřadem a následnými událostmi spojenými se svatebním obřadem demonstrován.

5.7 Svatba jako zážitek

Byť bývá časté užití „jevu“ z paradigmatického modelu za centrální kategorii v selektivním kódování, jak je z obrázku II zřejmé, zvolila jsem vlastnost „Svatba jako zážitek“ za tuto centrální kategorii, neboť právě zážitek byl v souvislosti se svatbou páry nejčastěji akcentován.

Obrázek 2: Schéma nově vytvořené teorie

Zdroj: autorka práce

Svatba sama o sobě je pochopitelně zážitkem, nicméně s využitím svatební agentury získává tento zážitek nový rozměr. Jak jsem již zmínila výše, se svatební agenturou získává svatební den metaforickou dimenzi divadla, přičemž snoubenci zde vystupují v hlavní roli (Correia, Gnoth, Kozak a Fyall, 2015).

Požadavky mých komunikačních partnerů/ek byly mnohdy značně náročné: „*Nejradši bych se ženíl jako Jedi a (ona) jako můj Padawan*“ (P2-M), „*Nejdřív ze všeho jsme hledali*

místo, které by se nám líbilo, bylo v přírodě, a zároveň z praktického soudku, aby se tam pohodlně vešla naše početná rodina a přátelé. Dále jsme hledali vhodného oddávajícího... Zároveň aby náš obřad vyjadřoval nás a nebyl to nějaký „prefabrikát“.“ (P4-F), *„jízdy na poníkovi“* (P5-M). Mnohdy neměli snoubenci příliš jasné představy (P7-F1: *„Já představu neměla žádnou.“*, P9-M: *„Představu jsem neměl ani trochu, v tomhle jsem spoléhal na ***, měli jsme místo a od toho se všechno odpíchlo. Já byl jenom taková podpora (řidič, nosič, podržtaška...“*), nicméně bez ohledu na ne/ujasněnost představ o svatbě byl základním požadavkem právě požadavek, aby svatba byla „zážitek: *„Ideální svatba podle mě neexistuje, existují jen skvělé zážitky, a o tom svatba byla. Měli jsme téma svatby, do které jsme svatbu koncipovali a drželi se v „mantinelech“, ale jinak to bylo spíše volné... Nejhorší byla svatba kamaráda, který celý den proplánoval a nic z toho ve výsledku neměl.“* (P10-M).

Svatební agentura tak měla naplnit požadavek snoubenců na skvělý, jedinečný zážitek, a to jak pro nevěstu a ženicha, tak i pro jejich nejbližší sociální okolí. Bylo zapotřebí skloubit přání nevěsty a ženicha, ale i přání rodičů, kteří tím, jak se na svatbě svatebně podíleli, uplatňovali svůj pomyslný nárok na organizaci svatby a její podobu, v závislosti na investovaném finančním kapitálu. I když snoubenci silně prosazovali své zájmy, nechtěli se podřizovat rodičům, včetně jejich přání na začlenění tradic do svatby, právě finanční kapitál ze strany rodičů byl příčinou nutnosti se podřizovat.

Svatební agentura tak do určité míry zastupovala tradiční roli družby, který podle Broučka dohlížel na průběh svatby (Brouček et al., 2007: 1000). Její role však oproti družbě byly obsahově rozmanitější a celkově početnější: zajistit přípravy na svatbu, bezproblémový průběh svatby, uspořít finanční kapitál, ale i zmírňovat vznikající konflikty mezi nevěstou a ženichem a jejich rodiči.

Johnson uvádí, že svatba je aktem vyžadujícím značnou diplomacii, pakliže se má zdařit spojit svět nevěsty a ženicha v jednotu manželskou. Podle autorky je nezbytné zohledňovat i přání a postoje rodičů (Johnson, 2005: 45). Nutno podotknout, že dotazované páry přistupovaly k zohledňování přání svých rodičů různě: největší respekt vůči přání rodičů jsem pozorovala u páru č. 6, který spolu již dlouho žil v partnerském svazku, měl již i vlastní, společné dítě, a svatba tak představovala určitou formalitu, realizovanou zejména kvůli tradicím (tento pár také nejvíce vyjadřoval úctu k tradicím, a to ve smyslu kulturního i společenského dědictví, tedy i jistého sociálního kapitálu). Naopak nejmenší respekt jsem zaznamenala u lesbického páru č. 7, což bylo ovšem dáno i silným heteronormativním tlakem již na samotný partnerský svazek a společensky tlačeným normativem, který je ve spojení se sexualitou vyžadován i v dalších oblastech života (Foucault, 2003). Velká část

rodiny obou nevěst nepřijímala toto spojenectví, a svatební agentura tak se značnou dávkou diplomacie a taktu vedla rodiny k přijetí přání partnerek stvrdit svůj vztah svatbou, ale i k přijetí jejího průběhu.

Termín respekt, který zmiňují a který je též významným prvkem nově vytvořené teorie (ve spojitosti s respektem vůči přání nevěsty a ženicha), nebyl páry přímo zmiňován v rámci vedených rozhovorů, nicméně právě o respekt ze strany rodičů v oblasti formy svatby a jejího průběhu snoubencům velmi šlo, neboť i přes potřebu prosadit si svoji vlastní podobu svatby bylo pro tyto jedince důležité zachovat si během svatby i po ní dobré vztahy se svými rodinami. Respekt se stal požadavkem kladeným na svatební agenturu a tento termín často zazníval během prvotních domluv na průběhu a organizaci svatby snoubenců se svatební agenturou. Bylo také více specifikováno, co má tento respekt obsahovat: přijmout to, že si páry chtějí svůj slavnostní den užívat dle svých představ a významných hodnot. Přijmout to, že snoubenci mají relativně jasné představy o tom, kdo má být na svatbu pozván. Přijmout skutečnost, že dotazovaní nechtějí tradiční svatbu (P2-F: „*Svičková se šesti, výslužky a klasické svatební dary. Jenže to jsme nechtěli.*“).

Na respekt můžeme nahlížet i jako na symbolický kapitál páru, který je podle Bourdieua spojen velkou měrou také s mocí (Bourdieu, 1998: 80). Tuto moc do určité míry museli snoubenci přijmout, pakliže se zrekli pomoci rodičů s přípravami svatby i jejím financováním.

Dalším důvodem, proč byl za centrální kategorii zvolen právě kód *Svatba jako zážitek*, se týkal společensko-historické proměny významu svatby. Podle Gjuríčové a Kubičky jsou dnes v partnerských vztazích vnímány jako důležité mezníky vztahu jiné události, než je svatba – např. společné bydlení nebo otěhotnění. S výjimkou páru č. 6 svatba nebyla primárně spojována s tradicí či mezníkem vztahu, ale spíše jako oslava tohoto vztahu. Měla tak být velkolepou párty, ale i romantickým okamžikem: „*Svatba je velká romantika a nechtěla jsem o ten zážitek v životě přijít.*“ (P9-F).

Snoubenci také ve svém jednání i v rozhovorech vyjadřovali přisuzování značného významu penězům a konzumu, přičemž do určité míry byl aspekt konzumu spojen i s tím, jak přistupovali ke svým přátelům (P5-F: „*Přátelé, protože je chceme mít u důležitých momentů, protože je nám s nima dobře, protože je s nima zábava.*“). Materiální stránka života je pro mé komunikační partnery/ky důležitá, a to z různých důvodů, z nichž lze uvést kromě konzumu také seberealizaci nebo obecně přání spokojeného a bohatého života (P3-M: „*Žijeme jen jednou a nechci si celý život sedět na balíku peněz, který nikdy za nic nevydám. Zároveň ale rád investuji do věcí, které mi následně vydělávají – nemovitosti atd.*“, „*Peníze jsou podle mě klíčem ke všemu.*“ (P2-M), „*„Za věci, které mě baví a nějak mě*

rozvíjí, utrácím hodně – kultura, kurzy atd.“). Svatba byla pro páry zážitkem značně konzumním. Za peníze, které dvojice měly, bylo možné koupit si takřka cokoliv – svatební agenturu, která pomohla svatbu naplánovat a zorganizovat, ale koordinátorky také vstupovaly do pozic mediátorek v rámci rodících se konfliktních situací a mezi snoubenci a jejich rodiči. Kupován byl koncept svatby a zážitek jako takový.

Pokud zůstanu o aspektu konzumace, bylo možné pozorovat, jak je na svatbu jako zážitek z hlediska konzumního chování nahlíženo odlišně z pohledu žen a mužů. Zatímco pro ženy byly důležité z velké části vztahy mezi hosty, to, zda se budou všichni dobře bavit, jak spolu budou vycházet, jak budou tedy moci také konzumovat tento performativní akt (P1-F: *„Ideální svatba podle nás měla hlavně stmelit nejen nás, ale taky všechny hosty. Věděli jsme, že se tam sejde spousta lidí, kteří tam nikoho nebudou znát a nebo nebudou chtít znát. Přáli jsme si hlavně program, který by tak různorodou společnost zabavil a pomohl roztát ledy.“*), pro většinu mužů (s výjimkou ženicha P6-M) bylo naopak důležitější to, aby se jednalo o dokonalý akt, s důrazem na dílčí aktivity (táborák, zpěv, aktivity jako překvapení, kapela apod.)

Genderovanost svatby však bylo možné pozorovat ve více aspektech, byť obecně dle mého názoru tím, že byla k organizaci svatby využita svatební agentura, byl tento fenomén značně eliminován. Eliminace genderovanosti svatby díky svatební agentuře byla způsobena přesunutím dílčích úkonů spojených se svatbou (její přípravou, průběhem) právě na svatební agentku. Jak uvádí Johnston, Cairns a Baumann, tradiční svatba obsahuje dvě hlavní oblasti, které bývají dávány do spojitosti s feminitou, a to již zmiňovanou konzumaci (zejména se jedná o dekorativní prvky, jakými jsou květiny, móda a výzdoba stolu) a lásku (především ve smyslu budování láskyplného a přátelského vztahu). Svatba však dle téhož zdroje pouze neposiluje kulturní stereotypy týkající se feminity, ale především normalizuje a reprodukuje genderovanou nerovnost. To, čeho je možné povšimnout si u tradiční svatby již na první pohled, je rozdíl v pojmání a demonstraci feminity a maskulinity: feminita je spojována s krásou, čistotou (bílé svatební šaty), ostýchavostí (svatební závoj) a potřebou ochrany (nevěsta je „předávána“ manželovi svým otcem), tj. feminita je podle autorů svatbou stvrzována, zhodnocována. Maskulinita je spojena především s mocí, která je demonstrována v dílčích svatebních rituálech (muž kupuje ženě drahý svatební prsten), ale i s jeho silou (muž přenáší ženu přes práh domu), ale i jeho dominancí ve vztahu (viz pokyn *„a nyní můžete políbit nevěstu“* či prohlášení oddávajícího *„Prohlašuji Vás za muže a ženu“*). Dle téhož zdroje se tak svatba stává v dnešní společnosti, která směřuje (více či méně) k genderové rovnosti, archetypem tradičního rozdělení ženské a mužské role ve světě (Johnson, Cairns a Baumann, 2017: 235). Zároveň tuto svatební performaci maskulinity a

femininity můžeme vztáhnout ke konceptu performativity Judith Butler, která nahlíží na zdánlivě přirozené opakování gest a forem chování jako na způsob, kterým je nám gender vpisován do těl (Butler, 2003).

Pokud ještě zůstanu u genderového aspektu svatby, v kontextu výše uvedeného stojí za pozornost, že být takřka všechny páry vyjadřovaly nezájem o tradice, jejichž začleňování do svatby se stávalo především úlitbou vůči přání rodičů (opět s výjimkou páru č. 6), všichni dotazovaní byli za jedno, že tradice, která má svůj smysl a o které ani neuvažovali/y, že by ji vynechali/y, byl svatební prsten, který je tak z hlediska genderovanosti svatby znakem maskulinity (P3-M: „*chceme být okroužkování, ať to je na první pohled všem jasné.*“). Stírání rozdílů mezi genderem však bylo možné pozorovat i v této oblasti, kdy nebylo výjimečné, že svatební prsteny kupovali svatebčané společně, včetně jejich úhrady.

Poslední projev genderovanosti svatby, který zmíním, se týkal příprav svatby. I když se na většině těchto úkolů podílela svatební agentura (tedy její pracovnice, koordinátorky svatby, nicméně dle mého názoru i skutečnost, že v tomto druhu podnikání působí především ženy, svědčí o heteronormativním pohledu veřejnosti na svatbu), i sami snoubenci zajišťovali vybrané úkony spojené se svatbou – a byly to zejména nevěsty a jejich matky, které se na organizaci svatby podílely. Např. v případě páru č. 4 se na přípravě svatby podílela nevěsta a její matka, případně sestra. Tyto tři ženy dále rozdělovaly úkoly příbuzným, veškeré návrhy ze strany svatební agentury byly opět konzultovány nevěstou s matkou a sestrou. V tomto případě plnila svatební agentura spíše roli pomocnou, s cílem koordinovat dílčí činnosti, sladovat je, směřovat je k tomu, aby jejich výsledná podoba umožňovala všem zúčastněným svatbu si užít. Pochopitelně i v rámci páru nevěsta-ženich bylo možné všimnout si rozdílů, o nichž referuje Snieczer (2005): „*Spíš jsme řešili se ženou, jestli na ubrusy azurovou, nebo nebeskou modř, ale tím si asi projde každý chlap.*“ (P4-M). „*Představu jsem neměl ani trochu, v tomhle jsem spoléhal na ***, měli jsme místo a od toho se všechno odpíchlo. Já byl jenom taková podpora – řidič, nosič, podržtaška...*“ (P9-M). Souhlasím tedy se Snieczerem v tom, že ženy vystupují ve svatebních přípravách jako ty hlavní a opravdu se celému plánování věnují mnohem více, než muži a to nejen samotné nevěsty, ale i matky snoubenců. Také reflektuji fakt, že i když sledované nevěsty obecně přenechaly většinu zařizování na svatební agentuře, přesto to byly právě ženy, které s agenturou po celou dobu příprav komunikovaly a řešily vše potřebné. Také zde navážu na Havelkovou (2015a), která se vyjadřuje k manželstvím za státně-socialistického režimu a tvrdí, že je to především žena, která udržuje fungující manželství. Samozřejmě jsem si vědoma kontextuálních rozdílů, ale přesto mě tato úvaha vede k tvrzení, že je to také žena, která svým úsilím při plánování svatby přispívá také k jeho vzniku.

Aby mohla být svatba pro novomanžele zážitkem, a to v kontextu metafory divadelního představení, nikoliv např. aktem tradičním, jehož cílem je předat rodičem své dítě budoucímu partnerovi/ce, uznat svébytnost nového páru, bylo nutné jasně distribuovat moc v tomto performativním aktu. V souvislosti s tím svatební agentura přebírala značnou část moci, kterou jí udělili nevěsta a ženich, v neprospěch udělení moci rodičům (rodiče si kvůli finančnímu zajištění svatby nárokovali moc rozhodovat o tom, kdo bude na svatbu pozván, jaký bude její průběh, jaké tradice budou zachovány). Moc rodičů byla transformována do podoby pomoci snoubencům a pomoci svatební agentury, jak je zachyceno ve schématu nově vytvořené teorie.

Manželství v sobě nese mnoho významů a z normativního hlediska je dle Hunter chápáno jako legitimní znak přechodu jedince z období dětství a dospívání do dospělosti. (Hunter, 2011: 308). Zmiňovala jsem fenomén vynořující se dospělosti, značící určitou neukotvenost mladého dospělého v období dospělosti, který nechce přijmout heteronormativní pohled společnosti na to, jaká je role dospělé ženy a dospělého muže – namísto toho dnešní mladí dospělí cestují, mění zaměstnání, oddalují vstup do manželství (Wiesnerová, 2013). Zůstanu-li u problematiky moci a svatby jako genderovaného aktu, pak na přístup dotazovaných párů ke svatbě jako k zážitku můžeme nahlížet jako na protest vůči normativním požadavkům společnosti vůči mladým lidem, který je podle Arnetta patrný zejména u některých kultur: např. v Asii je na mladé ženy vyvíjen společností tlak na to, aby si našly manžela, provdaly se a měly děti, přičemž tento kulturní vliv je zřejmý také u asijských přistěhovalců v USA. Nicméně podle autora i v moderních zemích můžeme pozorovat požadavek na vstup do manželství a počátek plození dětí ženami v rané dospělosti, kdy se hranicí stává věk 30 let. (Arnett, 2015: 97). Můžeme se tedy domnívat, že odmítání tradic, a naopak pojmání svatby jako zážitku, bylo v případě pozorovaných párů výrazem odmítání tlaku společnosti na to, kým by tito jedinci měli být. Zatímco v minulosti nebyla často svatba svobodnou vůlí ženy a muže, neboť jejich rodiny určovaly, zda, kdy a jak měly žena a muž (a která žena a muž) vstoupit do manželství (Sweetman, 2003: 4), páry si samy zvolily, že vstoupí do manželství, a s pomocí svatební agentury, které předali/y část svých kompetencí a moci, odmítali/y představy rodičů o svatbě, které se týkaly zejména začlenění tradic do svatby. Jedná se ovšem o domněnku, kterou by bylo vhodné dále zkoumat např. navazujícím výzkumem, v němž by byla pozornost zaměřena na promítnutí proměny genderovanosti svatby do postojů vůči tradicím, tedy tradičním svatebním zvykům. Nutno ovšem podotknout, že byť se dvojice bránily tradicím a zejména v rozhovorech zdůrazňovaly/y svoji touhu a potřebu mít svatební den podle svých představ, nenaplnovat heteronormativní požadavky rodičů o průběhu tohoto dne, zejména s využitím pozorování

bylo zřejmé, že tyto svatby – byť byly unikátním zážitkem s důrazem na zábavu a komfort – byly zatíženy značnou genderovaností, která ovšem byla do průběhu svateb vnášena velkou měrou rodiči, a to díky moci, kterou tito měli, což se tedy odvíjelo od jejich finanční pomoci snoubencům.

Skutečností však také zůstává, že páry měly velké obavy, zda netradiční svatbu jejich rodiče či širší sociální okolí přijmou. Na svatební agenturu tak vznášeli/y požadavek vysvětlit rodičům výhody využití svatební agentury (důraz byl opět kladen na finanční kapitál a možnost prožívat svatbu jako zážitek veselí a zábavy – paradoxně svatební agentura pomohla snoubencům uspořít peníze nabídkou osvědčených dodavatelů, změnou koncepce stravování na svatbě, ale také radou, že lze svatební hosty požádat o finanční svatební dar apod.) a též zmírňovat případné konflikty, či je odstraňovat již při jejich vzniku. Byly to především koordinátorky svatební agentury, se kterými se snoubenci radili o průběhu svatby, svěřovali se jim, předávali jim svoji důvěru, nikoliv rodiče nevěsty a ženicha.

Svatební tradice, jak jsem již také uváděla, byly snoubenci odmítány (s výjimkou páru č. 6, který naopak považuje tradice za velmi důležité: *„(je) podle mě důležité tradice dodržovat a předávat je dál. Je to nesmírně důležité ve všech oborech lidské činnosti, jinak vše vyčpi a vyšumí a nic již nebude tradiční. Tak jako jsem já symbolicky požádal o ruku své ženy jejího otce, chci, aby vyvolený/vyvolená mé dcery požádal/požádala mě. Je to nejen projev určité úcty a respektu. A to nejen ke mně, ale právě i k tradici. Těžko se mi to vysvětluje.“* (P5-M). I přes odmítání tradic na svatbě nakonec byly tradice zastoupeny na svatbách dotazovaných poměrně hojně – jednalo se např. o krájení svatebního dortu, společné jezení nevěsty a ženicha polévky z jednoho talíře, rozbíjení talířů, dražba podvazku, hod kyticí, posypání rýží, první tanec. Nevěsta a ženich si také vyměnili svatební prsteny a přijímali dary. Odmítána však byla většinou tradiční hostina.

Důvodů, proč tomu tak bylo, lze určit více. Tradiční hostina byla pro páry nákladnější než občerstvení v podobě rautu, bufetu, ovocného baru apod. Především se však jednalo o prvek pro páry zcela nezábavný: *„Tradiční hostinu jsme zrušili, protože jsme nechtěli žádný strojený oběd, kde budou muset všichni zdvořile konverzovat, vztahy v naší rodině jsou všelijaké. Radši jsme zvolili občerstvení na zahradě, grilovačka, chlebičky, žádné násilí... bavil se kdo chtěl, s kým chtěl.“* (P5-F), P10-M: *„Nechtěli jsme, aby si všichni na povel museli sníst polévku atd.“*, P10-F: *„není to takové nucené jako společná hostina“*. „

Tradiční hostina ztratila v podobě svatby dotazovaných zcela svůj význam, který Ganep se zakončením vyjednávání o ekonomických podmínkách mezi účastníky daných společenství, tj. rodů, které jsou svatbou spojovány (VanGennep: 123). Žádné vyjednávání většinou neprobíhalo, dotazovaní/é byli/y těmi, kdo svatbu – s využitím

svatební agentury řídili, což bylo dáno poměrně silnou mocenskou pozicí dotazovaných danou vlastnictvím finančního kapitálu. Podobně však pozbyly na významu i jiné tradice, dotazovaní/é ani nejevili/y zájem blíže se s nimi seznámit. Samotná svatba tak měla jedinečný ráz – byla koncipována jako velkolepý zážitek. Jedinečný, o kterém se bude dlouho mluvit, originální, kterým se dotazovaní/é odlišili/y od masy jiných nevěst a ženichů. I v tomto ohledu je možné vnímat stírání významu nejen tradic, ale i genderu.

Dotazovaní/é dávali/y okázale aktérům svatby najevo, že oni jsou jiní než všichni ostatní. Zaujmout tuto pozici bylo možné zejména ze tří důvodů: prvním byla symbióza muže a ženy v jeden celek, zamilovaný pár, který sdílí většinu svých hodnot a který tak má jedinečnou kvalitu, opravňující k originalitě, i za cenu možných konfliktů s okolím. Svatba však pochopitelně měla být dokonalá, proto byla přizvána svatební agentura, která tak představovala druhý faktor, umožňující zaujmout dvojicím výlučnou pozici těch, kteří jako jediní mají právo určovat, jaká svatba bude. Především se však jednalo o zmiňovaný kapitál, který se stal prostředkem moci, pomocí kterého dotazovaní/é zvítězili/y svými přáními nad požadavky rodičů – rodiče byli „degradováni“ ze své pozice autority, resp. expertů, neboť ta byla obsazena svatební agenturou.

Shrnu-li zjištěné výsledky, domnívám se, že svatbu organizovanou s pomocí svatební agentury lze vnímat jako akt prosazení vůle a moci nevěsty a ženicha, a to vůči rodičům, potažmo společnosti, která vyvíjí na mladé dospělé tlak přizpůsobit se konvencím. Konvence ovšem v pojetí dotazovaných znamenají nudu, konformitu, které se dotazovaní brání, což dávali najevo okolí i tím, jakou svatbu si sami/y, resp. s pomocí svatební agentury zorganizovali/y. Nebylo zapotřebí (alespoň na základě verbálních proklamací) pomoci rodičů, přestože svatba je aktem, ve kterém je pomoc rodičů běžná – a do jisté míry je i poslední oficiální pomocí, ve smyslu předání péče a odpovědnosti za své dítě novému partnerovi/partnerce. Stejnou měrou pak byl zřejmý, a to zejména v rámci pozorování (domnívám se, že si dvojice příliš neuvědomovaly svoji revoltu vůči heteronormativní morálce se zřetelem k genderové nerovnosti, neboť toto téma bylo v rozhovorech opomíjeno, přecházeno, resp. dotazovaní zdůrazňovali svůj jednotný pohled na hodnoty a tradice a jejich zastoupení na svatbě), posun ve vnímání genderovanosti svatby, kdy s využitím svatební agentury a eliminací tradic na svatbě byl tak tento performativní akt méně genderovaný, než je běžné v tradičním konceptu svatby.

Zážitek však byl páry hodnocen jako jedinečný a dle mého názoru v souladu s hodnotami dotazovaných. K těm patří mimo jiné peníze jako prostředek k realizaci toho, co je pro páry důležité. Byť se, dle mého názoru, nepodařilo dvojicím realizovat svoji svatbu jako přechodový rituál, kterým tento akt bezesporu je či býval, povedlo se jim zachovat si

svoji vnitřní integritu, nezradit své ideály, a začít budovat rodinu novou, postmoderní, značně odlišnou od rodiny rodičů, včetně odlišného pojmání ženské a mužské role, což bylo nejvíce zřejmé u lesbického páru.

6 Závěr

Svatba je považována za zážitek, který by měl být jedinečný a nezapomenutelný. Stává se oslavou lásky nevěsty a ženicha, představuje ovšem také spojení dvou rodů, a to v ideálním případě spojení trvalé, generující nové potomky. Podoba dnešních svateb se však značně liší od svateb minulých, přičemž není nutné provádět srovnání hluboko do minulosti – ještě v minulém století byla koncepce svatby především záležitostí rodičů nevěsty a ženicha, kteří se jejich vůli značně podrobovali.

Jaké jsou dnešní svatby? Konají se na netradičních místech a fotografiemi ze svatby se již nelistuje v rodinných albech, ale na sociálních sítích. Již se nedodrhuje tradiční oběd v podobě např. slepičí polévky s nudlemi – jedí se kanapky, a to ve stoje, namísto sezení rodů zastoupených jejich členy u společného stolu v rámci svatební hostiny. Dnes již také nebývá výjimkou, že se na organizaci svatby nepodílejí především rodiče nevěsty a ženicha či přímo oni sami, ale tento úkol přebírají svatební agentury. Důvodů může být mnoho – nedostatek času, snaha předat nepříjemný úkol někomu zvenčí, či se spolehnout na profesionály, kteří zajistí, že svatba bude bez starostí a dokonalá.

V diplomové práci jsem se zaměřila na specifika svateb organizovaných svatební agenturou. V teoretické části byly charakterizovány relevantní pojmy a témata. Zabývala jsem se tím, jak se proměnilo dnešní manželství, a to i se zřetelem k problematice genderu a proměně mužské a ženské role v této instituci. Pojednáno bylo také o faktorech, které vedly k proměně partnerských vztahů do dnešní podoby. Detailněji jsem také popsala hlavní atributy svatby, přičemž pozornost jsem věnovala především tradicím.

Na teoretická východiska jsem navázala realizací vlastního výzkumného šetření, které jsem koncipovala jako kvalitativní. Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké důvody vedou k rozhodnutí využít svatební agenturu k organizaci vlastní svatby a jaký dopad má tento aspekt na realizaci svatby, se zřetelem k rodinným vztahům, finančnímu aspektu svatby a dodržování tradic. Metodou výzkumu byla etnografická sonda, technikami výzkumu bylo pozorování a polostrukturované rozhovory. Dotazovanými výzkumu byly nevěsty a ženichové z deseti párů, kteří k realizaci své svatby využili svatební agenturu. Data získaná z polostrukturovaných rozhovorů byla analyzována pomocí zakotvené teorie.

V rámci otevřeného kódování jsem určila čtyři hlavní kategorie, a to *Osobnost snoubenců*, *Specifika svatebního obřadu*, *Využití pomoci* a *Tradice spojené se svatbou*. Po uspořádání těchto kategorií a jejich podkategorií do paradigmatického modelu navrženého Straussem a Corbin jsem identifikovala jako centrální kategorii tvořící základ nově vytvořené teorie kategorii *Svatba jako zážitek*. Právě takto byla svatba snoubenci pojímána především,

tedy jako oslava jedinečnosti nevěsty a ženicha, resp. jimi vytvořeného páru. Tento přístup byl ovlivněn hodnotami dotazovaných, k nimž patří mimo jiné i možnost seberealizovat se, žít podle svých představ, dále specifické pojetí lásky jako lásky značně egocentricky zaměřené (ve smyslu důrazu za komfort, konzum, zábavu), ale i finančními možnostmi dotazovaných.

V této oblasti (financování svatby) jsem zaznamenala značný rozpor mezi tím, co jsem pozorovala a o čem páry hovořily v rozhovorech. V těch většinou zaznívalo, že velkolepá svatba dle představ dotazovaných s přizváním svatební agentury byla možná, neboť měli na svatbu dostatečné finanční prostředky. Ty se také stávaly v pojetí dotazovaných nástrojem moci, způsobem, jak si prosadit své představy u rodičů, kteří se naopak klonili ke svatbě „klasické“, s dodržováním svatebních tradic. Dotazovaní si mohli dovolit jít do konfliktu s rodiči, neboť se zaštitili svatební agenturou, která se stala jakýmsi hromosvodem, profesionálním moderátorem/kou, kdy experty na svatbu nebyli rodiče nevěsty a ženicha, ale právě svatební agentura. Rozpor, který zmiňuji, se týkal skutečnosti, že většinou byla svatba alespoň částečně zajištěna z finančních zdrojů rodičů.

Cíl výzkumu i cíl práce považuji za naplněný. Důvody, které páry vedly k využití svatby, se týkaly zejména přání organizovat si svatbu po svém, bez zásahů rodičů, realizace ústupků, které by znemožnily, aby svatba dotazovaných byla originálním zážitkem, událostí moderní, oproštěnou od svazujících tradic. I přes najmutí profesionálů, kteří mohli narušit klasické genderové role a dělbu práce u svatebních příprav a převzít dílčí úkoly jsem ovšem zaznamenala silnou genderovanost u celého procesu vyjednávání, příprav i průběhu svatby, kterou si mnohdy snoubenci ani neuvědomovali. Stejně tak tradice, kterým se původně snažili vyhnout většina z nich dodržovala nejen díky působení moci rodičů, ale i proto, že si je nevědomky přáli sami prožít.

Jeden z ženichů, resp. jeho matka na zapojení svatební agentury do příprav a realizace svatby dotazovaných uvedla, že jim svatební agentura „zachránila zadek“. Domnívám se však, že tato záchrana byla mnohem širší – zachovány byly některé tradice, především však relativně vřelé rodinné vztahy. Zachovány však byly i představy dotazovaných o výjimečném dni, který pro ně svatba představovala – zážitek, který je jedinečný a nezapomenutelný, potvrzující výlučnost jejich vztahu, originalitu, kterou se vyznačuje nejen vztah, ale též sami dotazovaní.

7 Seznam literatury

- ARNETT, Jeffrey Jensen. 2015. *The Winding Road from the Late Teens Through Twenties*. 2nd ed. New York: Oxford University Press.
- BAUMANN, Zigmund. 2004. *Individualizovaná společnost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta.
- BECK, Ulrich, BECK-GERNSHEIMOVÁ, E. 2007. *Families in a runaway world*. In: SCOTT, Jacqueline; TREAS, Judith; RICHARDS, Martin. *The Blackwell companion to the sociology of families*. Malden: Blackwell Publishing.
- BECK, Ulrich, Elisabeth Beck-Gernsheim. 1995. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
- BOLOGNE, Jean-Claude. 1997. *Svatby: Dějiny svatebních obřadů na Západě*, Praha: Volvox Globator.
- BOURDIEU, P.; PASSERON, J.-C. *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: SAGE, 1977.
- BOURDIEU, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- BOURDIEU, Pierre. 2004. *The Forms of Capital*. In BALL, S. (ed.). *The RoutledgeFalmer Reader in Sociology of Education* (s. 15–29). London and New York: Routledge.
- BROUČEK, Stanislav a kol. 2007. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filosofické fakulty Masarykovy university v Brně v nakl. Mladá fronta
- BUTLER, Judith. 2003. *Trampoty s rodou. Feminizmus a podryvanie identity*. Bratislava: ASPEKT
- COLEMAN, J. *Social Capital and the Creation of Human Capital*. In *American Journal of Sociology*, 94 Supplement, 1988, pp. 52–120.
- CORREIA, Antonia; GNOTH, J.; KOZAK, M.; FYALL, A. (Eds). 2015. *Marketing Places and Spaces*. Wagon Lane: Emerald Group Publishing.
- DE-SINGLY, Francois. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.
- DISMAN, Miroslav. 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum.
- FERJENČÍK, Ján. 2000. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál.
- FLICK, Uwe. 2009. *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage.
- FOUCAULT, Michel. 1978. *The History of Sexuality. Volume I: An introduction*. New York: Pantheon Books.

- FOUCAULT, Michel. 1981. *The History of Sexuality, Vol 1: An Introduction*. Middlesex: Penguin Books.
- FOUCAULT, Michel. 1999. *Dějiny sexuality I: Vůle k vědění*. Praha: Hermann & synové.
- FOUCAULT, Michel. 2003. *Dějiny sexuality II: Užívání slasti*. Praha: Hermann & synové.
- FREEMAN, Elisabeth. 2003. *The Wedding Complex: Forms of Belonging in Modern American Culture*. Durham: Duke University Press.
- FREVERT, Ute. *Lidská práva a povinnosti žen na konci 18. století: Měšťanský projekt*.
- FROLEC, Václav. 1983. *Svatební obřad a životní způsob*. In FROLEC, Václav (Ed.). *Svatební obřad: Současný stav a proměny*. Brno: Blok.
- GIDDENS, Anthony. 1991. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- GIDDENS, Anthony. 1993. *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- GIDDENS, Anthony. 2012. *Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Vyd. 1. Praha: Portál.
- GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, J. 2003. *Rodinná terapie: systemické a narativní systémy*. Praha: Grada.
- GOODE, William. J. 1964. *The Family*. New Jersey: Prentice-Hall
- GUBA, Egon G., LINCOLN Y. S. 2005. *Paradigmatic Controversies, Contradictions, and Emerging Congluences*. In Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln (eds.). *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage.
- HAVELKOVÁ, Barbora. 2015a. Část I: Gender jako sociální kategorie. In HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ (Eds.). *Vyvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- HAVELKOVÁ, Hana. 2015b. (De)centralizovaná genderová politika: Role Státní populační komise. In HAVELKOVÁ, Hana a Libora OATES-INDRUCHOVÁ (Eds.). *Vyvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- HENDL, Jan. 2000. *Kvalitativní výzkum: metody a aplikace*. Praha: Portál.
- HUNTER, Erica. 2011. *Change and continuity in American marriage*. In SEIDMAN, Steven, FISCHER, Nancy; MEEKS, CH. (Eds). *Introducing the New Sexuality Studies*. 2nd ed. Abingdon, New York: Routledge.
- CHALOUPKOVÁ, Jana; ŠALAMOUNOVÁ, P. 2004. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- CHODĚRA, Oldřich. 2002. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada

- ILLOUZ, Eva. 1997. *Consuming the romantic utopia: love and the cultural contradictions of capitalism*. Berkeley: University of California Press.
- JAKUBÍKOVÁ, Kornelia. 2007. Systém a funkcia darov. In TARCALOVÁ, Ludmila et al. *Dary a obdarovávaní*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum.
- JANČÍKOVÁ, Eva. 2012. *Historie svateb od nejstarších dob po současnost*. Praha: Epoque.
- JOHNSON, Judith Anne. 2005. *The Wedding Ceremony Planner: Essential Guide to the Most Important Part of Your Wedding Day*. Naperville: Sourcebooks.
- JOHNSTON, Josee; CAINRS, K.; BAUMANN, S. 2017. *Introducing Sociology Using the Stuff of Everyday Life*. New York, Abingdon: Routledge.
- KATRŇÁK, Tomáš. 2000. *Moderní partnerské vztahy a jejich proměna v době pozdní modernity* In Sociologický časopis, 2000, Vol. 36 (No. 3: 307-316)
- KESSLER, J. Suzanne, McKENNA, W. 1985. *Gender : An Ethnological Approach*, Chicago: The University of Chicago Press.
- LEATHERBY, Gayle. 2003. *Feminist Research in Theory and Practice*. Philadelphia: Open University Press.
- LUHMANN, Niklas. 2002. *Láska jako vášeň: Paradigm lost*. Praha: Prostor. Obzor (Prostor)
- MARX, Karl. 2005. *Kapitál: kritika politické ekonomie*. 3. vyd. Praha: Svoboda.
- MAUSS, Marcel. 1999. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- MLČOCH, Lubomír. 2014. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Vyd. 2. Praha: Karolinum.
- MOŽNÝ, Ivo. 1990. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok.
- MOŽNÝ, Ivo. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon.
- MOŽNÝ, Ivo. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Slon.
- NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. 2007. *Etnografie (Jedna ruka kreslí druhou aneb Jak se dělá etnografický výzkum)*. In: ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ (Eds). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál.
- NESVATBA, Petr. 1999. *Slovník základních pojmů z filosofie*. Praha: Fortuna.
- OECD. 2001. *The Well-Being of Nations: the Role of Human and Social Capital*. Paris: OECD.
- OTIS-COUR, LEAH. 2003. *Rozkoš a láska*, Praha: Vyšehrad.

- PARSONS, Talcott; BALES, R.F..1968. *Family: socialization and interaction process*. London: Routledge & Kegan Paul.
- PLAŇAVA, Ivo. 2005. *Průvodce mezilidskou komunikací*, Praha: Grada.
- RABUŠIC, Ladislav. 2001. *Kde ty všechny děti jsou?: Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON
- RAMAZANOGLU, Caroline; Holland, J. 2004. *Feminist methodology: challenges and choices*. London: SAGE Publications.
- REINHARZ, Shulamit. 1992. *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press.
- RENZETTI, M. Claire, Curran, D. J. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum
- ROUSSEL, Louis. 1992. *Sociální status milostného citu*. Sociologický obzor 1, č. 1: 12-18.
- SEDLÁČKOVÁ, Markéta. 2006. *Rodina, důvěra a demokratická společnost*. In: HAMPLOVÁ, D. a kol: *Životní cyklus, sociologické a demografické perspektivy*, Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- SIROVÁTKA, Oldřich. 1983. *Otázky výzkumu svatebních obyčejů*. In FROLEC, Václav (Ed.). *Svatební obřad: Současný stav a proměny*. Brno: Blok.
- SNIEZEK, Tamara. 2005. *Is It Our Day or the Bride's Day? The Division of Wedding Labor and Its Meaning for Couples*. *Qualitative Sociology*.
- STRAUSS, Anselm L., CORBIN, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky zakotvené teorie*. Brno, Boskovice: Podané ruce, Albert.
- SWEETMAN, Caroline. 2003. *Gender, Development and Marriage*. Oxford: Oxfam.
- ŠEĐOVÁ, Klára. 2007. *Zakotvená teorie*. In: ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ (Eds.). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál.
- ŠPRINCOVÁ, Veronika. *Postavení žen v Československu v období let 1948-1989*. In HAVELKOVÁ, Hana, OATES-INDRUCHOVÁ, L. (Eds.). 2015. *Vyvlastněný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- TARCALOVÁ, Ludmila. 2007. *Dar jako životní fenomén*. In TARCALOVÁ, Ludmila et al. *Dary a obdarovávání*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum.
- TUČEK, Milan. 1998. *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- VAN GENNEP, Arnold. 1997. *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů*. Praha: Lidové noviny.
- VEČERNÍK, Jiří; MATĚJŮ, P. 1998. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Praha: Academia.

- VESELÝ, Arnošt. 2006. *Teorie mnohačetných forem kapitálů*. Praha: FSV UK,.
- WATT, Ian. 2000. *The rise of the novel: studies in Defoe, Richardson and Fielding. 2nd american edition*. Berkeley: University of California Press.
- WEST, Candance; ZIMMERMANN D.H. 1987. *Doing gender in Gender & Society Vol. 1, No. 2., pp. 125-151*.
- Zákon č.946/1811 sb., občanský zákoník

Internetové zdroje

- EPPI. 2018. *Symbolika a obrázky z dějin snubních prstýnků*. [online] [cit. 2018-05-20]. Dostupné z: <https://www.eppi.cz/napoveda/tipy/svatba/snubni-prsteny-symbolika-a-historie>
- FLORA, Jan ; FLORA, Cornelia Butler (nedat.) *Community Capitals: A Tool for Evaluating Strategic Interventions and Projects*. [online] [cit. 2018-03-21] Dostupný z WWW: <http://www.ncrcrd.iastate.edu/projects/commcap/7-capitals-handout.pdf>
- KALÍŠKOVÁ, Klára. 2017. *Idea pro volby 2017. Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu*. [online] [cit. 2018-05-06]. [cit. 2018-05-23] Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_7_2017_Podpora_rodin_s_detmi/mobile/index.html#p=1
- SCHULLER, Tom ; BYNNER, John ; FEINSTEIN, Leon. 2004. *Capitals and Capabilities*. London: Centre for Research on the Wider Benefits of Learning. [cit. 2018-02-16] Dostupné z WWW: <http://www.learningbenefits.net/Publications/DiscussionPapers/CapsCaps.pdf>
- WEISNEROVÁ, E. 2013. Arnett: *Mladí lidé věří, že se budou mít líp*. Masarykova univerzita. [online] [cit. 2018-06-18]. Dostupné z: <https://www.online.muni.cz/veda-a-vyzkum/4032-arnett-mladi-lide-veri-ze-se-budou-mit-lip>

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor s ženichem P6-M:

1. Proč jste se chtěli vzít?

Odpověď: Páč nám to přišlo, po sedmiletém soužití a zplození dcery které již byly, tou dobou, dva roky, jako logický a správný krok. Měli jsme se rádi, plánovali jsme i nadále společnou budoucnost a neposlední řadě jsme tak pomyslně rodině odpárali jakousi neúplnost.

2. Měli jste představu o tom, jak má ideální svatba vypadat? Jaké momenty považujete za nejdůležitější?

Odpověď: Zcela jasnou představu ne. Určitě byla naše představa svatby klidné, veselé, alespoň částečně romantické v pěkném prostředí. A také svatby v rozumné velikosti. HLAVNĚ ALE SVATBY BEZ STAROSTÍ. Myšleno starostí novomanželů a svatebních hostů v průběhu svatby. Například po příchodu nebude ženich jako pošuk usazovat lidi na svá místa, nebude unavené rozvážet, nebo jim shánět taxíka, nevěsta nebude běhat po kuchyni a nedejbože dodělávat občerstvení a podobně.

3. Co jste nejdříve rozmýšleli a zařizovali?

Odpověď: Nejprve pochopitelně termín. Dále podobu prstýnků a šaty nevěsty. Poté oblek ženicha. Nakonec seznam hostů, místo atd...

4. Které osoby jsou pro Vás na svatbě zásadní (bez kterých si svatbu neumíte představit) a proč?

Odpověď: Především nejbližší rodina. Tedy rodiče, děti, sourozenci, prarodiče, další nám blízcí (myšleno citově) příbuzní a přátelé a blízcí kamarádi.

5. Jaký význam má podle Vás Vaše svatba pro hosty? Proč si myslíte, že chtějí přijít?

Odpověď: To je zajímavá otázka. Myslím že ne každému (byť opravdovému příteli) se chce vždy na svatbu. /úsměv - smích/ Ale jinak svatba, jakožto akce, má kolem sebe jakési fluidum/auru veselí, lásky, štěstí, radosti. Obecného pozitiva. Jakéhosi příslibu radostné budoucnosti. A to i pro ty, kteří jsou ve svazku manželském již delší dobu, takže vědí, že přijdou i krušné a zlé chvíle. To je ten důvod. Prostě na svatbu dvou lidí, kteří spolu žijí několik let v „itálii“ a hádkách jdou lidi na svatbu raději (i když tuší, jak to dopadne), než na pohřeb stoleté osoby, která několik let trpěla a skon byl pro ni opravdovým požehnáním.

6. Kdo všechno s přípravami a zařizováním svatby pomáhal?

Odpověď: V prvních momentech pár rad přidali lidi z blízkého okolí. Rodiče, kamarádi, přátelé. Poté již byla představa svěřena najmuté organizátorské firmě. S tou bylo vše prokonzultováno, nalezeno řešení, a především jí byla jasně vymezena a naprosto a bezesbytku svěřena pravomoc k rozhodování, sjednávání a vyřizování.

7. Kdo měl na starost, jaké úkoly u příprav a v samotný den svatby? Kdo se o co staral?

- *Nevěsta a ženich: Vítání hostů...*
- *Nevěsta: Především reprezentace, páč je nejkrásnější a nejlepější na světě. : -) O něco větší slovo při výběru oblečení, jídla, pití a organizace.*
- *Ženich: Drobná pomoc při výběrech a organizaci*
- *Rodiče: neměli žádné úkoly*
- *Svědek ženicha + uvést pohlaví: male – bavit svatebčany. : -)))*
- *Svědkyně nevěsty + uvést pohlaví: female – o úkolech pro ni nevím*
- *Přátelé: přijít včas*
- *Koordinátorky: Pomoc při výběru všeho (od jídla a pití po zábavu)*

8. Co jste si od najmutí agentury původně představovali? S čím konkrétně měli hlavně pomoci?

Odpověď: Poradit, vybrané sehnat - sjednat - koupit. Největší pomoc ale tkvěla v kompletním zorganizování a v koordinaci celé akce. Včetně rozhodování drtivé většiny věcí v průběhu celé akce. K tomu jim byla svěřena téměř neomezená pravomoc. O takovéto pravomoci byli svatebčané taktně informováni.

9. Můžete prosím uvést příklady, kdy jste podle rad koordinátorky změnili původní plány?

Odpověď: Například výběr, občerstvení a místa, s kterým poradili dle svých zkušeností. Přeci jen plánovali více svateb nežli my. Dále výběr a způsob podávání pití zvládali zkušeně.

10. Měl k najmutí/angažování agentury před svatbou někdo z účastníků komentář?

Odpověď: Ano. Některým se to zdálo jako zbytečné utrácení financí.

11. Jak se k najmutí agentury staví hosté po svatbě?

Odpověď: Většinou byli spokojeni a mile překvapeni, jak mohou „zcela cizí osoby“ zapadnout do soukolí svatby. Organizovat a rozhodovat jako placená služba, ale přitom tak nepůsobit, a naopak být vnímány jako přirozená (a milá) součást (všech svatebčanů, potažmo celé akce).

12. Kdybyste mohli, rozdělili byste nyní kompetence jinak?

Odpověď: Ano. Koordinátorky by byly kompetentní úplně ke všem úkonům. Tedy kromě výběru šatů, prstýnků a pochopitelně kromě schvalování financí – těch hlavních, nemyslím tím schvalování „drobných“ výdajů v průběhu svatby. Například rozhodnutí, zda někomu mohou zavolat taxíka, či nikoliv.

13. Jakou představu o Vaší svatbě mají/měli Vaši rodiče? Jaký průběh čekali?

Odpověď: Matka ženicha neměla žádnou představu a do ničeho neměla tendence remcat. Matka nevěsty taktéž, měla pouze tendence pomáhat. V tom smyslu,

že pomoc s čímkoli nabídla, ale nic nevnucovala. Otec nevěsty se taktéž do něčeho „necpal“, nabídl pomoc s čímkoliv, co bude potřeba.

14. Víte, jaké části svatby byly zásadní na svatbě Vašich rodičů pro ně?

Odpověď: To netuším.

15. Víte, kdo platil svatbu Vašich rodičů? Jakou měrou?

Odpověď: Myslím že jejich rodiče, tedy naši prarodiče. Myslím, že platili půl na půl.

16. Vyskytly se u svatebních příprav nějaké názorové konflikty? Dělali jste ve svatebních přípravách „ústupky“, např. kvůli rodičům, svědkům, koordinátorkám?

Odpověď: Nevybavuju si že by jsme dělali nějaké ústupky či kompromisy kvůli názorům. A pokud ano, asi šlo o opravdové drobnosti a banality.

17. Dodržovali jste svatební tradice a zvyky? Které?

Odpověď: Ano. Zametali jsme střepy, navzájem jsme se nakrmili polévkou, měli jsme svůj tanec uprostřed, přenesl jsem nevěstu přes práh...

18. Které tradice jsou pro Vás důležité? Proč?

Odpověď: Asi pro mě nejsou důležité konkrétní tradice. Je ale podle mě důležité tradice dodržovat a předávat je dál. Je to nesmírně důležité ve všech oborech lidské činnosti jinak vše vyčpí a vyšumí a nic již nebude tradiční. Tak jako jsem já symbolicky požádal o ruku své ženy jejího otce, chci, aby vyvolený/vyvolená mé dcery požádal/požádala mě. Je to nejen projev určité úcty a respektu. A to nejen ke mně, ale právě i k tradici. Těžko se mi to vysvětluje.

Vyjádřete se, prosím, k těmto zvykům – měli jste je/neměli? Proč?:

- Hostina ANO/NE, PROČ?

Odpověď: Ano. Protože hostina ke svatbě patří. Ať bohatá, nebo jen symbolická. Prostě patří.

- Svatební dary ANO/NE. V JAKÉ FORMĚ? (PENĚŽNÍ, MATERIÁLNÍ, JINÉ-JAKÉ?), PROČ?

Odpověď: Ano. Tak jako je slušnost odpovědět na pozdrav, nebo pozdravit jako mladší staršího? Je slušností a projev určitého vztahu a úcty přinést dar svatebčanům, kteří mě pozvali. Nejde o to, zda je to materiální, peněžní, nebo jen emocionální (například zážitek).

- Prsten ANO/NE, PROČ?

Odpověď: Ano. Tak jako se manželé řeknou před uzavřením svazku „ANO“, tak si mají i nasadit prsteny a ty nosit po celou dobu svazku. Jedinou omluvou nenošení je nemožnost ze zdravotního důvodu, nebo ve chvílích kdy nám brání něco zásadního (například chirurgovi v průběhu operace). Souvisí to s tradicema. Pokud si neřekneme ano, nevyměníme - nenosíme prsteny a nemáme alespoň symbolickou svatbu, není to prostě manželství a pouhý úředně registrovaný svazek.

- Věno ANO/NE, PROČ?

Odpověď: Věno vždy potěší, pokud to nejsou ošklivé cejchy. : -)

19. Dodržovali jste nějaké tradice jen kvůli hostům/rodičům?

Odpověď: Ne. Důvodem dodržení alespoň některých tradic byl fakt, že to ke svatbě patří. Dárky pod stromeček si také přeci dáváme hezky zabalené. A ne v novinách, protože jde přeci o to uvnitř, ne o obal.

20. Proč jste ochotni platit za svatební oslavu více než za jiné večírky/oslavy?

Odpověď: Protože svatba oslavou v životě dosti výjimečnou. Jde o určitý životní zlom. A to dost zásadní.

21. 19. Do čeho jste ochotni investovat nejvíce a co je pro Vás „zbytečné“? Proč?

Odpověď: Do prostředí a atmosféry. Protože prostředí je to, co nejvíce „nasajeme“ a proto nám to zůstane dlouho hezky uložené v paměti. Nikdo si nepamatuje, co bylo k jídlu, co pil a na jakou hudbu tancoval. Pamatuje si le „jak to bylo pěkné“, „jak to tam bylo fajn“ a jak se pobavil.

22. Kdo na svatbu finančně přispěl, pokud přispěl?

Odpověď: Rodiče, prarodiče a někteří příbuzní a přátelé. Přispěli v podobě finančního svatebního daru.

a) Kdo přišel s tím, že přispěje a jak to řekl? Nebo jste o to někoho žádali sami?

Odpověď: Nepamatuji si že by někdo přišel s tím, že přispěje. Někteří jako dar přinesli normálně obálku, jiní peníze „zabalili“ s vtipným nápadem.

b) Nabídli jste jim za to nějakou „protislužbu“ nebo odměnu?

Odpověď: Ne

23. Myslíte, že rodiče a jiní hosté očekávali, že jim za spolu/financování svatby bude svěřena část rozhodovacího práva?

Odpověď: S tímto jsem se na naší svatbě nesetkal. Jak jsem říkal. Někteří přišli s (nevnucovanou) nabídkou pomoci a s radou. Ale nikdo po nás nic nechtěl ve smyslu toto zařídím/rozhodnu já za to, že platím/přidávám.

24. Jsou pro Vás finanční příspěvky vůbec žádoucí? Proč/Proč ne?

Odpověď: Zcela určitě potěší. Ale nejsou nutné.

25. Promítlo se to, kdo platil/přispěl, reálně do průběhu a podoby svatby? (Co bylo jinak než jste chtěli, protože to někdo vyžadoval – např. pozvání hosté, místo oslavy, průběh dne, obřadu, zařazení tradic do programu atd.)

Odpověď: Ne.

26. Co Vaši hosté nejvíce ocenili a co jim naopak chybělo?

Odpověď: Ocenili průběh, pohodu a klídek. Se stížností na nedostatek něčeho jsem se nesetkal. Babičky nejvíce ocenily spontánní recesistický striptýz (do spodního prádla) jednoho z mladších hostů. /smích/

27. Na závěr prosím uveďte, jaké je Vaše povolání a hodnoty, které v životě vyznáváte, a dále jak hodnotíte finanční částku investovanou do svatby, ve smyslu její ne/zanedbatelnosti vzhledem k Vaším finančním možnostem. Co pro Vás znamenají peníze a za co rád nebo nerad utrácíte?

Odpověď: Jsem majitel továrny, takže podnikatel. Hodnoty ... určitě rodina, zdraví, ale i ty tradice... Peníze jsou důležité, ale ne nejdůležitější, samozřejmě je příjemné, pokud je člověk má. Investovaná částka do svatby odpovídala našim finančním možnostem a jak jsem již uváděl, v tomto ohledu jsme nebyli nijak závislí např. na rodičích.

Příloha č. 2: Charakteristika párů, průběhu svatby a přístupu rodičů ke svatbě

Pár č. 1:

Na svatbě bylo cca 90 hostů (45 představovala rodina nevěsty a ženicha, dalších 45 přátelé). Rodina obou snoubenců pochází z nižší střední třídy, příspěvky z jejich strany na svatbu tak byly minimální, především ve formě svatebních darů. Tlak na zachování svatebních tradic byl nízký. Do svatebních příprav však rodiče zasahovali, stejně jako svědci. Tyto zásahy představovaly především výběr šatů, menu, lokace.

Prizvání agentury bylo vedené z důvodu zachování jednotné koncepce svatby, kvůli pomoci s programem a též kvůli radám, co je vhodné do svatby zakomponovat, a co by naopak její podobu výrazněji narušovalo. Svatba byla pojímána především jako významný den pro pár.

Pár č. 2:

Na svatbě bylo 50 hostů (15 hostů rodina, 35 hostů přátelé). Rodiny pocházely z nižší třídy, nemohly tedy na svatbu výrazněji přispět, nicméně k přípravám svatby a průběhu svatby měly mnoho připomínek. Na nátlak rodiny tak byli snoubenci pozváni někteří rodinní příslušníci. Snoubenci se na přípravách podíleli minimálně. Tlak rodiny se projevil i v zařazení tradic: chomout, koule, velká hostina.

Agentura pomáhala zejména se zajištěním levných dodavatelů, vytvořením programu svatby a též atmosféry. Svatba byla vnímána snoubenci především jako významný den pro pár.

Pár č. 3:

Na svatbě bylo 120 hostů (80 hostů rodina, 40 hostů přátelé). Rodiny pocházely z vyšší socioekonomické třídy, rodiče tedy hradili hostinu, šaty, ubytování hostů. I když to snoubenci v rozhovorech nepřiznali, na finanční pomoci rodičů byli značně závislí a bez pomoci rodičů by tak svatba v dané podobě nebyla možná. Rodiče však vyžadovali respektování jejich přání, což bylo opíráno také o finanční výpomoc: doporučovali

dodavatele, vybírali jídla, požadovali tradiční průběh svatby (stavění brány, pohoštění pro sousedy atd.). Snoubenci tyto zvyky zachovali kvůli rodičům.

Svatební agentura byla přizvána kvůli pomoci s přípravami, koordinací svatebního dne a výzdobě. Důvodem byl i vyšší počet hostů a přání rodičů, především však snoubenců, aby si všichni svatbu užili. Svatba byla pojímána především jako párty s přáteli.

Pár č. 4:

Na svatbě bylo 70 hostů (42 hostů rodina, přičemž 27 hostů bylo ze strany nevěsty, 28 hostů přátel). Rodiny pocházely ze střední třídy, v rodině nevěsty byly zřetelné harmonické, kladné vztahy. Rodina nevěsty (zejména matka a sestra nevěsty) se také značně na organizaci svatby podílela – nevěsta rozdělovala úkoly a každý nápad agentury konzultovala nevěsta s rodinou. Jednalo se o výjimečný pár co se týče respektování přání snoubenců – přestože se rodiny značně finančně podílely na zajištění svatby, vždy respektovaly přání rodičů, prakticky nenastávaly žádné konflikty.

Svatební agentura přizvána zejména z důvodů výpomoci s přípravami a návrhem výzdoby, nicméně nevěsta spolu s její matkou a sestrou se chtěli významným způsobem na organizaci svatby podílet, užívaly si to. Svatba byla pojímána především jako den významný pro pár.

Pár č. 5:

Na svatbě bylo 70 hostů (16 hostů rodina, 52 hostů přátel). Rodiny pocházely z nižší třídy, rodiče obou snoubenců se podíleli na svatbě nikoliv finančně, ale praktickou výpomocí – např. matka ženicha zakoupila synovi oblek, zařídila bezplatný pronájem lokace u sebe v zaměstnání, matka nevěsty zajistila kompletní pohoštění. Rozdány byly také úkoly kamarádům a příbuzným, což zredukovalo výdaje na svatbu.

Svatební agentura byla přizvána především kvůli pomoci s přípravami svatby, sestavením rozpočtu, navržením dekorací, ale i kvůli koordinaci hostů na svatbě. Ta byla pojímána zejména jako významný den pro pár.

Pár č. 6:

Na svatbě bylo 80 hostů (43 hostů rodina, 37 hostů přátel). Jednalo se o druhou svatbu snoubenců, a to po vzájemném letitém společném soužití, včetně péče o vlastní dítě. Snoubenci byli schopni svatbu si z většiny finančně zařídit. Důraz byl kladen na tradice na svatbě, která byla pojímána především jako praktický krok, očekávaný také ze strany rodin snoubenců, s ohledem na skutečnost, že títo již vychovávají dítě.

Svatební agentura pomáhala především s přípravami svatby, výběrem dodavatelů, důraz byl kladen na výzdobu a koordinaci hostů. Snoubenci nechtěli rodinu či přátele zatěžovat úkoly. Svatba byla pojímána především jako významná pro rodinu snoubenců.

Pár č. 7:

Na svatbě bylo 70 hostů (30 hostů rodina, 40 hostů přátelé). Jednalo se o svatbu lesbickou, což bylo pro rodiny snoubenec obtížné přijmout. Mnozí tvrdili, že se nejedná o žádnou svatbu. Samotné snoubenky pojímaly svatbu spíše jako recesi – slavily již společné rozhodnutí vzít se, lokace byla netradiční (umělecká galerie), obřadu předcházel soukromý pochod Pride pro hosty, kteří se touto cestou rozhodli podpořit rozhodnutí nevěst. Pohoštění bylo realizováno formou stánků, obřad vedl jeden z hostů a samotný program svatby začínal takřka až ve večerních hodinách. Nikdo z rodiny na svatbu nepřispíval, nicméně finanční prostředky vložené do svatby se obdobně jako u dalších párů snoubenkám vrátily v podobě finančních svatebních darů.

Agentura byla přizvána kvůli výpomoci s přípravami, tvorbě koncepce alternativní svatby a též z důvodů koordinace svatebního dne. Svatba byla výrazně pojímána jako významný den pro pár.

Pár č. 8:

Na svatbě bylo 45 hostů (6 hostů rodina, 39 hostů přátelé). Rodiny snoubenců pocházely z vyšší střední třídy. Snoubenci již od počátku plánování svatby kladli důraz na to, že nebudou nikomu ustupovat, chtěli svatbu koncipovat výlučně dle svých představ. Již k tomuto byla využita svatební agentura, která vytvořila infografiku s požadavky na pravidla svatby a dále speciální truhličku na obálky s tím, že co se do miniaturní krabičky nevejde, poputuje do odpadkového koše. Využití humoru a důraz na zachování vlastních přání o průběhu a podobě svatby napomohly k tomu, že svatba opravdu probíhala bez zásahů blízkého sociálního okolí snoubenců do jejího průběhu. Rodiče přispěli vyšší finanční částkou, a to v podobě svatebního daru.

Svatební agentura byla využita zejména z důvodu úspory čas a zajišťovala plánování a průběh svatby, včetně koordinace hostů. Svatba byla pojímána především jako významný den pro pár a též párty s přáteli.

Pár č. 9:

Na svatbě bylo 130 hostů (38 hostů rodina, 92 hostů přátelé). Rodiny snoubenců pocházely z vyšší třídy, a to zejména ze strany nevěsty. Svatba tak byla třídní, se zajištěným ubytováním pro všechny hosty a all inclusive stravou. Rodiče a příbuzní, zejména

ze strany nevěsty, se na finančním zajištění svatby výrazně podíleli. Snoubenci však „museli“ přistoupit na požadavky rodičů (např. tradiční svíčková namísto rautu), nicméně konflikty nevznikaly. Hosté také dávaly finanční dary ve vyšší výši, než tomu bylo na ostatních svatbách.

Agentura byla přizvána zejména kvůli pomoci s koordinací velkého počtu hostů, výzdobě místa, podílela se také přibližně poloviční měrou na přípravě svatby. Svatba byla koncipována jako významný den pro pár, ale i rodiny snoubenců.

Pár č. 10:

Na svatbě bylo 70 hostů (27 hostů rodina, 43 hostů přátelé). Rodiny snoubenců pocházely z vyšší střední třídy. Rodiče pocházeli z kraje, v němž je kladen velký důraz na tradice. Snoubenci však chtěli svatbu moderní, a to jak pro sebe, tak i své přátele. Svatební agentura byla najata mimo jiné i kvůli těmto rozporům: v případě vznikajících potíží byla rodina snoubenců odkázána na svatební agenturu, většinou však bylo rodičům snoubenců vysvětleno, že si chtějí svatbu zařídit dle svých představ. Snoubenci rodičům neustále zdůrazňovali, že si svatbu chtějí zařídit po svém a pokud rodiče chtějí finančně přispět, v žádném případě nebudou snoubenci kvůli této výpomoci přistupovat na kompromisy a jejich požadavky.

Svatební agentura byla najata především kvůli celkové přípravě, koncepci programu a koordinaci. Zřetelná byla potřeba snoubenců předat na agenturu „hlavní slovo“ u nepříjemných záležitostí, z nichž by mohly vzejít spory s rodiči. Svatba byla pojímána především jako významný den pro pár.